

ПЪРВА УЧЕБНА ПРОГРАМА

за

младежко образование по биоетика

Организацията на
обединените нации за
образование, наука и култура
към ООН

РЪКОВОДСТВО НА
ЮНЕСКО ПО
БИОЕТИКА (Хайфа)

Пилотният проект за младежско образование по биоетика

е подпомогнат от

Европейския център по биоетика и качество на живота

Италианското поделение на Ръководството на ЮНЕСКО по биоетика

И се осъществява в сътрудничество с

Университет „Пегасо“ – Неапол

[Naples Pegaso University]

ПЪРВА УЧЕБНА ПРОГРАМА

за

младежско образование по биоетика

Главен редактор

Амнон Карми [Amnon Carmi]

Ръководител на Редакционния съвет

Мирослава Васинова

Главен консултант

Джакомо Садо [Giacomo Sado]

Редакционен съвет

Луиджия Мелило [Luigia Melillo], Алесандра Пентоне [Alessandra Peptone], Клаудио Тодеско [Claudio Todesco],

Анна Мария Траверса [Anna Marla Traversa], Ханна Карми [Hanna Carmi]

Графични редактори

Томазо д'Агостино [Tommaso D'Agostino], Орнела Салвети [Ornella salvetti]

Езикови редактори

Сесилия Тюдор [Cecilia Tudor], Алба О'Нийл [Alba O'Neill]

Първа учебна програма за младежко образование по биоетика

Увод

През 2001 г. ЮНЕСКО създаде Ръководството по биоетика на ЮНЕСКО (Хайфа) и го упълномощи да въведе обучение по етика в академичните институти. В първите етапи ръководството произведе осем ръководства и създаде повече от седемдесет подразделения на петте континента. Първото подразделение е установено в Италия в Европейския център по биоетика и качество на живот под ръководството на неговия ръководител – д-р Мирослава Васинова. В продължение на повече от десет години италианското Подразделение участва в учебни дейности с децата и младежите във връзка с биоетиката. Това активно подразделение пое ангажимента да подпомогне пилотния проект на първата учебна програма за младежко образование по биоетика.

През 2005 г. ЮНЕСКО прие Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека. Декларацията съдържа набор от биоетични принципи.

През 2008 г. ЮНЕСКО създаде учебната програма за обучение по етика: Основната програма за обучение по биоетика (ОПОБ [ВСС]), която включва петнадесет принципа от Декларацията. ОПОБ дава отговор на въпроса: Какво трябва да се преподава? Ръководството е разработило нов метод за обучението по етика, отговарящ на въпроса: Как трябва да се преподава биоетика? Новият метод се състои от няколко основни компонента.

На първо място, избягват се дългите речи като метод за преподаване на етика. Второ, слага се начало и се отправя покана за активно участие на учениците в дискусиите и в процеса на вземане на решения. На трето място, набират се ученици от различни страни и различни култури, за да се формулира универсален метод на преподаване, който да работи навсякъде. Накрая, след дискусията в клас, учителят може да даде на учениците кратко определение или обяснение, свързано с етиката.

Ръководството издаде серия от ръководства за учители и ученици, използвайки новия метод, съставен от експертите. Чрез казуси учениците могат, на първо място, да добият разбиране за етичните проблеми и да описват етични конфликти; второ, да идентифицират и анализират основните етични принципи и ценности, които са от значение за конкретния случай, и на трето място – да стимулират етичното вземане на решения в практиката на здравеопазването. Целта е да се създаде средство и платформа за активно участие на учениците в процеса на вземане на решения.

Образователният проект на ЮНЕСКО има за цел да създаде етично отношение на лекуващия лекар. За да се постигне тази цел, проектът трябва да се отнася до различни хора: учители, възпитатели, студенти по медицина, лекари и дори деца и младежи. Младежите на нашето поколение ще бъдат гражданите на следващото. Социално-културната традиция на етиката не може да бъде създадена в класните стаи на медицинските училища. Учениците, които идват в тези класни стаи, носят на гърба и в сърцата си личната си история. Тази история се състои от ценностите, които те са усвоили от най-ранна възраст в своите семейства, в социалните си среди, в своите детски градини и училища. Образователните дейности в напредналият етап на академичното

обучение могат да бъдат ефективни, ако и доколкото могат да бъдат представени на по-младото население с подходящата методология. Това предположение ме накара да обмисля и поставя началото на програма за обучение на по-младите възрастови групи. За да се реализира идеята, упълномощих Италианското Подразделение на Ръководството да намери и установи група от преподаватели и други специалисти в Италия, които се съгласиха да подготвят доброволно под моето ръководство книга по биоетика за деца и юноши. Тази книга се основава предимно на образователната методология на Ръководството на ЮНЕСКО. В допълнение, авторите бяха помолени да създадат методи за преподаване, адаптирани към различните възрастови групи.

Книгата се отнася за 12 общи етични принципа. Тези принципи са приети от всички, те са взети от Всеобщата декларация по биоетика и човешки права на ЮНЕСКО. Учебната програма е предназначена за децата и младежите като цяло. Книгата се отнася до четири отделни групи и предлага разнообразни материали с инструкции за всяка една от тях в зависимост от различните възрастови групи: малки деца (3-5 г.), децата в началното училище (6-10 г.), подрастващи (11-14 г.) и юноши (15-19 г.). Книгата е написана за учители и възпитатели. Тя включва материали (разкази и игри), както и методически обяснения за използването на тези материали. Уроците в книгата са написани от различни автори, чиито имена и адреси се намират в долната част на всеки урок.

Книгата е написана като първо пионерско издание. Ръководството на ЮНЕСКО по биоетика работи с образователен отдел и международен форум от учители. Книгата ще бъде предадена на стотици специалисти от тези две институции и на всички подразделения на Ръководството. Тези експерти ще бъдат помолени да проучат материалите, да ги използват и да изпратят своята критика и предложения до редакционния екип на проекта, за да бъде оформено второто издание на книгата. Наред с прилагането на този новаторски проект ръководството ще проучи и проследи последиците от употребата на тези учебни материали сред младото население.

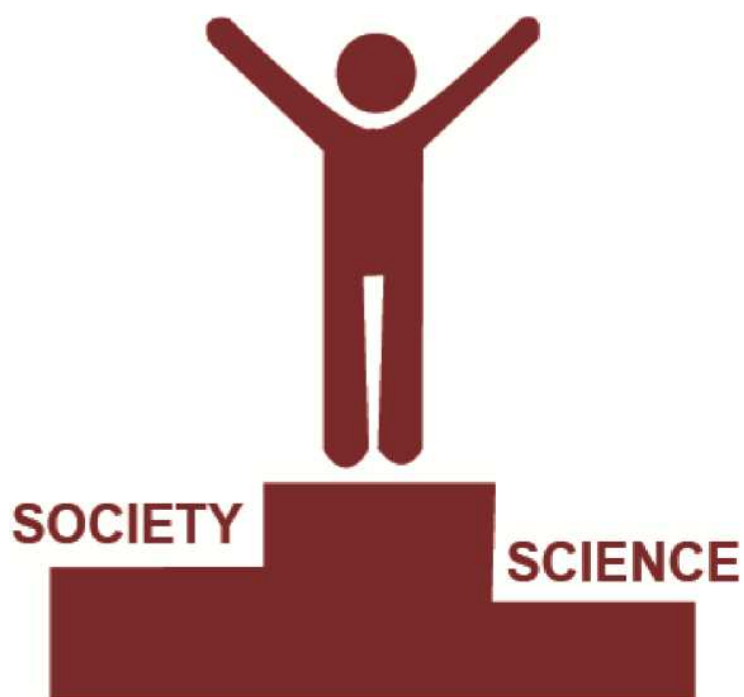
Проф. Амнон Карми [Prof. Amnon Carmi]
Ръководител на Ръководството по биоетика на ЮНЕСКО
(Хайфа)

Всеобща декларация по биоетика и правата на човека
[ЮНЕСКО, 2005]

Принцип №3
Човешко достойнство и права на човека

1. Човешкото достойнство, правата и основните свободи трябва да бъдат изцяло уважавани.

2. Интересите и благосъстоянието на индивида трябва да бъдат с приоритет пред интереса на науката или обществото.

РАЗДЕЛ 1

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №3: Човешко достойнство и права на човека

1. Човешкото достойнство, правата и основните свободи трябва да бъдат изцяло уважавани.
2. Интересите и благосъстоянието на индивида трябва да бъдат с приоритет пред интереса на науката или обществото.

Заглавие

„Кутията с тайни“

Цели на обучението

– Предоставяне на децата възможността да възбудят любопитството си и да развият уменията да описват усещането за допир, слух и мирис. След достатъчно обучение и след като децата са в състояние да усещат материални обекти, използвайки сетивата си (т.е. допир, слух и мирис), ще бъде възможно да се въведат абстрактни понятия.

– Създаване на подходящи условия, за да се обмисли съществуването на един нов свят, изграден от чувства и принципи, с които трябва да сме наясно. За да се премине в бъдеще от материалния в нематериалния свят, запознаването с достойнствата, правата на човека и основните свободи е от голямо значение. Например, дори ако любовта или свободата не може да бъде докосната или помирирана, тя може да бъде описана и изразена по хиляди различни начини, подчертаващи важността ѝ, или по-скоро нейните жизненоважни потребности.

Играта

Пример №1

В нашата „кутия с тайни“ ще скрием **плюшени зарчета**. Ще помолим децата да опишат това, което ще докоснат, като им задаваме при необходимост няколко въпроса (например: Това меко ли е, или е твърдо на пипане? Каква миризма има? Каква форма е?). Важно е учителят да събере всички коментари, отговори и предположения и да се въздържа от прекомерна намеса по време на играта.

Пример №2

Ще скрием **червен** лист хартия в кутията. Нашата цел е да опишем този цвят. В началото децата, които са свикнали да взаимодействат с различни материални обекти, използвайки сетивните си органи, ще бъдат объркани. Учителят ще бъде този, който ще ги насочва, използвайки указания и примери, които ще стимулират въображението им. Отгатването на цвят представлява повратна точка, която показва, че децата успяват да се адаптират както към материалния, така и към нематериалния свят, което представлява първи процес на абстракцията. В света около нас присъстват всички цветове, но нито можем да ги докоснем, нито да ги чуем, нито да ги помиришем или да ги видим като отделен предмет.

Пример №3

В кутията с тайни ще скрием **чувството на страх**.

В този случай в кутията може да сложим снимка на уплашено дете или маска на чудовище. Учителят ще насочва децата, като им дава няколко насоки. Страхът може да бъде свързан с цвят (например черния цвят в западната култура) или с лицево изображение на тракащи зъби, или чувство, като например – тръпки от страх. Възможно е да бъдат разказани истории за духове или чудовища, за да се изплашат децата и да им се покаже правилната посока. Накрая би било препоръчително на плакат или на черната дъска да се запишат коментарите и чувствата, които децата са изразили не само по време на играта, но и в момента, когато са започнали да чувстват страх, показвайки по този начин техния мисловен процес. Този метод може да помогне при „представяването“ и „определянето“ на страха на групата, а плакатът може да бъде допълнен с рисунки на децата, изразяващи страх, или снимки, на които децата изглеждат уплашени.

Пример №4

В кутията ще скрием **свободата**, представена например чрез снимка или рисунка на птица, отлитаща от клетка. При даването на обяснения (в този случай трябва да се дадат няколко насоки) учителят може чрез всякакви възможни начини като цвят (бели и жълти цветове, напомнящи светлина или дъга в зависимост от различните култури), движение (дълбоко поемане на въздух, бяг), израз (усмивка, въздишка на облекчение) да опише нещо нематериално. Чрез нашите сетива ние знаем, че сме дълбоко свързани с човешката раса. В края на тези упражнения би било полезно всички коментари на децата да се запишат на постер или черна дъска. По този начин ще бъде възможно да се съберат всички коментари, които децата са изказали по време на играта. Тогава ще стане ясно какво значи свободата и как тя ще бъде представена от групата (на плаката може да се добавят рисунки или снимки, на които децата „изразяват“ свободата).

Методика на обучение

Целта на тази игра е много проста: да се открие това, което е скрито в „кутията с тайни“.

Започваме, като използваме осезанието: всяко дете има възможността да сложи ръката си в кутията и да се опита чрез допир да предположи какъв предмет се крие в нея. Докато децата дават своите предположения, учителят събира цялата информация, като я записва и дава различни насоки, докато предметът бъде отгатнат/определен/разпознат.

След това ще разгледаме усещането слух. Сетивата на децата ще бъдат стимулирани с помощта на издаващи звук предмети, които могат да бъдат чути, като се разклати кутията, и както при последното упражнение обонянието ще бъде стимулирано, като се помиришат предметите. Възможно е да се скрият предмети, които могат да стимулират повече от едно сетиво по едно и също време. Колко време ще трае играта, зависи от това колко бързо децата ще отгатнат предмета, колко са концентрирани/уморени и, разбира се, колко е труден предметът за отгатване.

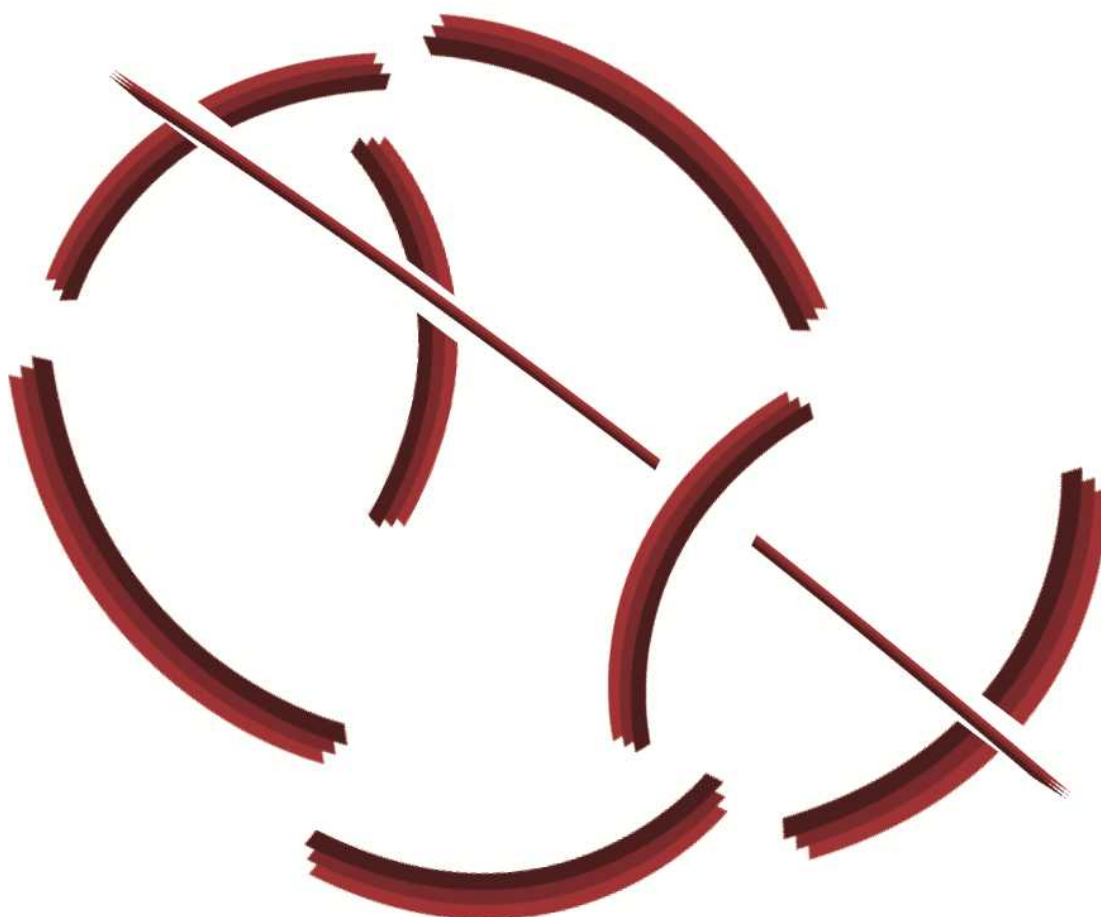
Следващата стъпка ще бъде по-сложна, а именно описанието на „нематериални обекти“: в кутията ще бъде скрита рисунка или снимка, която ще представлява чувство или принцип. Децата ще се запознаят с нематериалния свят, който е изпълнен с основни ценности, важни за техния собствен живот.

Тази игра може да се играе от деца от две различни възрастови групи (3-5 години) и (6-10 години): предметите, чувствата и принципите, скрити в кутията, ще имат, разбира се, различни нива на трудност в зависимост от възрастта и способностите на децата.

Учебни материали

Това, от което се нуждаем, е средно-голяма картонена кутия, в която можем да сложим предмета, който трябва да бъде отгатнат. Дупката в кутията не трябва да е по-голяма от детска ръка. Кутията трябва да бъде затворена от всичките други страни. От време на време ще е добре да изберете какъв предмет или абстрактно понятие ще се отгатва...

Алесандра Пентоне alesspent@hotmail.com

РАЗДЕЛ 2

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №3: Човешко достойнство и права на човека

1. Човешкото достойнство, правата и основните свободи трябва да бъдат изцяло уважавани.
2. Интересите и благосъстоянието на индивида трябва да бъдат с приоритет пред интереса на науката или обществото.

Заглавие

„Изкуство и компания“ (Art & co.)

„Тъй като войните започват в съзнанието на хората, то в съзнанието на хората трябва да се изградят защитите на мира“

Конституция на Организацията на обединените нации за образование, наука и култура, 16 ноември 1945 г., преамбюл.

Цели на обучението

– Като се има предвид най-важният смисъл на тази концепция, изкуството е основно средство, с което човешкото същество изразява същността си. Чрез многото си лица, изкуството е в състояние да разкрие по-конкретно принципите и емоциите, които творецът превръща в универсален и използваем език в областта на живописата, скулптурата, поезията, музиката, танците и т.н. Много често изкуството е единственият възможен начин, с който изразяваме себе си, нашия начин на мислене и така то е понякога и пример, и предупреждение за човечеството като цяло.

– Преподаването на изкуство чрез изкуството означава да се идеализират човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи, насърчавайки по този начин хората не само да развиват собствената си креативност, но и по-специално – да разпознаят универсалния начин на нейното изразяване в откриването и предаването на ценности и принципи.

Играта

Пример №1

Има много произведения на изкуството, представляващи образи – символични или не, които ни напомнят за идеята за мир, свобода, солидарност и прочее. Ние избрахме няколко примера за шедьоври, представящи дадени етични принципи, които могат да се предадат на децата чрез рисунки, направени по различен начин, като например с темперни бои, флумастери и пастели. Всяко дете, пресъздаващо шедьовър, има възможността да мисли и да се концентрира върху създаването на конкретен образ в съзнанието си, който може да съотнесе към абстрактно понятие. Нещо повече, би било по-добре да се създаде шедьовър в група: изображението може да бъде копирано или променено, създадено според желанията на групата. Рисувайки ценности като свобода или мир, всяко дете ще създаде определена част от шедьовъра, подкрепяйки по този начин идеята за съдействие и солидарност и показвайки, че в истинския живот личният принос е необходим. Ние сме избрали два от шедьоврите на Пикасо („Гълъбът на Пикасо“, 1949 г., и „Дете държи гълъб“, 1901 г.), които да представляват мира, един от Гълъбите на Магрит да представлява свободата и „Дървото на Живота“

на Густав Климт [Gustav Klimt] (1905) да представлява жизнения цикъл. За да предадем характер на дървото, може да „закачим“ няколко снимки на децата от групата.

Разбира се, може да се разгледат картини на много други художници, а ние не трябва да забравяме да обясним това, което възпроизвеждаме и защо го възпроизвеждаме (да „визуализираме“ принципа, към който ще го съотнесем), като винаги подчертаваме, че както рисуването или правенето на мозайка в група се постига с приноса на всеки човек, така е и с мира, свободата и човешките права.

Пример №2

Поезията може да се превърне във важно средство, с помощта на което се предават дълбокоетични ценности и се вдъхва уважение към човешките права. Животът на някои мъже или жени ще бъде подходящ начин да се идеализират принципи като човешкото достойнство, уважението към другите, отдадеността на мира и свободата.

Ние избрахме двама души с универсална репутация, чийто живот е бил за пример, а именно Майка Тереза от Калкута и Махатма Ганди. Четенето, ученето и придаването на личен характер на едно от стихотворенията може да се използват, за да се представят дадените идеи в зависимост от различните възрасти и характеристики на групата.

Майка Тереза от Калкута: ЖИВОТЪТ

Животът е възможност – използвай я. Животът е красота – наслади ѝ се. Животът е блаженство – опитай го. Животът е мечта – осъществи я. Животът е предизвикателство – посрещни го. Животът е дълг – изпълни го. Животът е игра – изиграй я. Животът е скъп – грижи се за него. Животът е богатство – пази го. Животът е любов – наслади ѝ се. Животът е тайнство – открий го. Животът е обещание – спази го. Животът е мъка – надмогни я. Животът е песен – изпей я. Животът е битка – приеми я. Животът е трагедия – противопостави ѝ се. Животът е приключение – осъществи го. Животът е късмет – повярвай в него. Животът е твърде ценен – не го унищожавай. Животът е живот – бори се за него.

Махатма Ганди: ОТКРИЙ ЛЮБОВТА

Дари по една усмивка на всеки, който не е получавал.
Вземи лъч светлина и го накарай да полети там, където цари нощта.
Вземи една сълза и я сложи на лицето на всеки, който никога не е плакал.
Вземи кураж и го постави в душата на тези, които не могат да се борят.
Открий живота и го разкажи на тези, които не могат да го разберат.
Поеми надеждата и живеи в светлината ѝ.
Вземи добротата и я дари на тези, които не могат да даряват.
Открий любовта и я предай на света.

Пример №3

Докато се слуша музика, е възможно да се възпитават и предават етични ценности. Музиката във всичките си форми представлява преди всичко чиста хармония: разполагаме с неограничен брой възможности, от класическа до поп музика. Ние избрахме три песни, чиито мелодии са познати на всички и чиито текстове са запечатани в съзнанието на всеки човек. Тези прекрасни думи могат да дадат възможност за размисъл и мисли. Песните могат да бъдат научени в оригиналната им версия, но ние винаги трябва да обясним значението им. В действителност всяка песен или стихотворение трябва да бъдат въведени, като се обясни текстът, или се представят намеренията на автора, когато ги е създал. Това обяснение може да бъде опростено в зависимост от различните възрасти или характеристики на групата.

ПРЕДСТАВИ СИ (IMAGINE) – Джон Ленън

ОТВЪД ДЪГАТА (OVER THE RAINBOW) – музика Харолд Арлън [Harold Arlen], текст Е. И. Харбърг [E.Y. Harburg]

НОСЕН ОТ ВЯТЪРА (BLOWIN' IN THE WIND) – Боб Дилън

Пример №4

Децата са силно привлечени от изразителността на танците. Дори и в този случай, разчитайки на избора на учителя и въображението на децата, може да се импровизира танц, като например „Ринги-ринги-рае“, докато се повтаря следното стихотворение.

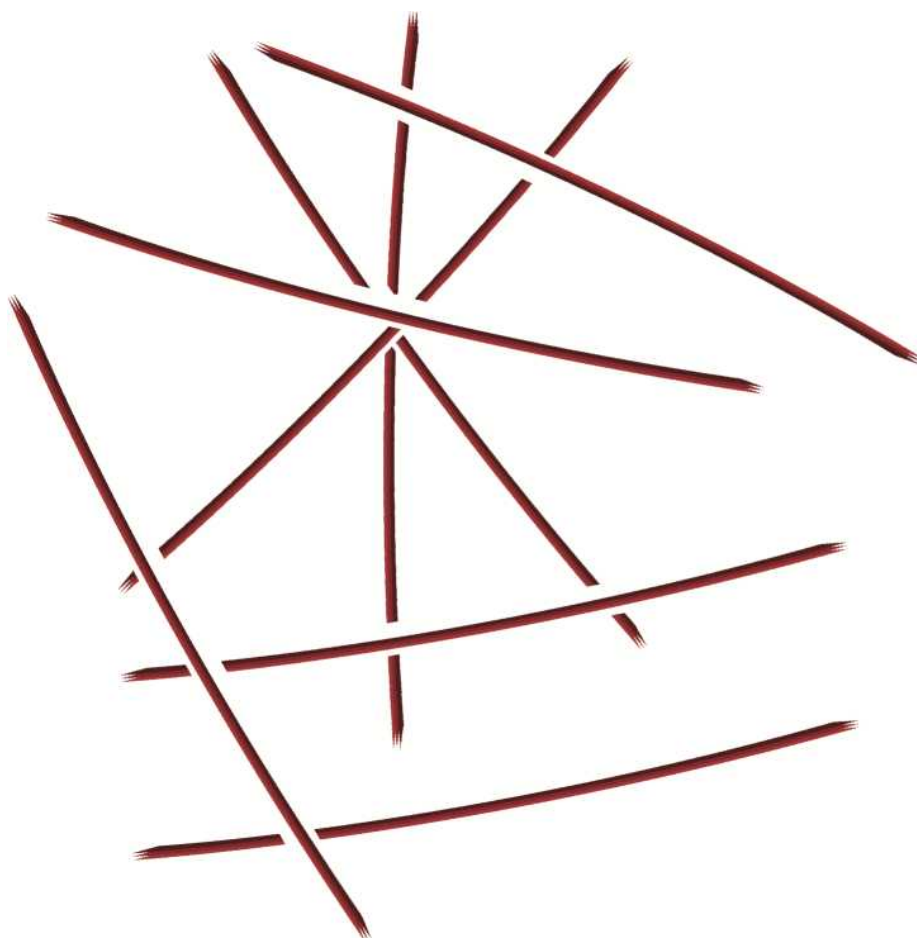
Джани Родари-Бележка (Мето)

Накрая се прегръщаме. Можем да използваме различно музикално произведение, дори пример от класиката (като „Валс на цветята“ или друга част от операта „Лешникотрошачката“ на Чайковски, или „Вълшебната флейта“ на Моцарт и подобни) и да подготвим повече или по-малко опростени хореографии, като се хванем за ръце, приближим се един към друг, за да си спомним за братството и мира сред човечеството.

Методика на обучение

Този раздел предлага на учителите и техните ученици голям набор от възможности, с чиято помощ могат да се запознаят и изразят основни етични принципи. Най-важното е, че никоя от дейностите няма да бъде самоцел. Всяка от тях трябва да бъде изтъкната и подчертана като крайната цел за всеки поотделно и на групата като цяло. Според различните възрасти и характеристики на групата е възможно да се използват различни начини, от най-простите до по-сложните. Понякога принципите могат да бъдат представени като шедевър на определен творец, неговия живот или идеали. Възможно е шедевърът да се пресъздаде, например от децата, за да може да разберат идеята и да я използват.

Алесандра Пентоне alesspent@hotmail.com

РАЗДЕЛ 3

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №3: Човешко достойнство и права на човека

1. Човешкото достойнство, правата и основните свободи трябва да бъдат изцяло уважавани.
2. Интересите и благосъстоянието на индивида трябва да бъдат с приоритет пред интереса на науката или обществото.

Заглавие

„Джоджо и неговите кучета“

Цели на обучението

- Наблюдение на измеренията в личното, социалното, интелектуалното и социално-етичното развитие.
- Развиване изучаването на идентичността, независимостта, компетентността и гражданството, развивайки чувство за лична идентичност, възприемайки собствените си нужди и емоции и предизвиквайки интерес към личната си история.
- Изразяване на емоции, свързани с техните връстници, семейства, социални взаимоотношения, възприемането на подход на съдействие към другите, воденето на спокоен начин на живот, уважаване правото на децата мненията им да бъдат изслушвани.

Примерът

Във веселото и зелено село Палапала, което е дом на много красиви животни, живяло едно момче на име Джоджо, което приличало на малка гъбка с голяма шапка, защото главата му била твърде голяма.

От най-ранна възраст за него било трудно да играе с другите деца, защото те непрекъснато му се подигравали за голямата му глава.

На всичкото отгоре приятелите му си мислили, че той е интровертен и необщителен, а и мрачното и тъжно изражение на Джоджо не правело общуването по-лесно. Той често стоял отстрани от страх да не бъде приет от другите, макар и да искал да играе и да се забавлява с тях.

Въпреки това, когато бил сам въкъщи, той успявал да направи много неща: помагал на баща си да цепи дърва, катерил се по дърветата, за да събира жълъди, и с помощта на майка си и баща си построил къща на дървото, но преди всичко той бил близък приятел с кучетата, които тичали да го посрещнат и поздравят с ентузиазъм. Един ден приятелите му били подгонени от две лаещи кучета и изплашените момчета побягнали. Джоджо веднага се намесил и накарал кучетата да се успокоят, като ги галел и целувал. Тогава той извикал приятелите си и им казал да се доближат до двете животни, които като че с магия позволили на момчетата да ги погаят.

От този ден, всички деца търсели Джоджо и всеки път го канели да играе с тях. И по време на игрите Джоджо им разказвал за цялата работа, която е свършил въкъщи, и по този начин си спечелил уважението и възхищението им.

Методика на обучение

Дилемата

Учителят приканва децата да дадат своето мнение за Джоджо и приятелите му, като изразят емоциите си.

Децата

- Аз също имам голяма глава: моят приятел Мартин, който прилича на голяма топка, казва така...
- И на мен ми е трудно да играя с моите приятели, защото казват, че съм бавен и не мога да играя.
- У дома мама винаги ми крещи, защото, когато играя, вдигам прекалено много шум.
- Но аз си оставам вкъщи с приятелите ми и ние си разказваме много истории. Тогава мама идва и слуша историите ни.
- Тате не ме слуша, защото няма време. Той казва, че аз говоря много глупави неща, а мама ми натяква, че трябва да си почистя стаята.
- Близко до къщата ми има едно дете, което непрекъснато плаче, защото иска котка. Но родителите му не го слушат... Те му казват, че не искат никакви домашни любимци вкъщи.

Етапи на действие:

- **Кратки, лесно изпълними дейности**, които предизвикват интереса на децата;
- **Подходящо съставени и обособени дейности**, които да позволят на всички деца да приемат свои собствени стратегии за учене;
- **Структурирани, иновативни дейности**, които вземат под внимание това, което децата вече са научили, и които им позволяват да надградят своите знания и умения; символична игра; имитация/моделиране; експерименти/открития; ролеви игри.

Етап I

- **Свободни, насочвани разговори** с цел определяне предпочитанията на децата, когато става въпрос за изучаване на природата и животните.

Етап II

- **Дискусия в кръг**, за да се изберат любимите герои на децата от историята.
- **Изготвяне на списък**, съдържащ предпочитанието на всяко дете.
- **Създаване на избраните герои чрез манипулативни дейности**. Манипулацията е средство за придаване на различни значения на изучавания материал, използвайки фантазия и въображение. Когато детето е в състояние да се задълбочи в определена дейност, накрая то е щастливо и доволно, въпреки че работата му не заема определена форма. Ето защо е важно манипулативните дейности да се състоят главно в творческите процеси, стимулирани от материала.
- **Експериментиране с ролите**

Финален етап: Проверявайте чрез случайни и систематични наблюдения непрекъснатото възстановяване на баланса между процесите на обучение и преподаване.

Джозепина Йомели [Giuseppina Iommelli]
giuseppina.iommelli@alice.it

РАЗДЕЛ 4

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №3: Човешко достойнство и права на човека

1. Човешкото достойнство, правата и основните свободи трябва да бъдат изцяло уважавани.
2. Интересите и благосъстоянието на индивида трябва да бъдат с приоритет пред интереса на науката или обществото.

Заглавие

„Научнофантастичен разказ“

Цели на обучението

- Познаването на правата и основните свободи, както и член 3 от Всеобщата декларация биоетика и правата на човека.
- Осъзнаването, че правата и основните свободи на всяко човешко същество трябва да бъдат гарантирани.
- Осъзнаването от всеки, че индивидуалните права и благосъстоянието трябва да бъдат с приоритет пред интересите на науката и обществото.

Примерът

В непозната страна в „далечното бъдеще“ страшна епидемия отнема живота на хиляди хора. Заболяването е едновременно непознато и смъртоносно и е в състояние да зарази човек просто само с поглед. Силата му е опустошителна и кръвта на пациентите бързо ставала толкова гъста, че не можела да циркулира и болният заприличвал на мумия. Учените работят усилено, за да открият лекарство срещу тази ужасна епидемия. Един ден, почти случайно, един лекар открива ефикасен лек. Това лекарство е получено чрез дестилация на собствената кръв на лекаря, която била от изключително рядка кръвна група. Няколко капки, инжектирани в тялото на пациента, незабавно спирали коагулацията и отново втечнявали кръвта.

Докторът бил много щастлив, че е направил такова голямо откритие, но за съжаление, било за кратко: така се случило, че видът на кръвта, необходима за производството на това лекарство, бил толкова рядък, че само много малко хора го имали. Това означавало, че за да спаси живота на много хора, е необходимо да пожертва някои от тях. Поради тази причина ученият не знаел дали да разкрие своите открития, или не. Той събрал семейството си и ги помолил за съвет, но резултатът не бил задоволителен, тъй като мненията на роднините му били много различни. Майка му веднага отбелязала, че той трябва да запази своите открития в тайна, тъй като не е справедливо да се използва лекарството, за да се предостави помощ на някого за сметка на друг.

Обратно, синът му сметнал, че някои хора може да се жертват, за да се спасят много други. Съпругата му казала, че може да има средно положение: да спаси колкото може повече хора, като в същото време не застрашава напълно живота на донорите. Дъщеря му подкрепила позицията на майка си, но големият проблем бил как ще се избере кой да бъде спасен. Кой би могъл да има правото да вземе решение за живота или смъртта на хората? Поради тази причина тя предложила на съпруга си да остави нещата, както са, и да не използва лекарството.

Методика на обучение

Учителят представя случая на класа. С цел да улесни дискусията между учениците той/тя формира две групи, всяка от които има възможността да помисли върху това, което може да се окаже най-подходящото етично решение.

На този етап учителят не дава конкретни предложения, а само ръководи дискусията. След като мнозинството е взело най-доброто решение, всяка група го представя на другата с помощта на ролеви игри. По-специално, някои ученици могат да поемат ролята на различните участници в историята и да подкрепят техните позиции, докато дойде времето да представят съгласуваното решение.

След презентацията, ако двете групи са взели различни решения, всеки ученик изразява своето становище по избора, направен от другата група.

В този момент учителят обяснява значението на „право“ и „свобода“ – термини, които се появяват в член 3 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека, който гласи:

- *Човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи трябва да бъдат спазвани изцяло.*
- *Интересите и благосъстоянието на индивида трябва да бъдат с приоритет пред интереса на науката или обществото.*

Учителят конкретно подчертава как предложеният случай показва конфликта между интересите на личността и тези на обществото.

В светлината на тези нови факти той/тя подканя класа да преразгледа решенията, които по-рано са взели, и да ги променят, ако сметнат за необходимо. На този етап учителят води дискусията и чрез мозъчна атака, дава на децата възможност да помислят кои други права и свободи считат за основни.

Тази дейност може да се използва от учителя впоследствие за мотивиране на учениците за допълнителни размишления относно основните права и свободи на човека, изложени във Всеобщата декларация по правата на човека.

Клаудио Тодеско[*Claudio Todesco*] todesco50@libero.it

РАЗДЕЛ 5

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №3: Човешко достойнство и права на човека

1. Човешкото достойнство, правата и основните свободи трябва да бъдат изцяло уважавани
2. Интересите и благосъстоянието на индивида трябва да бъдат с приоритет пред интереса на науката или обществото.

Заглавие

„Руска рулетка: отхвърлените права в Центровете за настаняване на имигранти (CDA)“

Цели на обучението

- Отричане на нехуманните практики и нарушения на основните човешки права, запазени за мигрантите в имиграционните центрове.
- Помагане на младите хора да разберат и зачитат равенството на всички човешки същества по достойнство и права, така че всеки да бъде третиран справедливо.
- Описание на скритата страна на имиграционните центрове: „диктаторски и легализирани предни постове“ в демократичните страни.

Примерът

„Аз съм никой, нямам какво да ви предложа освен моя Живот и моето Достойнство“

Пристигнахме с лодка и беше тъмно. Беше студено и слънцето все още не беше изгряло, когато видяхме светлини да трептят в далечината.

Някой на сала извика „Земя!“, така че ние всички погледнахме в една и съща посока.

Одеялата и якетата ни бяха напълно мокри от влагата. Топлехме се единствено, като доближавахме телата си един към друг.

Скоро след това няколко кораба ни доближиха с мощните си прожектори. Един мъж в униформа попита дали има мъртви или изчезнали хора и единственият от нас, който говореше езика му, започна да изброява дълъг списък с имена. Беше призори и бреговата охрана ни придружи до брега.

След като слезнахме от лодката и след няколко административни процедури, бяхме отведени в една странна постройка с една стара централна сграда.

Там намерихме други нещастни хора като нас в очакване някой да им върне надеждата, която са имали, преди да напуснат страната си.

Трябваше да свалим мръсните си миризливи дрехи и след това ни дадоха малко храна. Всичко изглеждаше добре, но престоят ни в сградата се превърна в дни, седмици, месеци.

Дори и днес, ме „хранят“ в купички като животно, не разполагам с топла вода, за да се измия, и дори нямам име. Тук аз съм никой за тях. Моята лична карта не е у мен и затова към мен се обръщат с акроним, съставен от цифри и букви. Единствените, които все още знаят кой съм, са моите спътници – онези малцина, които все още са живи. Али, Мустафа и Фарес се обръщат към мен по име Чауки, за да мога да си спомня за моята Земя и гласа на майка ми, която ме вика. Изключително съм им благодарен за това.

Може би ние всички отново ще бъдем изпратени обратно там, откъдето избягахме. Самата идея да преживея същия кошмар ме плаши.

За пореден път, лишен от свободата си, идентичността си и още по-лошо – от мъжкото си достойнство, аз се чудя дали нямахме да бъде по-добре, ако бях загинал по време на пътуването, сред морето, като някои от моите приятели.

Поне в дълбоките води те запазват неприкосновеността си достойнство на човешки същества. На мен сега то ми липсва.

Методика на обучение

Дилемата

Придвижването в географското пространство винаги е било право на човека. Въпреки това с появата на „Националните държави“, а и в последните години – със страха от международния тероризъм след атаката срещу Кулите близнаци в Ню Йорк, политическите граници са засилени и в същото време ксенофобията е обхванала цялото западно население.

Всеки имигрант, идващ на Запад, се счита за потенциален терорист и убиец на капиталистическите демокрации. Проверките се засилват и се появяват нови имиграционни центрове.

Тези места се определят като „легализирани диктатури“, където властват страховете и ксенофобските извращения на демократичната западна държава. Там насилието и нарушенията на основните права на човека са ежедневие.

Имигрантите са лишени от всичко, включително и от притежанията и идентичността си. По този начин започва критичен процес на отчуждение, през който индивидът постепенно губи себе си, а в същото време страхът от това да бъдеш изпратен обратно и да преживееш същия кошмар застрашава благоденствието на всеки един от тях.

През последните години обаче доклади от различни международни организации и преки доказателства на видеозапис, показващи тези, които преминават през ежедневните жестокости в центровете, накараха населението да се противопостави на това явление и да подкрепи тези нещастни хора в тяхната продължаваща борба за живот.

1. Учителят ще прочете гореспоменатия текст с учениците и всеки един от тях ще запише темата и местата, където според него/нея се развива историята.

2. Произведенията на учениците са анонимни, прочетете ги на глас и ги сравнете. Учителят няма да избира верни отговори.

3. Учениците ще гледат документален филм, в който се описват трагичните преживявания на мигрантите в Центровете за настаняване на имигранти (CDA). Учителят ще предостави с помощта на визуални пособия кратко разяснение за живота в ЦНИ (CDA) и защо тези центрове са известни още като „легализирани диктатури в демократичен контекст“.

4. Накрая, след като темата на текста е ясна, учениците ще се опитат да се идентифицират с мигрантите, описвайки емоциите, които биха изживели, ако бяха лишени от собствените си притежания.

Помагала

Следните линкове се отнасят за клипове на италиански език, чиито изображения са подходящи за хора от целия свят.

<https://www.youtube.com/watch?v=uADVre1vxNs>

<https://www.youtube.com/watch?v=HNkwVqoPesK>

<https://www.youtube.com/watch?v=PQLZeUsA76E>

<https://www.youtube.com/watch?v=PX3IDMdwjqk>

Дженаро Борели [Gennaro Borrelli] over_rainbow@live.it

РАЗДЕЛ 6

Възрастова група IV: 15 – 19 години

Етичен принцип №3: Човешко достойнство и права на човека

1. Човешкото достойнство, правата и основните свободи трябва да бъдат изцяло уважавани
2. Интересите и благосъстоянието на индивида трябва да бъдат с приоритет пред интереса на науката или обществото

Заглавие

„Единственото, което искам, е образование“

Цели на обучението

- Как образованието помага на хората да подобрят себе си.
- Социалните ползи от образованието.
- Защо образованието трябва да е за всички.
- Как индивидуалната смелост и силата на една идея могат да повлияят на обществото?

Примерът

Малала Юсафзай [Malala Yousafzai]: образованието като човешко право

Малала Юсафзай е най-младият лауреат на Нобелова награда. Тя е известна най-вече със застъпничеството си за правото на образование на всеки човек и на жените в родната си долина Сват в провинция Кибер Пахтунк-хва (Khyber Pakhtunkhwa), разположена в Северозападен Пакистан, където местните талибани някога бяха забранили на момичетата да посещават училище. Оттогава застъпничеството на Юсафзай се превърна в международно движение.

Семейството ѝ управлява няколко училища в региона. В началото на 2009 г., когато е на 11-12 години, Юсафзай пише блог за Би Би Си под псевдоним, описвайки живота си по време на талибанската окупация и техните опити да установят контрол върху долината и представяйки своето мнение относно насърчаването на образованието сред момичетата в долината Сват. На следващото лято журналистът Адам Б. Елик прави документален филм на „Ню Йорк Таймс“ за живота ѝ, когато пакистанските военни са се намесили в региона. Юсафзай става известна с интервютата си в печата и по телевизията. Тя също така е номинирана за Международната детска награда за мир от южноафриканския активист Дезмънд Туту [Desmond Tutu].

В следобед на 9 октомври 2012 г., Юсафзай се качва на училищния автобус в северозападната пакистанска област Сват. Един въоръжен мъж я вика по име, след това насочва пистолет към нея и изстрелва три патрона. Един от куршумите я уцелва в лявата част на челото, минава през лицето ѝ и остава в рамото ѝ. В дните непосредствено след нападението тя е в безсъзнание и в критично състояние, но по-късно състоянието ѝ се подобрява достатъчно, за да бъде изпратена в болница „Куин Елизабет“ (Queen Elizabeth) в Бирмингам, Англия, за интензивна рехабилитация. На 12 октомври група от 50 ислямски духовници в Пакистан издават фетва срещу тези, които са се опитали да я убият, но талибаните потвърждават намерението си да убия Юсафзай и баща ѝ, Зиауддин Юсафзай [Ziauddin Yousafzai].

Опитът за покушение предизвика национална и международна вълна в подкрепа на Юсафзай. През януари 2013 г. „Дойче Веле“ (Deutsche Welle) отбеляза, че Юсафзай може да се е превърнала в „най-известния тийнейджър на света“. Специалният пратеник за глобално образование на ООН – Гордън Браун, стартира петиция на ООН в името на Юсафзай, в която се настоява всички деца по света да бъдат в училище до края на 2015 г.; петицията помогна при ратифицирането на първия Закон за образователно право на Пакистан. (Източник: Wikipedia; http://en.wikipedia.org/wiki/Malala_Yousafzai)

Методика на обучение

Дилемата

Днес образованието е общопризнато като основно човешко право, но в някои случаи дори и това право не се зачита. Може ли един човек да реши кой може да бъде образован и кой не? Трябва ли това да се решава въз основа на пол и религиозни предразсъдъци?

Учителят въвежда накратко историята за Всеобщата декларация за правата на човека, като набляга конкретно върху статията, свързана с правото за образование.

След основаването си през 1945 г., Организацията на обединените нации създава Всеобщата декларация за правата на човека (ВДПЧ): член 26 от Декларацията конкретизира параметрите на образованието като човешко право, както следва:

(1) Всеки има право на образование. Образованието трябва да бъде безплатно, поне при началната и основната степен. Началното образование трябва да бъде задължително. Техническото и професионалното образование трябва да бъдат общодостъпни, а висшето образование трябва да бъде еднакво достъпно за всички на основата на техните способности.

(2) Образованието трябва да бъде насочено към цялостно развитие на човешката личност и засилване на уважението към правата и основните свободи на човека. То трябва да съдейства за разбирателството, търпимостта и приятелството между всички народи, расови или религиозни групи, както и за осъществяване дейността на Организацията на обединените нации за поддържане на мира.

(3) Родителите имат приоритетно право да избират вида образование, което техните деца да получат.

Учителят пуска на учениците видеото, в което Малала се обръща към ООН (<https://www.youtube.com/watch?v=3rNhZu3ttIU>), след което ги насърчава да размислят върху съществеността на думите ѝ. Всеки ученик записва това, което той/тя счита за „ключови думи“ от нейната реч. Моля, имайте предвид, че учениците трябва да изразят собственото си мнение, без влиянието на съученици или учители; в този момент индивидуалната работа е препоръчителна.

След съставянето на списък с основните ключови думи от речта учениците ще бъдат подканени да разгледат историята на Малала като известен пример за лишаването от право на образование. Можем да отбележим случаи в различните страни, където образованието се смята за специална привилегия, а не установено право. Дали учениците помнят други случаи и истории, свързани с темата?

Учителят ще проведе кратка дискусия във връзка с темата, след което ще прикани учениците да се включат в разказа. Накрая, работейки по двойки, младежите ще напишат кратък разказ в отговор на следния въпрос: Какво бих направил/а, ако бях лишен/а от образование?

Четива

http://en.wikipedia.org/wiki/Malala_Yousafzai

<https://www.youtube.com/watch?v=3rNhZu3ttIU>

<http://www.bbc.com/news/world-asia-23241937>

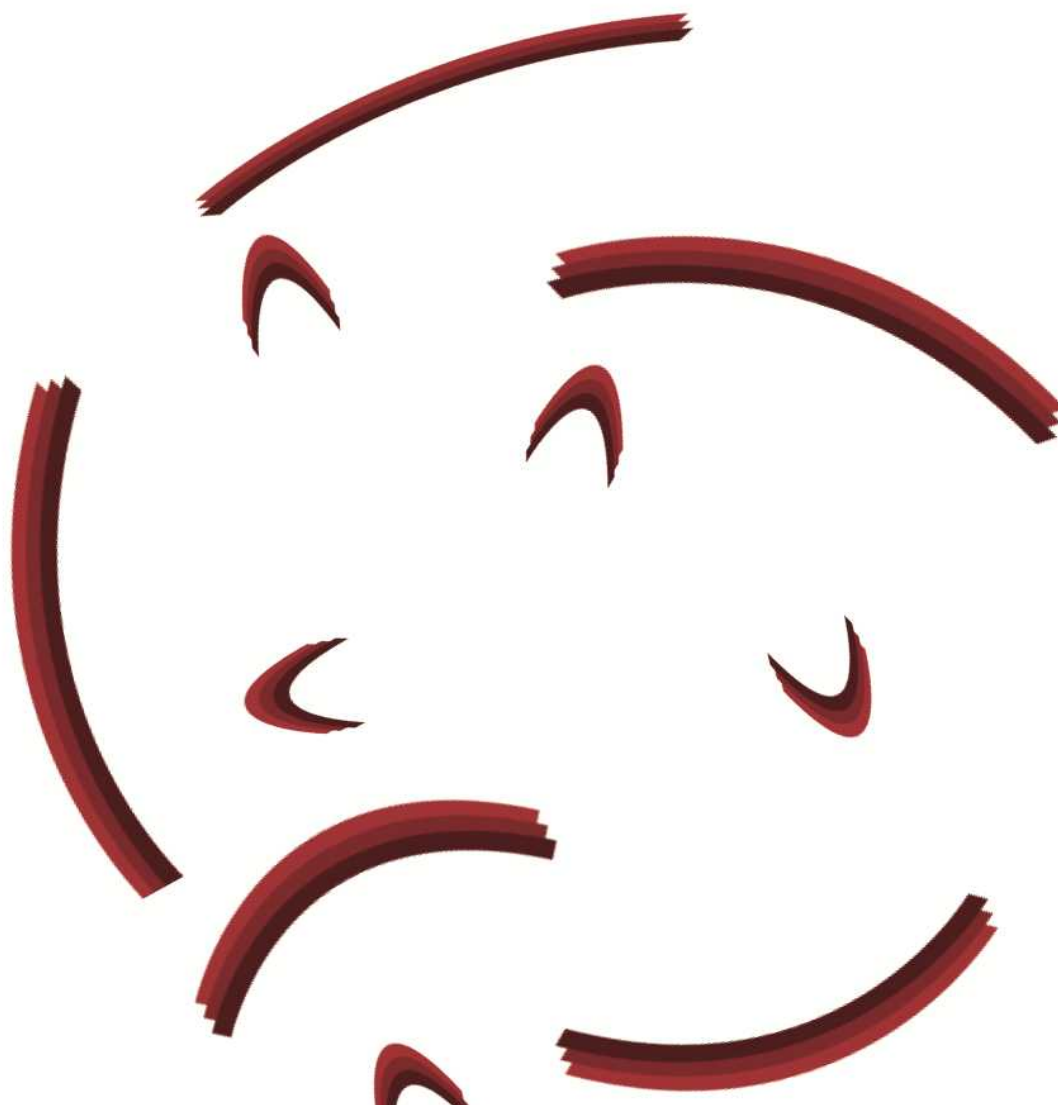
http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2014/yousafzai-lecture_en.html

<https://secure.aworldatschool.org/page/content/the-text-of-malala-yousafzais-speech-at-the-united-nations/>

<http://www.theguardian.com/world/video/2014/dec/10/malala-yousafzai-accepts-nobel-peace-prize-video>

Даниела Карузо [*Daniela Caruso*]

daniela.caruso@unipegaso.it

Всеобща декларация по биоетика и правата на човека
[ЮНЕСКО, 2005]

Принцип №4
Полза и вреда

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии преките и непреките ползи за пациентите, участниците в изследването и други засегнати лица трябва да бъдат доведени до максимум, а евентуалните вреди за тези лица трябва да бъдат сведени до минимум.

РАЗДЕЛ 7

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №4: Полза и вреда

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии преките и непреките ползи за пациентите, участниците в изследването и други засегнати лица трябва да бъдат доведени до максимум, а евентуалните вреди за тези лица трябва да бъдат сведени до минимум.

Заглавие

„Музика и танци от света“

За предотвратяване на потенциален проблем от социалната изолация на децата, идващи от различни култури и обичаи.

Цели на обучението

- Изграждане на собствената идентичност на детето.
- Придобиване на самочувствие.
- Отношение към другите.
- Да се научим как да разчитаме на другите.
- Да се познаваме един друг.
- Зачитане на културните различия.
- Развитие способността за самостоятелно ориентиране на индивида на неизвестно място.

Играта

Дилемата

Моите съученици са по много начини различни от мен. Цветът на кожата ми се различава от техните, те не са наясно с моите обичаи и традиции: трябва ли да се опитам да ги опозная по-добре, или да ги избягвам?

За предотвратяване на потенциален проблем от социалната изолация на децата, идващи от различни култури и обичаи.

Заобикаляща среда

- Голямо пространство, позволяващо на всички да се движат.
- Хетерогенна група деца, така че по-големите деца да стимулират по-малките чрез имитация на поведението им.

Материали

- Музика и танци от страните на произход.
- Облекло на децата, типично за тяхната култура.
- Традиционен грим и прически.

Играта

- Децата са облечени в дрехи от тяхната страна на произход.
- Учителят предлага подгряващи упражнения.
- След загревката, децата сядат на пода в кръг.
- Представяне на всяко дете, като се посочва неговото/нейното име и страна на произход.
- Всяко дете трябва да представи песен или танц от страната си на произход, облечено в традиционни дрехи.

Когато музиката спре, ще бъде предложена нова игра:

- Малките деца ще седнат в кръг, наблюдавайки по-големите си приятели.
- Децата на 5-годишна възраст ще бъдат разделени по двойки.
- Едно от децата в двойката ще бъде със завързани очи.
- Другото дете от двойката помага на другарчето си със завързани очи бавно, поставяйки ръка върху неговото/нейното рамо, за да го насочва в правилната посока.
- Малко след това по сигнал на учителя играта ще се промени.
- Едно от децата със завързани очи ще следва указанията на другите деца (все още седящи в кръг на пода), след това на свой ред те ще започнат да привличат неговото/нейното внимание, използвайки гласовете си или шумове.
- Когато учителят каже: „Стоп“, задачата на детето със завързани очи ще бъде да предположи на какво място в стаята се намира.

Методика на обучение

Срещата с други култури и обичаи ще позволи по-доброто разбиране на тези така наречени различия; чрез този раздел разликата ще се превърне в ресурс за лично обогатяване на характера, а не в опасност за етническата идентичност на детето.

Този образователен раздел има за цел да подходи към проблема за изграждане на межкултурното чувство за принадлежност към едно и също общество (межкултурно гражданство). За да успеем в тази задача, е необходимо постепенно отстраняване на стереотипи и предразсъдъци. Този подход ще бъде от голяма полза за предотвратяване на последиците от потенциална маргинализация и евентуално съществуващата такава; с други думи, той трябва активно да допринесе за по-балансиран и хармоничен растеж на детето, увеличаващ самочувствието му и подобряването на неговите лични отношения с другарчетата.

Антонела Милиоре [Antonella Migliore]
antonella.migliore@idoud.it

РАЗДЕЛ 8

Възрастова група II: 6 – 10 години

Етичен принцип №4: Полза и вреда

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии преките и непреките ползи за пациентите, участниците в изследването и други засегнати лица трябва да бъдат доведени до максимум, а евентуалните вреди за тези лица трябва да бъдат сведени до минимум.

Заглавие

„Голямата мечта на Паси и Тат“

Цели на обучението

- Насърчаване на уважение и познания относно дребните животни, обитаващи нашата територия.
- Да бъдем в състояние да мислим за нашите страхове от животните, за да ги преодолеем.
- Реабилитация на животни, които често са жертва на неоснователни предразсъдъци.
- Стимулиране на знания за живота и навиците на живите същества.
- Придобиване на информираност, че всяко същество заслужава достоен живот.
- Придобиване на информираност, че никой не трябва да бъде лишен от своето здраве и свобода за сметка на други същества.
- Да бъдем наясно, че всеки вид е различен, но способността за страдание е еднакъв за човешките и за не-човешките същества.

Примерът

В село Бигландия Паси и Тат са две бедни котенца, заключени в две отделни клетки от хора, които провеждат изследвания върху животни. Двете сладки котенца страдат много в тази среда на жестокост и зверство.

Двете нещастни другарчета са жертви на жестоки експерименти, провеждани от изследователи, които инжектират лекарства в телата им, за да наблюдават тяхното действие. Ако телесните им реакции са положителни, изследователите могат да решат да изписват тези лекарства на хора, но ако не са, бедното животно е обречено не само на мъчение, но дори и на смърт.

Двете котенца стават приятели. Един ден те решават да избягат, но мястото, където те се приютяват, е доста враждебно, изправяйки ги пред студ и глад. Животните не могат да говорят, но страдат като нас.

Бедните котенца, изтощени и немощни, се натъкват на добро малко семейство. Изпълнено със състрадание към тях и смутено от тежкото им положение, то ги взема в топлия си дом и ги осиновява.

Методика на обучение

Дилемата

- Кой е различен? Кой е в беда?
- Как се отнасят с котенцата? Кой им помага?
- Аз щях да помогна на бедните котенца да избягат, но татко казва, че тези експерименти с животни помагат за спасяване на човешките същества от болести.
- Нашият учител обясни, че понякога изследванията могат да бъдат полезни, но понякога може да се окажат ненужни.

Активните и множествените подходи на преподаване в зависимост от социално-конструктивния вид; учебна лаборатория; кооперативно учене.

Драматизация

Всяка група поправя текста на историята, превръщайки го в един прост сценарий (те могат да променят текста и дори да въведат нови герои).

- Във всяка група самите ученици задават помежду си различните роли.
 - Учениците репетират своите роли по двойки, за да усвоят съдържанието.
 - Всяка група подготвя собствена постановка на сцената, използвайки прости плакати и маски, които представляват настроението на главните герои в историята.
 - В театралната зала всяка група поставя собствения си сценарий.
 - Заключение обсъждане.
- Учителят приканва учениците да осиновят животно, спасено от лаборатория.

Джозепина Йомели [Giuseppina Iommelli] giuseppina.iommelli@alice.it

Всеобща декларация по биоетика и правата на човека
[ЮНЕСКО, 2005)

Принцип №5
Автономия и лична отговорност

Личната свобода на хората да вземат решения, поемайки отговорност за тях и зачитайки самостоятелността на другите, трябва да се спазва. За хората, които не са в състояние да упражняват личната си свобода, трябва да се предприемат специални мерки за защита на техните права и интереси.

РАЗДЕЛ 9

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №5: Автономия и лична отговорност

Личната свобода на хората да вземат решения, поемайки отговорност за тях и зачитайки самостоятелността на другите, трябва да се спазва. За хората, които не са в състояние да упражняват личната си свобода трябва да се предприемат специални мерки за защита на техните права и интереси.

Заглавие

„Огледалото: Да се научим да общуваме“

Цели на обучението

– Подобряване на самостоятелността и личната отговорност в резултат на сложен и прогресивен процес, водещ до самоосъзнаване, както и до опознаване на другите, заедно с възможността за общуване с други хора.

– Използване на огледалото като полезен инструмент в обучението как да разбираме невербалната комуникация, което ни позволява да изучим и декодираме изражението на лицето и позициите на тялото си, както и тези на другите, за да разберем по-добре хората, с които си взаимодействаме. В действителност само чрез ясен и съзнателен език ние сме в състояние отговорно да изразим решенията, които възнамеряваме да вземем.

Играта

Стъпка 1

Огледалце, огледалце на стената, коя е най-красива на земята?

Вдъхновени от Снежанка, можем да „попитаме“ детето, което се гледа в огледалото. Докато той/тя стои там, ние молим детето да опише това, което той/тя вижда и забелязва. Този прост подход е ефективен начин за илюстриране на различните реакции, които всяко дете изпитва по време на тази дейност. Самосъзнанието, появяващо се в резултат на това, може да направи детето по-самоуверено, давайки му възможност да види много свои аспекти, които тя/той по друг начин може да не е в състояние да оцени.

Ако това не е възможно за детето, независимо по каква причина (напр. срамежливост, ниско самочувствие и т.н.), учителят може просто да го помоли да отговори на предварителните въпроси, изброени по-долу:

Как се казваш? На колко си години? Кой е любимият ти цвят? И така нататък. След това учителят продължава с повече въпроси, като например:

Къде са устните ти? Тънки ли са те, или дебели? Къде са очите ти? Какъв цвят са те? Има ли някой в семейството ви със същия цвят на очите? и така нататък.

Докато детето гледа своите собствени очи, тази проста техника на интервю му позволява да изгради приятелско отношение със себе си и образа, който вижда в огледалото, което води до по-дълбоко чувство на увереност в себе си. Тази дейност е насочена към основните проблеми в изграждането на самостоятелност и самосъзнание. Това първо упражнение може да се прави индивидуално с всяко дете от групата, отделяйки необходимото време за всяко от тях.

Това е важно, особено когато става въпрос за срамежливи деца, за да им позволим да изразят себе си далеч от любопитните очи или притеснителните забележки на съучениците.

След това на детето се дава възможност да „играе“, като прави муцунки в огледалото, преструвайки се на различни герои като клоун или чудовище или каквото детето поиска да направи: това помага на детето да получи „връзка“ със себе си.

Стъпка 2

Друго упражнение е децата да се разделят на двойки с лице едно срещу друго, на около три фута едно от друго. Едното действа като лидер, а другото – като „огледало“. Правейки движения от кръста нагоре, лидерът започва да изпълнява прости движения. „Огледалото“ ги повтаря точно, също като истинско огледало. След известно време те могат да си разменят ролите, така че огледалото се превръща в лидер, и обратното. Целта на това упражнение е не само да се подобри координацията, но също и да се научат как да гледат другия и да се чувстват удобно при алтернативни начини за комуникация.

Стъпка 3

Децата са наредени с лице към учителя и се опитват да имитират движенията на инструктора (ръководителя). Това упражнение може да се направи дори и с голяма група деца. Ръководителят може например с мимики да изиграе прости дейности, като например измиване на лицето, обличане, миене на зъбите и т.н. Това упражнение стимулира творчество, игричивост, разпределяне на времето и координацията: децата трябва да бъдат насърчавани да бъдат възможно най-точни при всяко движение. Когато децата са достатъчно обучени, можем да опитаме отразяване на емоции като щастие, тъга и така нататък. Ръководителят може да повтори позната реч или да изпее добре позната песен, докато децата се опитват да го/я следват, дори и да повторят речта или песента. Общуването става по-трудно при едновременно използване на три канала (очи, движение и уши). Друго упражнение, използващо канала на ухото, за да покаже важността и в същото време трудностите в комуникацията, е поучителната игра № 12 или така нареченият телефон. Децата сядат в кръг и шепнат съобщение от човек на човек. До момента, когато съобщението се върне към първоначалния си източник, то неизменно се променя. Учителят казва оригиналното съобщение и обяснява важността на правилната комуникация. Тези прости и мощни упражнения помагат да подобрят и усъвършенстват уменията за наблюдение и концентрация, развиват самочувствие и самоконтрол, които са от основно значение за изграждането на автономия и лична отговорност.

Методи на обучение

Огледалото представлява много ползотворен и неочакван похват: той е лесно достъпен и може да се използва в много начини. Ето защо ние го считаме за много ценно средство, което ни поставя пред собствения ни образ. Дори и да изглежда очевидно, подходът пред огледалото може лесно да разкрие наши основни характерни черти и тези на личността на децата ни и да даде на всеки възможност да изгради самочувствие и самоконтрол, които са основните умения в развитието на самостоятелността и личната отговорност.

Алесандра Пентоне
alesspent@hotmail.com

РАЗДЕЛ 10

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №5: Автономия и лична отговорност

Личната свобода на хората да вземат решения, поемайки отговорност за тях и зачитайки самостоятелността на другите, трябва да се спазва. За хората, които не са в състояние да упражняват личната си свобода, трябва да се предприемат специални мерки за защита на техните права и интереси.

Заглавие

„Островът: Писмо в бутилка“

Цели на обучението

Развиване на цели на различни нива и в зависимост от възрастта на групата – при различни степени на трудност:

- Опит за стимулиране на децата да мислят за това кои са най-съществените елементи за оцеляването на едно човешко същество.
- Подчертаване значението на защитата на нашата екосистема, въвеждайки принципа на самостоятелността и отговорността, която всеки човек има към себе си.
- Разглеждане на групата/класа като цяло.

Пример №1

Необходими са някои основни научни познания, за да се открият основните елементи, необходими на един корабкрушенец да оцелее на пустинен остров. Учителят/възпитателят ще обясни какви елементи ще бъдат необходими за човешкия живот като питейна вода, храна, огън и т.н. Например, като обяснява как човек може да добие питейна вода чрез филтриране на морска вода, учителят може да подчертае значението на чистата и бистра питейна вода. Освен това можем да подчертаем, че рибата може да оцелее само в незамърсени води. Ние можем да я използваме като важен източник на храна, като корабкрушенци или не. Можем също да отбележим, че дърветата ни дават дървесина, за да запалим огън, някои от тях ни дават плодове, за да се храним, и бихме могли дори да обясним значението на растителността в осигуряване на кислород чрез фотосинтезата и така нататък. Основните елементи ще бъдат събрани и изрисувани на плакат, където бихме могли синтетично, чрез скици да видим резултатите, развити от групата. Така че животът ни на Земята зависи от някои основни елементи на природата. Нашата самостоятелност по отношение на физическата способност да оцеляваме е строго свързана с него. Опазването и защитата на природата вървят ръка за ръка с признаването на значението на света, който ни заобикаля, и на всички същества в него, както и с разбирането, че предприемането на тези действия е от съществено значение за самоопазването и самозащитата.

Пример №2

Всяко дете ще бъде помолено „да отиде на острова“, вземайки със себе си само два/три предмета или двама/трима човека или животни, без които той/тя не може да живее. Учителят/възпитателят ще събере всички тези предложения на хартия, на която детето може да нарисова всички елементи, които той/тя е избрал/а. Този лист хартия ще бъдат поставен в малка пластмасова бутилка с името на детето отгоре ѝ. Всички бутилки биха могли да бъдат закрепени

на постер или палмово дърво. Самостоятелността на всеки човек е строго зависима от нашите близки. Самостоятелността не се основава просто на физическото ни оцеляване, тя е също свързана и с отношенията, които имаме с нашите семейства, приятели и дори с домашните ни любимци. Как би изглеждал животът ни, ако имахме само храна, вода и нищо друго? Отново нашата самостоятелност, означаваща способността ни да живеем пълноценен и целеустремен живот, се основава на уважението и любовта към нашите близки, чрез която изграждаме уважение и любов към себе си.

Пример №3

Ако 6- до 10-годишни деца играят тази игра, всяко дете ще избере нещо, което той/тя мисли за важно за оцеляване на групата на острова, материален и нематериален елемент (като смелост, солидарност, мир, сътрудничество, приятелство и т.н.). Всички техни предложения ще бъдат събрани на един лист хартия, върху който децата ще илюстрират своя избор. Това съобщение ще бъде поставено в една голяма бутилка, на която ще напишем името на класа и на всички корабокрушенци.

Самостоятелността и отговорността са основните елементи за съществуването на човешките отношения не само като отделен индивид, но също и като неразделна част от едно общество независимо от неговия размер. Да се научим да живеем заедно в една общност, означава да сме отговорни за себе си и към другите, като направим така, че нашата самостоятелност и тази на другите да станат едно цяло.

Методика на обучение

Учителят/възпитателят чрез историята и образователните инструменти ще създаде условия да си представим живота на корабокрушенеца на пустинен остров, подчертавайки неговите/нейните първи реални нужди, първо – материалните, и след това – емоционалните нужди на всеки човек и за групата като цяло. Разбира се, езикът и примерите, които ще използваме, ще бъдат повече или по-малко прости в зависимост от възрастта и зрелостта на групата. Учителят/възпитателят, както обикновено, ще управлява и стимулира детските наблюдения относно средствата за оцеляване, като не забравя да събере всички тях. Разглеждаме материалните неща като например питейна вода, огън, храна и така нататък. По този начин ще осъзнаем колко много неща в нашето ежедневие не са необходими или по-скоро са излишни и безполезни (по-специално в консуматорския свят на така наречените развити страни). Като човешки същества ние сме свързани с природата, точно както растенията и животните са зависими от основните елементи, за да оцелеят на тази планета. След съществените материални елементи, необходими за физическото ни оцеляване, ние ще анализираме предметите, животните и хората, които са от съществено значение за нашия емоционален живот, като попитаме всяко дете без кои предмети/животни/хора той/тя не може да живее. По този начин ще проучим личния живот на детето и ще стимулираме мислене относно степента на **самостоятелност**, не само физически, но и **емоционално**. Всеки човек има своя собствен свят, изграден от различни елементи, които са характерни и ни позволяват да отличаваме хората един от друг, като всеки индивид е абсолютно уникален.

Ако 6- до 10-годишни деца играят тази игра, ще помолим всяко дете да избере кой ще е материалният и нематериалният елемент, който ще позволи на групата да оцелее, в светлината на принципа **на обща самостоятелност и отговорност**. Не трябва да забравяме да отбележим по какъв начин такова решение според тези принципи влияе на всеки човек, на групата и на околната среда. След това ще съберем всички наблюдения относно оцеляването на групата, отнасящи се до материалните и нематериалните елементи: всички те ще се превърнат в „съобщения в бутилка“, които корабокрушенците ще изпратят.

Необходими предмети

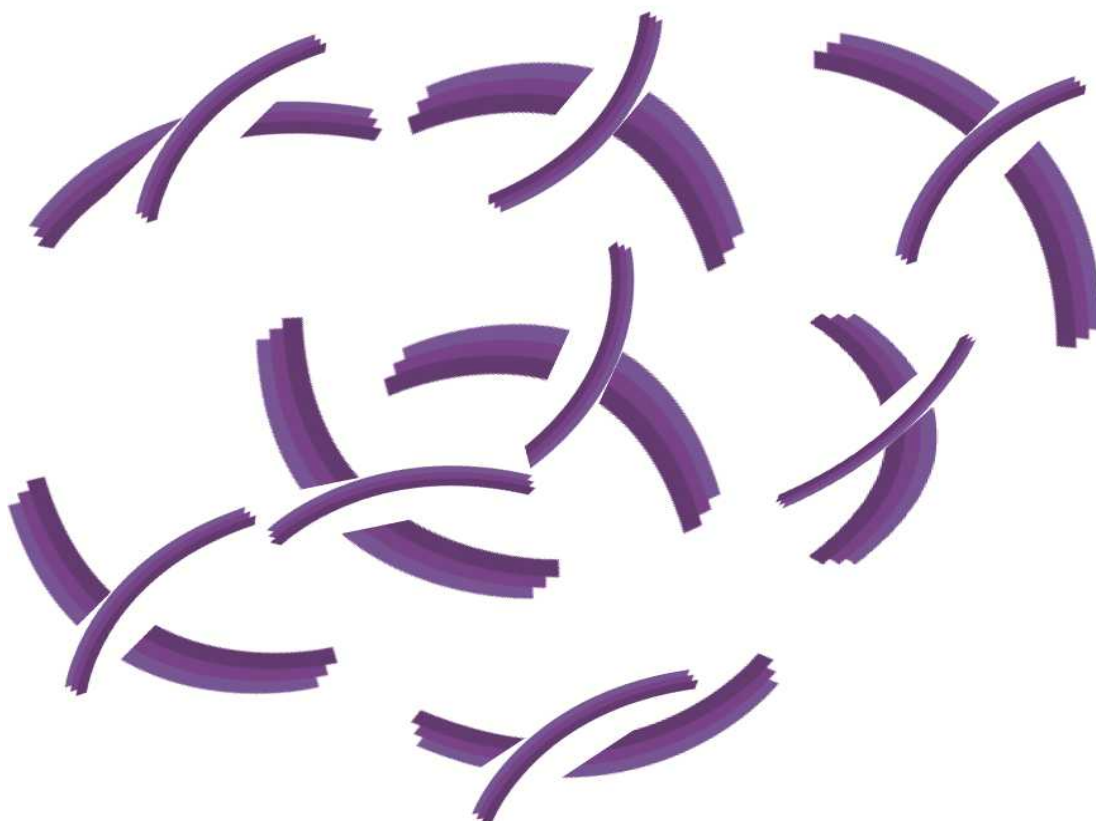
За да създадем правилния декор на пустинния остров, ще се нуждаем от зелен или кафяв килим и трябва да си представим, че той ще бъде заобиколен от вода. Може да изградим палмово дърво с помощта на стиропор или картон във формата на палма, които може да бъдат изрисувани от децата. Ще ни трябват:

- Пластмасови цветни бутилки (една голяма и няколко малки – за всяко дете)
- Листове хартия
- Цветни боички
- Дъска за плакати
- Всичко друго, от което учителят се нуждае за извършване/персонализиране на този проект.

Четива

Добро помагало би могла да бъде книгата на Даниел Дефо „Животът и Странните Изненадващи приключения на Робинзон Крузо“ в оригинал или в опростена версия за деца.

Алесандра Пентоне [Alessandra Pentone] alesspent@hotmail.com

РАЗДЕЛ 11

Възрастова група II: 6 – 10 години

Етичен принцип №5: Автономия и лична отговорност

Личната свобода на хората да вземат решения, поемайки отговорност за тях и зачитайки самостоятелността на другите, трябва да се спазва. За хората, които не са в състояние да упражняват личната си свобода, трябва да се предприемат специални мерки за защита на техните права и интереси.

Заглавие

„Пясъчният часовник“

„Само тези, които биха рискували да отидат прекалено далеч, евентуално могат да разберат колко далеч може да се отиде“, Т. С. Елиът

Цели на обучението

– Да сме напълно наясно какво представлява времето и колко ценно е то, за да бъдем самостоятелни и да имаме усещането за личната и общата отговорност: времето не може да се купи и ние често осъзнаваме колко важно е то само когато, изглежда, нямаме достатъчно от него.

– При обучението как да ценим и да организираме времето ние можем да оптимизираме своята енергия и по-пълноценно да живеем живота си, да взимаме по-активно участие в обществото, към което принадлежим.

Стъпка 1

За да визуализираме как времето минава, можем да направим пясъчен часовник. На първо място, може да е полезно да обясним какво е пясъчен часовник и как се прави той, по възможност да покажем истински. Има редица начини за изграждане на пясъчен часовник. Например, за да направим двете отделения на пясъчния часовник, можем да използваме две пластмасови бутилки, два малки стъклени буркана или две крушки. В зависимост от материала, който ще използваме, се нуждаем от различни инструменти, за да ги свържем. Ще ни трябва малко картон за основа между двете половини на пясъчния часовник: ще направим отвор в неговия център, през който да тече пясък по контролиран начин от едната страна към другата. За да видите колко време е минало, когато целият пясък е напълно изтекъл, трябва да засечем времето и съответно да регулираме количеството пясък в зависимост от това колко време бихме искали нашият пясъчен часовник да отчита. Пясъчният часовник може да бъде завършен по най-различни начини (напр. да бъде боядисан, украсен с черупки, да блести и сияе и т.н.). Но най-важното е да се направи много прост инструмент, чрез който ще започнем визуализацията на изтичането на времето чрез измерване на ежедневните дейности, които извършваме всеки ден, като рисуване, оцветяване, четене, писане и подобни. Това е първата стъпка в осъзнаването на това как минава времето.

Стъпка 2

Историята на устройствата за измерване на времето

Има различни начини, по които можем да направим това. Можем да помолим децата да разсъждават по този въпрос, може би с помощта на съучениците си и/или дори своите родители.

След това те могат да споделят своите резултати чрез рисунки или снимки, представящи различните устройства за отчитане на времето през вековете. Би било най-добре да се посети музей, където се показват всички тези инструменти: от слънчевия часовник до пясъчния часовник, от водния часовник до часовника с махало, по целия път до съвременните кварцови и атомни часовници, които ще открием заедно при нашето пътуване. Човекът е достигнал до разбирането за стойността на времето и значението на неговото измерване и като резултат напредъкът на човечеството се ускорява. Въпреки че това упражнение може да не е строго научно, то играе съществена роля в разбирането на значението, което времето играе в отговорния и самостоятелен живот.

Стъпка 3

Има много начини да се покаже как минава времето и колко от него е изминало чрез ангажиране в различни дейности, подходящи за възрастта. Например можем да организираме състезания като надбягвания или опити за издръжливост, за предпочитане с участието на отбори (въпреки че е възможно и индивидуално участие). Друг възможен вариант може да е решаването на математически задачи или гатанки за време с помощта на таймер или дори подреждане на пъзели или колажи. Въпреки че играят, децата могат да се съсредоточат върху скоростта или издръжливостта, като истинската цел е да им помогнем да разберат, че има различни начини, по които могат да изберат да прекарат времето си. Да се научат как да оптимизират времето си както количествено, така и качествено, означава развитие на самостоятелност и отговорност в нашите ежедневни дейности и в изборите, които правим.

Стъпка 4

Можем да разделим децата в малки групи, представляващи различни екипи от щафетно бягане. В играта по ЩАФЕТНО БЯГАНЕ всеки бегач трябва да предаде щафетата на следващия бегач в рамките на определена зона. В спринтовите щафети бегачите обикновено използват „сляпо предаване“, при което вторият бегач стои на предварително определено място и започва да бяга, когато първият бегач удари визуален знак на пистата. Вторият бегач отваря ръка зад себе си след няколко крачки, по което време първият бегач трябва да го е настигнал и да е успял да му предаде щафетата. Обикновено бегачът дава звуков сигнал, като например „Пръчка!“, повторен няколко пъти, така че получателят на щафетата да знае кога да отвори ръката си. Вместо „Пръчка“ първият бегач може да каже: „Не ни губи времето!“, а вторият бегач ще отговори: „Ще се погрижа за това!“. В действителност дори и един от бегачите да е бърз, играта ще бъде спечелена само ако всички членове на неговия екип са бързи. Играта на ЩАФЕТНО БЯГАНЕ е метафора на отговорност, задължението да се отнасяме към времето/нуждите на другите и да се съобразяваме с тях.

Методика на обучение

В зависимост от възрастовата група е възможно да се планират различни методики на преподаване. Първата стъпка трябва да бъде да се уведомят децата за това, че времето тече, дори и преди да се разбере стойността му. За пореден път чрез игри ще може да представим протичането на времето по различни начини и знаейки, че този факт е безценен. Пясъкът, изтичащ в пясъчния часовник, историята на устройствата за отчитане на времето и прякото наблюдение на хода на времето чрез игра, или при някаква друга дейност биха им позволили да разберат това понятие. Способността да се направи самостоятелен и отговорен избор в подходящ период от време е важно умение в живота: закъснелият или прибързан отговор може да има негативни последствия и отражения за индивида и дори за общността, към която той принадлежи.

Алесандра Пентоне [Alessandra Pentone] alesspent@hotmail.com

РАЗДЕЛ 12

Възрастова група IV: 15 – 19 години

Етичен принцип №5: Автономия и лична отговорност

Личната свобода на хората да вземат решения, поемайки отговорност за тях и зачитайки самостоятелността на другите, трябва да се спазва. За хората, които не са в състояние да упражняват личната си свобода, трябва да се предприемат специални мерки за защита на техните права и интереси.

Заглавие

„Да се чувствам добре, зависи от мен“

Цели на обучението

– Да обясним на учениците значението на „биполарното разстройство“, или „маниакално-депресивното заболяване“, характеризиращо се с внезапна смяна на настроение, емоции, мисли и поведение: ако не му се отдаде нужната грижа, то може да причини увреждания на страдащия.

– Да информираме тийнейджърите за симптомите и физическата и ментална болка, която това заболяване може да причини заедно с последствията от него, ако пациентът не вземе решение да следва правилното лечение.

– Да обясним на учениците, че онези, които страдат от това заболяване, имат избор да се лекуват. Ако те не са в състояние да уважават и поемат отговорност за своето състояние, е необходимо близките им да се опитат да им помогнат.

Примерът

„Аз и моят ум“

Александър, 19-годишен младеж, живее в малък град. Той има приятели и семейство, които го поддържат във всичко, което той прави. Често обаче той преминава през периоди, когато е доволен от живота си, като е благодарен за всичко, и други – когато се чувства потиснат и демотивиран. Тези периоди преминават сравнително бавно, особено когато той се чувства зле.

Тогава всичките усилия на неговите приятели и семейство да му помогнат изглеждат безсмислени. Един ден Александър, следвайки съвета на майка си, решава да отиде на психотерапевт, който чува при неговия разказ, че лекарите са го диагностицирали с форма на депресия. Терапевтът му предписва лекарства, които момчето се съгласява да приема. Само след седмица Александър решава да спре лечението, изпадайки във вихъра на превъзбуда, при което решава, че се чувства напълно добре и не се нуждае от грижа. Родителите му напразно настояват той да продължи терапията: по-късно те плашат цената на неговия отказ.

Минават няколко седмици и Александър отново се почувствал депресиран, в невъзможност да реагира на външни стимули. Затова семейството му, загрижени за него, го накарали да се обади на терапевта си за помощ. Всъщност при тези фази на депресия Александър е можело сериозно да бъде наранен, дори да стане заплаха за околните.

Накрая Александър се съгласил. Лекарят предложил той да бъде приет в заведение за душевно болни, където да взема стабилизанти на настроението и лекарствена терапия. Но лекарят се нуждаел от съгласието на Алесандро: в противен случай, родителите му трябвало да предприемат действия за насилственото му лечение, защото той бил в състояние да стане агресивен към себе си и околните.

Методика на обучение

Дилемата

Биполярното разстройство се състои в редуващи се фази на депресия с „еуфория“ или мания. Обикновено заболяването започва през юношеството. В депресивната фаза пациентът проявява някои от следните симптоми: потиснато настроение през по-голямата част от деня без никакви реални причини, намален апетит и трудности при заспиване или запазване на концентрация, раздразнителност и повтарящи се мисли за самоубийство и смърт. Маниакалната фаза включва увеличено самочувствие, намалена нужда от сън и храна, затруднен контрол на импулсите, склонност към приемане на наркотици или алкохол и поведение, което може да бъде вредно за него самия и за околните.

За излекуване на заболяването е особено важно проследяването от експерти и провеждане на терапия със стабилизиращи настроението медикаменти, които варират при различните индивиди. За съжаление, понякога пациентът се нуждае от хоспитализация, за да му се осигури строг контрол. Освен това психотерапията е от съществено значение, за да може пациентът да разбере откъде идва този психологически и физически дискомфорт, като му се позволи да научи повече за болестта си, за да се лекува и да я предотврати. Поведенческият подход е от основно значение, като обучава пациента да разпознава негативните мисли и нагласи и да ги заменя с положителни:

- Обяснявайки текста, учениците трябва да тълкуват историята и да се опитат да изяснят какво е биполярно разстройство и какви биха могли да бъдат неговите причинители.
- Гледане на документален филм, обясняващ какво е това заболяване.
- Учениците може да изложат това, което са разбрали, чули и видели, откривайки дебат, за да обменят своите идеи относно този дискомфорт и неговото лечение, като подчертават необходимостта от самоуважение и самоотговорност на пациента и околните.
- Учениците могат да пишат кратки есета за биполярното разстройство, как то може да повлияе на живота на пациента и близките му роднини.

След четене на историята учителят трябва да се опита да насочи вниманието на учениците върху трудностите, които момчето от историята преживява, какви са предполагаемите причини за заболяването му, необходимостта пациентът да е наясно с него и как близките му роднини могат да му помогнат.

По-късно, след гледането на документалния филм, всяко дете ще представи своето мнение по темата.

В края, учителят обяснява какво е биполярно разстройство, възможните причини, както и неговото фармакологично лечение, подчертавайки как информираността на пациента е от съществено значение за лечението. Учителят подчертава важността на отговорността на пациента за собственото му тяло и действия, като не забравя необходимостта от проследяване на пациента, за да се избегне всякакъв възможен акт на насилие срещу него самия или други хора.

Мариярозария Майоне [Mariarosaria Maione] mariarosaria.maione@libero.it

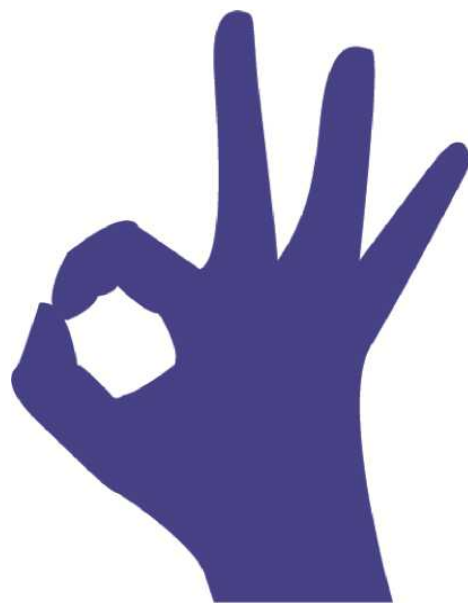
Всеобща декларация по биоетика и правата на човека [ЮНЕСКО, 2005)

Принцип №6 Съгласие

1. Всяка профилактична, диагностична и терапевтична медицинска интервенция следва да се извършва само с предварителното, свободно и информирано съгласие на засегнатото лице въз основа на адекватна информация. Съгласието, когато е необходимо, трябва да бъде изрично и може да бъде оттеглено от засегнатото лице по всяко време и по всякаква причина, без неудобство или предубеждение.

2. Научните изследвания трябва да се извършват само с предварителното, свободно, изрично и информирано съгласие на засегнатото лице.

Информацията трябва да е адекватна, предоставена в разбираема форма и трябва да съдържа условията за оттегляне на съгласието. То може да бъде оттеглено от съответното лице по всяко време и по всякаква причина, без каквото и да е неудобство или предубеждение. Изключения от този принцип трябва да се правят само в съответствие с приети от държавите етични и правни стандарти, в съответствие с принципите и разпоредбите, предвидени в тази Декларация, по-специално в член 27, както и международните закони за човешките права.

3. В подходящи случаи при изследвания, провеждани върху група от хора или общност, може да се търси допълнителното съгласие от законните представители на засегнатата група или общност. В никакъв случай колективното съгласие на общността или това на ръководителя на дадената общност или друг орган не може да замести информираното съгласие на индивида.

РАЗДЕЛ 13

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №6: Съгласие

1. Всяка профилактична, диагностична и терапевтична медицинска интервенция следва да се извършва само с предварителното, свободно и информирано съгласие на засегнатото лице въз основа на адекватна информация. Съгласието, когато е необходимо, трябва да бъде изрично и може да бъде оттеглено от засегнатото лице по всяко време и по всякаква причина, без вреда или предубеждение.

2. Научните изследвания трябва да се извършват само с предварителното, свободно, изрично и информирано съгласие на засегнатото лице. Информацията трябва да е адекватна, предоставена в разбираема форма и трябва да съдържа условията за оттегляне на съгласието. То може да бъде оттеглено от съответното лице по всяко време и по всякаква причина, без каквото и да е неудобство или предубеждение. Изключения от този принцип трябва да се правят само в съответствие с приети от държавите етични и правни стандарти, в съответствие с принципите и разпоредбите, предвидени в тази Декларация, по-специално в член 27, както и международните закони за човешките права.

3. В подходящи случаи при изследвания, провеждани върху група от хора или общност, може да се търси допълнителното съгласие от законните представители на засегнатата група или общност. В никакъв случай колективното съгласие на общността или това на ръководителя на дадената общност или друг орган не може да замести информираното съгласие на индивида.

Заглавие

„Смелият Питър“

Цели на обучението

Деца трябва да разберат смисъла на думата „съгласие“ и значението на изразяването на взаимно и отговорно съгласие.

Примерът

Ние сме най-големите деца в нашата детска градина. Догодина ще тръгнем на училище. Ние вече знаем как да напишем името си и да четем нови думи. Има няколко деца, които вече знаят истории. Питър е един от нашите съученици. Мисля, че той е гений. Той знае наизуст всичките думи на молитвите и може да брои до хиляда без грешка. Но Питър е различен от нас. Той е нисък и слаб. Човек може да си помисли, че е тригодишен. Но той няма нищо против. Той е винаги щастлив и активен. Неговата мама и татко много се тревожат за бъдещето му. Те знаят, че ако не направят нещо за неговия ръст сега, след това ще бъде твърде късно. Лекарят им казал, че той трябва да получи специални инжекции в продължение на една година, за да се подпомогне растежът на костите му. Питър някак е чул за решението на лекаря и категорично го отхвърля. „Не искам никакви инжекции“, казал той. „Аз не съм болен и нямам нищо против да бъда нисък. Щастлив съм, както съм си.“ Питър не спа тази нощ. Страхуваше се и не желаше да прави повече тестове. „Какво ще правим?“ запитаха се

родителите, – момчето трябва да расте. Няма никакви други възможности“. „Някои от техните приятели **предложиха** да го принудят, някои от тях **предложиха** да го поставят под упойка и след това да го лекуват. Родителите не се съгласиха с което и да е от тези **предложения**. Дина, учителката, **предложи** да попитат приятелите на Питър в детската градина какво да правят с него. Един ден, когато Питър остана у дома, родителите му дойдоха в класа на Питър, за да участват в специална дискусия за него. След като казват на класа за сериозния проблем, получават няколко **предложения**. Едно от тях, **предложено** от Деби, най-малката от групата, е да се каже на Питър, че той няма да премине в по-висок клас с приятелите си, защото не е толкова зрял и смел, какъвто трябва да бъде един ученик в училището. Дина и родителите на Питър се съгласиха да опитат това предложение. Това беше чудо. Когато Питър чува, че има риск да остане още една година в детската градина с малките деца и без приятелите си, той е изправен пред истинска дилема. Цял ден той не проронва дума. През нощта, преди да заспи, той отива при родителите си и казва: „Утре ще започнем лечението! Ще видите! Аз ще бъда смел!“

Методика на обучение

Учителят трябва да разгърне дискусия, поставяйки въпроси като следните:

- На кого някога са му били инжекция?
- Как се почувства? Преди инжекцията? След инжекцията?
- Трябва ли да принудим Питър въпреки отказа му да получи инжекция?
- Правилно ли е решението на Деби?
- Имате ли друго решение?

Ханна Карми [Hanna Carmi] amnoncarmi@gmail.com

РАЗДЕЛ 14

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №6: Съгласие

1. Всяка профилактична, диагностична и терапевтична медицинска интервенция следва да се извършва само с предварителното, свободно и информирано съгласие на засегнатото лице въз основа на адекватна информация. Съгласието, когато е необходимо, трябва да бъде изрично и може да бъде оттеглено от засегнатото лице по всяко време и по всякаква причина, без вреда или предубеждение.

2. Научните изследвания трябва да се извършват само с предварителното, свободно, изрично и информирано съгласие на засегнатото лице. Информацията трябва да е адекватна, предоставена в разбираема форма и трябва да съдържа условията за оттегляне на съгласието. То може да бъде оттеглено от съответното лице по всяко време и по всякаква причина, без каквото и да е неудобство или предубеждение. Изключения от този принцип трябва да се правят само в съответствие с приети от държавите етични и правни стандарти, в съответствие с принципите и разпоредбите, предвидени в тази Декларация, по-специално в член 27, както и международните закони за човешките права.

3. В подходящи случаи при изследвания, провеждани върху група от хора или общност, може да се търси допълнителното съгласие от законните представители на засегнатата група или общност. В никакъв случай колективното съгласие на общността или това на ръководителя на дадената общност или друг орган не може да замести информираното съгласие на индивида.

Заглавие

„Решението зависи от мен“

Цели на обучението

Деца трябва да разберат концепцията за принадлежност като цяло и принадлежността на собственото си тяло и по-специално – за границата на самостоятелното решение, както и необходимостта от разбиране на различните мнения.

Примерът

Напоследък съм малко нервен, ядосан и неспокоен. Всеки път, когато смуча палеца си, майка ми ми казва: „Ти си голямо момче! Спри да го смучеш!“ Тя нежно маха пръста от устата ми, понякога, без да каже нищо. Мисля, че тя е **казала** и на моята учителка да ми **казва** да махам пръста си от устата. Мисля, че не е честно да не ми позволяват да си го смуча. Те често ми **казват**: „Това не е хубаво“, „Ти си голямо момче“, „Какво ще си помислят хората за теб“. Знам какво е добро за мен. Дори когато бях много малък, си смучех палеца. Мама и татко бяха много щастливи тогава. Те казваха на баба колко съм умен. „Виж, казваха те, – Джонатан сам намери палеца си. Винаги, когато иска да спи, той ни го казва, като си смуче палеца.“ Тогава те толкова се гордееха с мен. Миналия месец те се опитаха да ми попречат да го смуча. Аз наистина се опитах да ги зарадвам, но не мога и не искам да спра. „Вече си голямо момче – казват те, „това е лош навик. Ще разрушиш зъбите си, палеца си.“ Те никога не ми казваха това преди.

„Това си е моят палец“, казах им аз. „Мога да правя с него, каквото съм правил с години.“ Сестра ми ме дразни, нарича ме „Малечко Палечко“. „Не ме интересува, никой не може да ме спре“, казвам ѝ аз. Веднъж мама се опита да намаже палеца ми с горчица. Друг път тя сложи лепенка на палеца ми. Отказвам да позволя на когото и да е да прави каквото и да е на моето пръстче. От мен зависи да решавам какво да правя с тялото си.

Методика на обучение

Учителят трябва да развие дискусия, задавайки въпроси като:

- Някога смукали ли сте си пръста? На каква възраст?
- Кога спряхте?
- Защо спряхте? (или: Защо не спряхте?)
- Можем ли да правим с тялото си каквото си искаме?

Може ли детето да откаже да направи следните неща против волята на родителите си:

- Да яде?
- Да приеме лекарство?
- Да ходи на училище?

Ханна Карми [Hanna Carmi] amnoncarmi@gmail.com

РАЗДЕЛ 15

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №6: Съгласие

1. Всяка профилактична, диагностична и терапевтична медицинска интервенция следва да се извършва само с предварителното, свободно и информирано съгласие на засегнатото лице въз основа на адекватна информация. Съгласието, когато е необходимо, трябва да бъде изрично и може да бъде оттеглено от засегнатото лице по всяко време и по всякаква причина, без вреда или предубеждение.

2. Научните изследвания трябва да се извършват само с предварителното, свободно, изрично и информирано съгласие на засегнатото лице. Информацията трябва да е адекватна, предоставена в разбираема форма и трябва да съдържа условията за оттегляне на съгласието. То може да бъде оттеглено от съответното лице по всяко време и по всякаква причина, без каквото и да е неудобство или предубеждение. Изключения от този принцип трябва да се правят само в съответствие с приети от държавите етични и правни стандарти, в съответствие с принципите и разпоредбите, предвидени в тази Декларация, по-специално в член 27, както и международните закони за човешките права.

3. В подходящи случаи при изследвания, провеждани върху група от хора или общност, може да се търси допълнителното съгласие от законните представители на засегнатата група или общност. В никакъв случай колективното съгласие на общността или това на ръководителя на дадената общност или друг орган не може да замести информираното съгласие на индивида.

Заглавие

„Информирано съгласие, правото на избор“

Цели на обучението

Учителят се фокусира върху концепцията за самооценката, достигайки до същността на концепцията за информираното съгласие и до размишления за правото на избор в дадена ситуация.

Примерът

Том беше тийнейджър, страдащ от акне и чието лице беше покрито с пъпки за известно време. Това е проблем, който не засяга особено много от връстниците му; в действителност може да се намери решение за проблема по естествен начин. За съжаление, юношите го възприемат като трудна фаза, тъй като те често стават мишена на шеги от своите връстници. Том реши да носи маска и да не показва лицето си, привличайки по този начин любопитството на всички, а семейството и учителите му бяха загрижени за него. В квартала и в училището му се появиха тревожни спекулации, изводи за сериозно заболяване, злополука, огромна морска татуировка. Том, който е много срамежлив, реши да реагира така на този нормален етап от растежа. Той разкри причината за поведението си на родителите си, които споделиха информацията с учителите му. В този момент учителят се възползва от възможността да предизвика размисъл сред учениците и реши да разпространи сред тях анкета. Тя съдържа лични въпроси и не включва теми, които са част от образователната програма на училището. Проблемът е дали учителят трябва да поиска съгласието на учениците и дали той трябва да го получи от родителите им, за да използва и развие този инструмент. Учителят се интересува от това да разбере как юношите **развиват** значението на информираното съгласие.

Играта

Учениците предлагат размяна на ролите. Учителят им помага да структурират тази идея за образователен опит. Разделете класа на две групи: някои ученици играят ролята на деца, докато други са техните родители. Детето, участващо в играта, играе ролята на този, който действа по негативен начин: със „своя отговор, вместо“. С помощта на учителя учениците задават обсъжданите въпроси под формата на диалог, намирайки така отговорите, които да попълнят в анкетите, като разиграват типична позната сцена. Сега те трябва да определят проблема, споделяйки своите съмнения и чувства. Играта приема очистителен характер. Тя позволява на децата да станат имплицитно наясно с това какво означава да си „обект“ поради тяхното положение на роля-агент и това по-скоро отваря съзнанието на децата, а не им дава усещането, че те са абсолютно в състояние да упражнят правото си на съгласие по съзнателен начин.

Методика на обучение

Дилемата

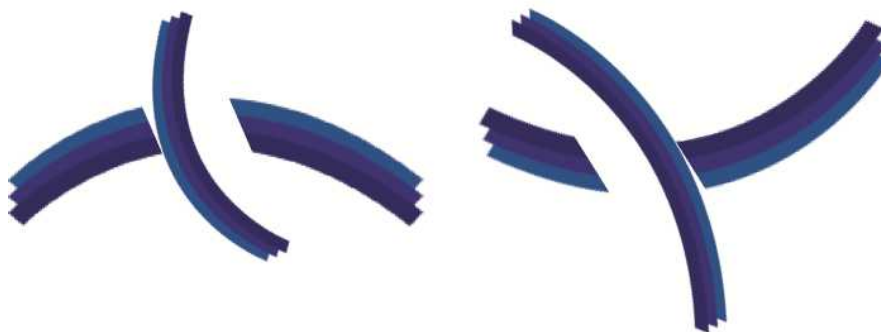
Споделеното, хармонично решение може да бъде първата стъпка към изграждането на ценностна система. Що се отнася до двете ситуации, поставени от учениците, възниква въпросът за това как юношите възприемат ситуацията и като резултат реагират на изучаването на ситуация, в която основното разсъждение във връзка с член 6 от Декларацията се основава на концепцията за информираното съгласие. Учениците са всъщност в състояние да схванат концепцията за свободата на избора и отговорността, след като са информирани за ситуацията, в този случай свързана с тяхната възраст и техните познавателни способности.

Изненадващото е фактът, че първоначално предметът на сценката, разгледана чрез обмен на относителните роли (ученици/родители), намира одобрение у учениците като иновативна практика, която им позволява да стигнат до същността на концепцията за информираното съгласие и да се съсредоточат върху правото на избор по отношение на дадена ситуация.

В този случай учителят трябва по неутрален начин да ръководи и поддържа отношението им към решението за съзнателно присъединяване към експериментални пътища. Въпросите, занимаващи се с етичната дилема, са поставени по начин, който в този случай позволява на учениците да станат изпълнители на инициативата. Всъщност това е свободното им и информирано съгласие, необходимо за активиране на проекта и на действията в тяхна полза.

Учителят се фокусира върху концепцията за самооценка, за да насърчи интеграцията на различните мнения, дадени от учениците, играещи различните роли.

Франческа Пиколо [Francesca Piccolo] francescapiccolo90@gmail.com

РАЗДЕЛ 16

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №6: Съгласие

1. Всяка профилактична, диагностична и терапевтична медицинска интервенция следва да се извършва само с предварителното, свободно и информирано съгласие на засегнатото лице въз основа на адекватна информация. Съгласието, когато е необходимо, трябва да бъде изрично и може да бъде оттеглено от засегнатото лице по всяко време и по всякаква причина, без вреда или предубеждение.

2. Научните изследвания трябва да се извършват само с предварителното, свободно, изрично и информирано съгласие на засегнатото лице. Информацията трябва да е адекватна, предоставена в разбираема форма и трябва да съдържа условията за оттегляне на съгласието. То може да бъде оттеглено от съответното лице по всяко време и по всякаква причина, без каквото и да е неудобство или предубеждение. Изключения от този принцип трябва да се правят само в съответствие с приети от държавите етични и правни стандарти, в съответствие с принципите и разпоредбите, предвидени в тази Декларация, по-специално в член 27, както и международните закони за човешките права.

3. В подходящи случаи при изследвания, провеждани върху група от хора или общност, може да се търси допълнителното съгласие от законните представители на засегнатата група или общност. В никакъв случай колективното съгласие на общността или това на ръководителя на дадената общност или друг орган не може да замести информираното съгласие на индивида.

Заглавие

„Панаир на книгите втора ръка“

Цели на обучението

Осъзнаване с какво и как учениците могат да разберат концепцията за свободата и отговорността на избора, след като са уведомени за ситуация, в зависимост от тяхната възраст и техните условия на живот. Ролята на учителя е по неутрален начин да подкрепя отношението им към решението им съзнателно да изразят това, което искат, чрез съгласие.

Примерът

Учениците от 2-о отделение (раздел А) искат разрешението на учителите си да създадат и сами да управляват първия си битпазар. Те предлагат да направят списък на вече ненужните стари учебници и други вещи, които те искат да разменят. Учителят решава да ги подкрепи. Първият въпрос, който учениците му задават, е дали се нуждаят от съгласието на родителите си, за да продадат учебниците си. Учителят се опитва да води конструктивна дискусия, обединявайки всички мнения и очаквания на учениците, създали панаира за книги втора ръка. Основната дилема, пред която са изправени, е: Кой трябва да попълни формуляра за съгласие за предаване или размяна на старите им книги? Дали това трябва да са самите ученици, или техните родители, които първоначално са закупили книгите, които те желаят да разменят? Някои ученици предлагат да разменят книгите за други, други ученици искат да продадат своите книги втора употреба, т.е. купувачът да им даде малка доброволна сума пари. Събраните средства ще отидат във фонда на класа и ще се използват за закупуване на други

учебни материали или за екскурзия/пътуване на класа. Така че в този случай те молят за помощ при тяхното вземане на решение: Кой трябва да даде необходимото съгласие? Родителите им като първоначални собственици на книгите, закупени в миналото? Или могат ли да го направят като потребители на старите книги, които ще се разменят? Учениците полагат големи усилия в решаването на тези въпроси и за разбирането на резултата от постигането на съгласие. Едва след това с помощта на техните учители ще бъде възможно да проведат двудневния панаир на книгата, който ще включи цялото училище и други класове, поканени да разменят, или продадат старите си книги.

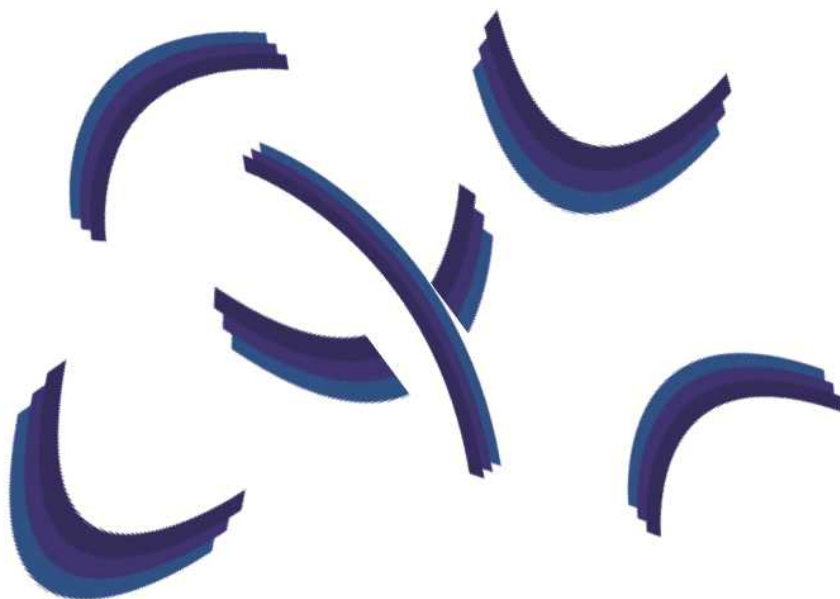
Методика на обучение

Дилемата

Що се отнася до тази възможност за обучение, учениците искат да знаят кой и при какви условия има право да даде съгласие за предаване или продажба на старите книги, използвани преди от учениците. Те се чудят дали правото за даване на съгласие зависи от това кой е собственик на дадена вещ – в този случай това са родителите, които първоначално са закупили книгите. Или пък съгласието е свързано с функцията, в резултат на което самите ученици са единствените потребители на книгите и следователно също и техни собственици? Така учениците задават въпроса дали те могат да упражнят пълните си права и са свободни да изготвят искане за информирано съгласие, както е предвидено в Конвенцията на ООН за правата на детето. Те също искаха да знаят как могат да упражнят това право в съответствие с принципите на независимост и правото да направят собствения си избор.

Методологията е тази на практическия опит: дейности, в които учениците се движат като в ежедневието, говорят, предприемат действия, вече не просто наблюдават, а играят активна роля, получавайки знания за света около себе си и другите. Целите са: изразяване на техните чувства чрез обсъждане с другите, за да се достигне до споделено решение, отношения с връстниците, развитие на собствените им способности за вземане на отговорни решения във връзка със семейните отношения, приемане на отговорна гледна точка, готовност за сътрудничество с другите.

Франческа Пиколо [Francesca Piccolo] francescapiccolo27@gmail.com

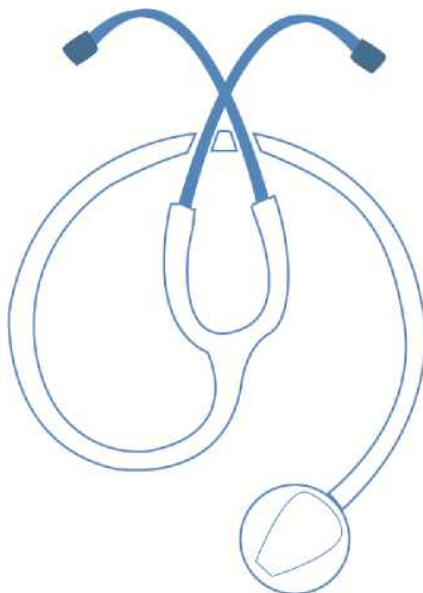
Всеобща декларация по биоетика и правата на човека [ЮНЕСКО, 2005)

Принцип №7 **Хора без капацитет за съгласие**

В съответствие с местното законодателство специална защита се дава на лица, които не са в състояние да дадат съгласие:

(а) разрешение за научноизследователска и медицинска практика трябва да се получи в съответствие с най-добрия интерес на засегнатото лице и в съответствие с националното законодателство. Въпреки това съответното лице трябва във възможно най-висока степен да участва в процеса на съгласие за вземане на решения, както и при оттегляне на съгласието;

(б) изследванията трябва да се извършват само при непосредствена полза за неговото здраве и подлежат на разрешение и защитни условия, предписани от закона и при липса на алтернатива на изследванията със сравнима ефективност при участници в тях, които са в състояние да дадат съгласието си. Изследванията, които не са с потенциална пряка полза за здравето, следва да се извършват само по изключение, с максимална предпазливост, излагайки лицето само на минимални риск и тежест и, ако се очаква изследването да допринесе за здравето на други лица от същата категория, при спазване на условията, предвидени от закона и съвместими със защитата на правата на човека. Отказът на такива лица да вземат участие в научни изследвания трябва да се уважава.

РАЗДЕЛ 17

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №7: Хора без капацитет за съгласие

В съответствие с местното законодателство специална защита се дава на лица, които не са в състояние да дадат съгласие:

(а) разрешение за научноизследователска и медицинска практика трябва да се получи в съответствие с най-добрия интерес на засегнатото лице и в съответствие с националното законодателство. Въпреки това съответното лице трябва във възможно най-висока степен да участва в процеса на съгласие за вземане на решения, както и при оттегляне на съгласието;

(б) изследванията трябва да се извършват само при непосредствена полза за неговото здраве и подлежат на разрешение и защитни условия, предписани от закона и при липса на алтернатива на изследванията със сравнима ефективност при участници в тях, които са в състояние да дадат съгласието си. Изследванията, които не са с потенциална пряка полза за здравето, следва да се извършват само по изключение, с максимална предпазливост, излагайки лицето само на минимални риск и тежест и, ако се очаква изследването да допринесе за здравето на други лица от същата категория, при спазване на условията, предвидени от закона и съвместими със защитата на правата на човека. Отказът на такива лица да вземат участие в научни изследвания трябва да се уважава.

Заглавие

„Какво е станало с косата на Софи?“

Цели на обучението

- Разбиране смисъла на съгласието
- Разбирането на тези, които не са в състояние да дадат съгласие (младежи, животни, други живи същества)
- Разбиране на отговорността, която трябва да поемем при вземане на решения за другите

Примерът

Софи е кукла, най-голямата кукла в нашата детска градина. Тя има дълга черна коса, можем да я решим, да я връзваме на конска опашка или да къдрим косата ѝ. Миглите ѝ са дълги, тя може да отваря и затваря очите си и винаги се усмихва. Софи има много дрехи. Ние често ги сменяме и ги държим в специално чекмедже. Един много горещ ден, който си спомням много ясно, поисках да си играя със Софи. Когато я доближих, не я познах. Някой беше отрязал косата ѝ, беше я подкъсил. Беше толкова грозно, взех Софи и я прегърнах. „Кой го е направил?“, извиках аз. Всички деца се събраха около мен, за да видят какво се е случило с нея. Когато видяха Софи, те бяха шокирани. Красивата коса на Софи почти беше изчезнала. Учителката, чула суматохата, дойде бързо и видя бедствието. „Кой го направи?“, попита тя. „Аз го направих“, каза Габи – най-голямото дете в нашия клас. „Много е горещо днес – каза той, – мисля, че Софи страдаше. Косата ѝ задържаеше твърде много топлина. Мисля, че тя би предпочела да има къса коса.“ Погледнахме го, той е умно момче, той знае, че Софи не може да говори или да даде съгласието си за каквото и да е. „Тя ли ти каза да ѝ скъсиш косата?“, попита Еймъс. „Ти попита ли я дали тя иска да си отреже косата?“ попита учителката. „Аз знам какво е най-добре за нея – отговори Габи, – Това е толкова горещо. Не разбирате ли? Вижте какви дрехи носи тя. Вълнена рокля и тежко палто! Никой не се замисли да я преоблече. Аз знам какво е най-добро за нея“, каза той отново и отново.

„Това е нещо, за което всички ние трябва да вземем решение. Софи принадлежи на всички нас и ние всички споделяме отговорността за нея – каза учителката. – Ако утре застудее, какво ще правиш?“ Габи беше смутен. Той смяташе, че е имал право да вземе решение вместо Софи, която не можеше да говори, не можеше да плаче, не можеше да взема собствени решения. Мина време. Ние бавно забравихме какво се е случило, играехме със Софи, както обикновено, и свикнахме с късата ѝ коса. Тя беше щастлива, както винаги, не спря да се усмихва. Не я беше грижа.

Методика на обучение

Учителят трябва да развие дискусия, задавайки въпроси като:

- Можеш куклата да говори и разговаря с нас? Ако не, защо?
- Кой трябва да реши какво да се направи с куклата?
- Може ли малкото бебе да говори и разговаря с нас? Ако не, защо?
- Кой трябва да реши какво да се направи на бебето?

Ханна Карми [Hanna Carmi] amnoncarmi@gmail.com

РАЗДЕЛ 18

Възрастова група I: 3 -5 години

Етичен принцип №7: Хора без капацитет за съгласие

В съответствие с местното законодателство специална защита се дава на лица, които не са в състояние да дадат съгласие:

(а) разрешение за научноизследователска и медицинска практика трябва да се получи в съответствие с най-добрия интерес на засегнатото лице и в съответствие с националното законодателство. Въпреки това съответното лице трябва във възможно най-висока степен да участва в процеса на съгласие за вземане на решения, както и при оттегляне на съгласието;

(b) изследванията трябва да се извършват само при непосредствена полза за неговото здраве и подлежат на разрешение и защитни условия, предписани от закона и при липса на алтернатива на изследванията със сравнима ефективност при участници в тях, които са в състояние да дадат съгласието си. Изследванията, които не са с потенциална пряка полза за здравето, следва да се извършват само по изключение, с максимална предпазливост, излагайки лицето само на минимални риск и тежест и, ако се очаква изследването да допринесе за здравето на други лица от същата категория при спазване на условията, предвидени от закона и съвместими със защитата на правата на човека. Отказът на такива лица да вземат участие в научни изследвания трябва да се уважава.

Заглавие

„Щъркел на покрива“

Цели на обучението

Деца трябва да развият съпричастност към уязвимите същества, да се научат да уважават правото на свобода на всяко живо същество и да разберат границите на нашата собствена свобода.

Примерът

Казвам се Кели. Имам много приятели в класа и в квартала си. Имам и други приятели като моето куче, двете ми котки и два щъркела, които веднъж годишно долитат и се установяват на покрива на нашата къща. Те вече ме познават и летят много ниско, за да ме видят. Аз ги храня и даже ги галя. Те идват през есента, по пътя си към топлите страни, където могат да намерят храна. Мъжкият е бял и има сиви пера на главата си. Женската е изцяло бяла. Мога да ги разпознавам отдалеч. Изглежда, че и те разпознават къщата ни дори и след цяла година. Те са толкова умни! Ние се грижим за гнездото им, когато те отлетят, знаейки, че те ще се върнат следващата есен. Те добавят само малко вейки към гнездото си, за да топят новородените си пиленца. Тази година мама щъркел снесе четири яйца. След няколко седмици чухме чуруликане от гнездото. Там имаше четири пухкави жълтеникави пиленца. Един от двата щъркела непрекъснато пазеше гнездото, докато другият летеше насам-натам, за да донесе храна. Един ден видях татко щъркел да стои до гнездото, а едното му крило не изглеждаше нормално. Стори ми се, че е счупено. Повиках баща си: „Виж, нещо не е наред с крилото на татко щъркел“. Баща ми беше много притеснен. Той каза: „Татко щъркел не може да лети, а мама щъркел не може сама да донесе достатъчно храна за техните пиленца и те няма да пораснат достатъчно, за да прелетят до топлите страни. Те ще умрат“.

Баща ми се качи на покрива, за да се опита да улови татко щъркел, за да го заведе на ветеринар. Горкият щъркел се страхуваше, защото никога и никой не го беше принуждавал да направи каквото и да е. Той скочи върху покрива до гнездото и обърна клюна си, сякаш за да каже: „Не, не, не ме наранявай! Не ме докосвай!“. За секунда баща ми хвана краката на съпротивляващия се щъркел и го заведе при ветеринаря.

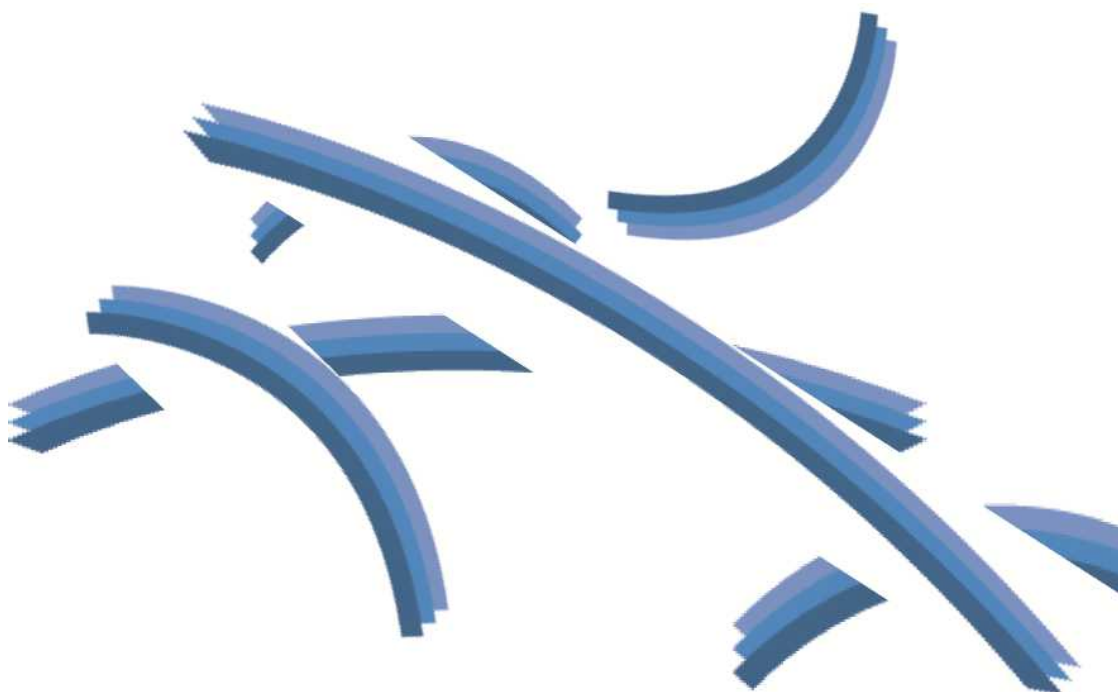
Ветеринарят превърза счупеното крило. Той ни каза, че в рамките на няколко дни той ще бъде в състояние да лети. В същото време ние донесохме специална храна за гладните пиленца. Майка щъркел можеше да се успокои. Не съм сигурен, че татко щъркел разбра и прости действията на баща ми, но след два месеца, преди семейството да отлети за дългото си пътешествие, татко и майка щъркел и четирите пораснали пиленца удряха с човките си по стъклото на прозореца, като че искаха да се кажат: „Чао, чао, благодарим ви, ще се видим следващата година“.

Методика на обучение

Учителят трябва да разгърне дискусия, поставяйки въпроси като:

- Защо щъркелите не остават на едно и също място през цялата година?
- Защо щъркелите се завръщат на едно и също място всяка година?
- Ние собственици ли сме на щъркелите?
- Можем ли да говорим с щъркелите? Можем ли да си играем с тях?
- Какво щеше да се случи с щъркела без помощта на бащата?
- Щъркелът съгласил ли се е да получи помощ?
- Бащата постъпил ли е правилно? Защо?
- Ако бяхте щъркел, ще се съгласите ли, че баща ти ти помага?

Ханна Карми [Hanna Carmi] amnoncarmi@gmail.com

РАЗДЕЛ 19

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №7: Хора без капацитет за съгласие

В съответствие с местното законодателство специална защита се дава на лица, които не са в състояние да дадат съгласие:

(а) разрешение за научно изследователска и медицинска практика трябва да се получи в съответствие с най-добрия интерес на засегнатото лице и в съответствие с националното законодателство. Въпреки това съответното лице трябва във възможно най-висока степен да участва в процеса на съгласие за вземане на решения, както и при оттегляне на съгласието;

(б) изследванията трябва да се извършват само при непосредствена полза за неговото здраве и подлежат на разрешение и защитни условия, предписани от закона и при липса на алтернатива на изследванията със сравнима ефективност при участници в тях, които са в състояние да дадат съгласието си. Изследванията, които не са с потенциална пряка полза за здравето, следва да се извършват само по изключение, с максимална предпазливост, излагайки лицето само на минимални риск и тежест и, ако се очаква изследването да допринесе за здравето на други лица от същата категория, при спазване на условията, предвидени от закона и съвместими със защитата на правата на човека. Отказът на такива лица да вземат участие в научни изследвания трябва да се уважава.

Заглавие

„Не те виждам, но те чувствам“

Цели на обучението

- Търсене на начин да се предизвика у учениците споделено съзнание за нещо, което е трудно да си представим дори за възрастните.
- Провеждане на този процес чрез игра на идентификация и на сензорна обратна връзка чрез творчески отговор и графики.
- Предизвикване на ясно мнение, произтичащо от точна информация за обсъждания случай.
- Утвърждаване на ценностите от Всеобщата декларация, което да се съсредоточи върху: светостта/качеството на живот; благотворителността/автономията; защитата/самоопределението; солидарността/индивидуализма; изследвания и наука/здраве на индивида.

Примерът

В клас учителят и децата обсъждат настоящите събития и новини: много от тях също стигат до вниманието на децата по различни начини. Възможности за обсъждане, начин за разбиране на живота, текущи събития и по този начин събуждане на жажда за информация и осведоменост за заобикалящите специфични теми през годината, за да генерират свои собствени становища по дилемите на биоетиката. „Елуана, правото на избор да живеем или да умрем, упражнявано от родителите“ е случай, който привлече вниманието на света и за който учениците са чували. За съжаление, навсякъде по света има подобни случаи: хора в състояние на безсъзнание, чиято способност да направят избор е поставена под съмнение. След автомобилна катастрофа Елуана е в дълбока и необратима кома в продължение на години и дори и чудо не може да промени

състоянието ѝ. Изминали са почти 20 години, откакто е настъпила трагедията: родителите ѝ са вече в напреднала възраст и след проведени продължителни изследвания те осъзнават, че не могат да променят факта, че машини поддържат единственото им дете живо, и затова решават да сложат край на лечението ѝ. Сигурното и директно следствие на това е смъртта на дъщеря им. Целият свят открива тази болезнена и сърцераздирателна семейна случка и всеки се опитва да се постави на мястото на последните живи роднини на пациента. Много години са прекарани в съда, за да се определи кой трябва да упражни правото на запазване живота на Елуана, съществуването ѝ в състояние на безсъзнание (въпреки че е невъзможно за науката и лекарите да бъдат абсолютно сигурни в пълната липса на подсъзнателно възприятие). В Италия Конституцията не признава правото на евтаназия и единственият жив родител, упражняващ родителски права, трябва да води битка за гарантиране правата на дъщеря му Елуана на достоен живот и смърт. Родителят остава верен на своите убеждения и волята на дъщеря си и се съгласява да приключи дните ѝ, знаейки, че дъщеря му вече няма да бъде в ръцете на респиратора, без икономически ресурси и сама в едно болнично легло.

Методика на обучение

Дилемата

Задайте първия въпрос:

Как бихте постъпили, ако след 20 години повече не бихте могли да се грижите за нея: какво ще решат за съществуването ѝ, като неговата продължителност не може да се определи?

Втори въпрос:

Ако има възможност за експериментално лечение, представляващо висок риск за здравето на пациента, дори и със статистическа вероятност за успех, какво решение ще вземете за даване или не на съгласието си за администриране на рискованото експериментално лечение?

Учителят забелязва, че учениците не могат да дадат категорични становища: много отговори са неясни, някои от тях се опитват да се измъкнат с ирония, че състоянието е „в безсъзнание“. Учителят предлага игра на сензорна идентификация.

Преди дискусията учителят задава някои въпроси с цел насочване на децата и изтъква понятия като: липса на стоки за лична неприкосновеност и живот; невъзможност за упражняване силата на предвиждането; оценка на върховенството на собствения интерес на лицето. След това той/тя информира учениците за законовите ограничения на родителя и/или настойника: задължение за издръжка (която е свързана с функцията на обгрижване); необходимото разглеждане на възможностите, наклонностите, стремежите на детето или лицето, което не е в състояние да изрази съгласие; упражняването на правомощия се разбира изключително в интерес на лицето. Накрая учителят дава информация за ролята на лекаря: той трябва да предостави адекватна и ясна информация, трябва да спазва задължението за защита и грижа и да гарантира получаването на съгласието. Ограниченията в използването на медицинско лечение, произтичащо от клаузите на Всеобщата декларация, произлиза от дължимото уважение към човешката личност. Същото ограничение може да се прилага за всички нежелани лечебни процедури. Учителят се опитва да играе роля, в която самият той е в състоянието на Елуана, загубил съзнание, което е ясно установено от лекарите, а учениците като единствени наследници на неговото завещание и следователно негови настойници са повикани да упражнят правото си на защита над него.

Най-трудната цел при преподаването на биоетиката е да се обясни всичко на младите момичета и момчета на възраст от 11 до 14 г., които бързо отдават внимание на всичко, което ги съблазнява от мрежата и медиите, често без достатъчно внимание върху личните им отговори. Функцията на учителя в контекста на член 7 става особено решаваща за избора на методологията и способността да се предизвика ясно мнение, произтичащо от широка и точна информация, предвиждаща множество гледни точки.

Помагала

Филм „Не виждам зло, не чувам зло“, Джийн Уайлдър [Gene Wilder], 1986 г.

Франческа Пиколо[*Francesca Piccolo*] francescapiccolo90@gmail.com

РАЗДЕЛ 20

Възрастова група IV: 15 – 19 години

Етичен принцип №7: Хора без капацитет за съгласие

В съответствие с местното законодателство специална защита се дава на лица, които не са в състояние да дадат съгласие:

(а) разрешение за научноизследователска и медицинска практика трябва да се получи в съответствие с най-добрия интерес на засегнатото лице и в съответствие с националното законодателство. Въпреки това съответното лице трябва във възможно най-висока степен да участва в процеса на съгласие за вземане на решения, както и при оттегляне на съгласието;

(б) изследванията трябва да се извършват само при непосредствена полза за неговото здраве и подлежат на разрешение и защитни условия, предписани от закона и при липса на алтернатива на изследванията със сравнима ефективност при участници в тях, които са в състояние да дадат съгласието си. Изследванията, които не са с потенциална пряка полза за здравето, следва да се извършват само по изключение, с максимална предпазливост, излагайки лицето само на минимални риск и тежест и, ако се очаква изследването да допринесе за здравето на други лица от същата категория, при спазване на условията, предвидени от закона и съвместими със защитата на правата на човека. Отказът на такива лица да вземат участие в научни изследвания трябва да се уважава.

Заглавие

„Аутизмът – нов начин на общуване“

Цели на обучението

– Разясняване на учениците, че „аутизмът“ се характеризира с по-специален начин някои деца да реагират на външни ситуации и да се общува с тях. Често тези деца аутисти се крият в собствената си реалност, където външни лица нямат достъп и не могат да общуват с тях.

– Информиране на учениците за поведенческите симптоми на това заболяване, за да се опита да помогне на детето с аутизъм да общува с другите и обратно – по един лесен и ефективен начин.

Примерът

„Анджело“

Анна е италианска учителка, работеща в начално училище. Днес беше първият ѝ ден на работа в ново училище. В нейния клас има дванадесет деца, всички много развълнувани, че имат нова учителка. Но има едно дете на име Анджело, който, вместо да се смее и играе с другите, седи сам, не говори с другите и не гледа директно в учителката. За съжаление, всички деца изолират Анджело, считайки го за „странен“, защото той никога не иска да си играе с тях.

Анна, осъзнавайки, че отношението на това дете не е общително и заинтересовано, решава да се обърне към него. Тя го попитала за името му, опитвайки се да установи диалог. Детето обаче не отговаря и продължава да гледа надолу към някакви листове хартия и да оцветява. Анна го вижда да драска, като използва моливите усилено. Така че Анна с тих и спокоен глас пита хлапето да обясни какво рисува, но Анджело отново не отговаря. През следващите няколко дни поведението на момчето продължава да е странно. Всъщност то не се социализира изобщо с другите деца и постоянно повтаря същите жестове като рисуване на кръгове или движения на ръцете.

Нещо повече, той често има изблици на гняв срещу другарите си, когато те не са му в услуга, като например, когато той помоли за химикалка. Останалите деца невинаги разбират поведението му и по тази причина се опитват да се пазят от него, доколкото е възможно. Един ден, докато децата рисуват, Анджело започва да изпуска на пода цветните си моливи. Учителката, вместо да го смъмри, се опитва да го успокои, но момчето не се интересува от никого. Единствено когато Анна му казва, че ако не запази спокойствие, тя ще се обади на майка му, изглежда, че Анджело се успокоява. Останалите деца, които са свидетели на сцената, са уплашени и по тази причина Анна решава да се срещне с майката на Анджело, за да разговарят за поведението му.

Методика на обучение

Аутизмът е разстройство, за първи път идентифицирано от психиатъра Лео Каннер [Leo Kanner] през 1943 г. В изследванията си Каннер описва поведението на някои деца, които са действали по същия начин – например, незаинтересовани към света, необщуващи с другите деца, дори неотговарящи на най-простите въпроси, държащи се разсеяно и дори с неконтролируеми изблици. Симптомите на това заболяване обикновено се появяват в ранното детство и се проявяват предимно в трудности при изучаване на езици и комуникация и при видим емоционален стрес с двамата родители и с връстниците.

Причините за това разстройство все още не са ясни, но няколко проучвания показват, че аутизмът може да бъде причинен от увреждане на нервната система по време на развитието на детето.

За съжаление, е изключително трудно да се управлява едно дете с този проблем, въпреки че в училищата винаги се опитват да ги включат в учебните дейности и да ги накарат да общуват с други деца с помощта на учителя, работейки както на вербално, така и на невербално ниво. Така че нашата дилема е да се идентифицират какви са възможните решения в опитите за интегриране на дете с аутизъм в класа и как да общуваме ефективно с него; например, на първо място – опитвайте се да комуникирате с аутистичното дете чрез жестове, за да създаде първия контакт, и след това го насочете и му покажете какво да прави, вместо да му казвате. Всъщност първоначално е изключително важно да осъществите контакт с очи. Задаването на детето въпроси трябва да са много прости, ясни и в допълнение те трябва да бъдат показани. Изискванията трябва да бъдат поставяни малко по малко и като резултат отбелязваният напредък трябва да бъде възнаграждаван. И накрая трябва да се опитаме да гарантираме, че детето се фокусира върху това, което правят другите деца, за да го интегрираме добре в класа. За учителите е важно да имат и предават спокойствие, успокоение и търпение, защото само чрез тези качества те могат да са последователни с аутистичното дете и да постигнат резултати.

Прочетете на децата историята на Анджело. След това помолете децата да тълкуват историята, фокусирайки вниманието им върху поведението на Анджело и защо той е агресивен в някои ситуации и с нови хора. След гледане на документален филм или четене на някакви статии, свързани с тази тема, помолете децата да изяснят какво мислят за аутизма и какво би било да има семейство с дете с аутизъм, с което е трудно да си взаимодействат. По-късно помолете учениците да се опитат да намерят възможни решения за интегриране на деца с аутизъм в училището. После обяснете какво е аутизъм, фокусирайки се върху поведението на деца с аутизъм, техните проблеми при взаимодействието, създаването на отношения и общуването с непознати за тях хора. Накрая помолете децата да напишат своите мисли по този въпрос, отдавайки особено значение на техните решения за приобщаващо образование и комуникационни техники, които те биха приели, за да говорят с деца с аутизъм.

Мариярозария Майоне [Marianosaria Maione] mariarosaria.maione@libero.it

РАЗДЕЛ 21

Възрастова група IV: 15 – 19 години

Етичен принцип №7: Хора без капацитет за съгласие

В съответствие с местното законодателство, специална защита се дава на лица, които не са в състояние да дадат съгласие:

(а) разрешение за научноизследователска и медицинска практика трябва да се получи в съответствие с най-добрия интерес на засегнатото лице и в съответствие с националното законодателство. Въпреки това съответното лице трябва във възможно най-висока степен да участва в процеса на съгласие за вземане на решения, както и при оттегляне на съгласието;

(б) изследванията трябва да се извършват само при непосредствена полза за неговото здраве и подлежат на разрешение и защитни условия, предписани от закона и при липса на алтернатива на изследванията със сравнима ефективност при участници в тях, които са в състояние да дадат съгласието си. Изследванията, които не са с потенциална пряка полза за здравето, следва да се извършват само по изключение, с максимална предпазливост, излагайки лицето само на минимални риск и тежест и, ако се очаква изследването да допринесе за здравето на други лица от същата категория при спазване на условията, предвидени от закона и съвместими със защитата на правата на човека. Отказът на такива лица да вземат участие в научни изследвания трябва да се уважава.

Заглавие

„Само да можех да реша да дам един от бъбреците си на брат ми“

Цели на обучението

- Развитие на аналитични умения по отношение на решенията, които децата могат да изразяват при даване на съгласие в случаите, когато здравето им е заложено на карта;
- Насърчаване на дискусия за принципа на автономия и самоопределение на пациенти, които са непълнолетни;
- Придобиване на умение да се интересуваме и да сравняваме „открити“ етични въпроси, свързани с човешкото здраве, чрез дебати и доклади.

Примерът

Никълас и Дейвид винаги са споделяли всичко: интереси, игри, приключения. Както неразделни съюзници, те са **свързани** с обща съдба, една невидима нишка, **свързваща** живота им. На осемгодишна възраст Дейвид – най-малкият брат, **получава** стрептококово възпаление, предизвикало нефрит, от което **получава** бъбречно имуномедирано увреждане, довело по-късно до бъбречна недостатъчност. Всички възможни лечения досега се оказали безполезни. Никълас е дълбоко загрижен за заболяването на Дейвид и остава без дъх, когато майка му му казва, че единственото решение, предложено от проф. Паркър, е трансплантация на бъбрек. В случай на донорство на органи от роднини, рискът от отхвърляне е минимален. Родителите му предлагат да дарят един от бъбреците си, за да се спаси животът на Давид, но размерът на техните органи не се побира в ограниченото пространство, предлагано от тялото на осемгодишното дете. Единственото решение е да търсят донор с тъканна съвместимост с пациента. В резултат на това не остава нищо друго освен да го включат в списъка на чакащите. Освен ако ...

Една мисъл се промъква в съзнанието на Никълас, къртейки като барабан: да дари бъбрека си, за да спаси живота на Дейвид. Той решава да говори с майка си. Бъбрекът на тийнейджъра ще бъде с правилния размер и органът му може да бъде напълно съвместим. Човек може да живее само с един бъбрек: той прочел това в научно списание. След консултация с няколко интернет страници той отстранява от съзнанието си всякаква несигурност или страх. Wikipedia съобщава за много случаи на оцелели, които са в отлично здраве. Той решава да говори с родителите си. Идеята е абсурдна, непрактична, и ужасява Паула – майка им, която дори не иска да чуе за това. Баща му Томас извежда убедителни аргументи, за да го разубеди. Рисувайки здравето си на 13-годишна възраст да спаси живота на брат си, е смело, но неразумно решение. Никълас настоява. Той иска да осъществи мисията си дори срещу волята на родителите си. По време на медицински преглед, на който Дейвид е подложен за оценка на перспективата за трансплантация на органа, Никълас казва на проф. Паркър за намерението си да дари бъбрека си. Проф. Паркър обещава да помисли за това. Родителите на Никълас са напълно несъгласни.

Законът е ясен: в случай на непълнолетни лица съгласието за медицинско лечение, експерименти и здравни интервенции може да се изрази само от родители или законен представител в тяхно отсъствие. Решението зависи от Паула и Томас. Молбата на Никълас не може да бъде удовлетворена. Никълас няма да се откаже. Никой не уважава желанието му да дари бъбрека си, никой не се вслушва в мнението му. Принципът на автономност и самоопределение работи само за възрастните. И все пак това е избор, свързан със здравето на човека. В училище учителката говори за „изключителни случаи“ по отношение на съгласието на младежи на възраст под 18 и над 12 години по отношение на тяхната психо-физическа зрялост при интервенции, свързани със здравето. Учебникът по биоетика казва, че принципът на защита на живота трябва да се измерва спрямо принципа на „отговорната свобода“. Но тогава коя е най-правилната постъпка? Защо връстниците на Никълас нямат право на избор за собственото си здраве? Никълас не намира отговор.

Методика на обучение

Дилемата

Малолетните имат ли право да участват в решения, засягащи лечение по отношение на собственото им здраве?

Когато се считат за напълно способни, на непълнолетните лица под 18 и над 12 години поради тяхната психо-физическа зрялост може да бъде разрешено да изразят становище по отношение на незадължителни здравни процедури, като например ваксинации, даряване на биологичен материал, проучвания, интервенции или инвазивни процедури на телата им?

Дали принципът на автономност и самоопределение се прилага само за възрастните?

– Учителят представя случая, прочитайки историята, представяща двама братя, които са непълнолетни.

– Той фокусира вниманието на учениците върху биоетичната дилема: Правилно ли е да се включат непълнолетни в решенията, които се отнасят до здравето на само единия от тях?

– Той насърчава и ръководи дискусията по въпроса, призовавайки за предложения и решения на дилемата.

– Учениците са приканени от учителя да разгледат подобни случаи, в които непълнолетни участват в решенията, засягащи здравето им, и са помолени да дадат мнение относно това дали да се въведат „изключения“ в закона относно способността да се действа в областта на медицинското лечение, при което непълнолетните участници са напълно наясно.

Мария Капорале [Maria Caporale] maria.caporale@uniroma1.it

Всеобща декларация по биоетика и правата на човека
[ЮНЕСКО, 2005]

Принцип №8
Зачитане на уязвимостта и интегритета на човека

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии човешката уязвимост трябва да бъде зачитана. Индивидите и групите със специална уязвимост трябва да бъдат защитавани и личната неприкосновеност на такива лица да се спазва.

РАЗДЕЛ 22

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №8: Зачитане на уязвимостта и интегритета на човека

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии човешката уязвимост трябва да бъде зачитана. Индивидите и групите със специална уязвимост трябва да бъдат защитавани и личната неприкосновеност на такива лица да се спазва.

Заглавие

„Зеленият свят“

„Няма да спрем да изследваме и края на всяко наше изследване ще бъде да стигнем там, откъдето сме започнали, и да изучим мястото за първи път“, Т. С. Елиът

Цели на обучението

- Чрез следните дейности ще се опитаме да отворим децата към един нов свят, където те могат да се опознаят, уважават и да се запознаят с многото аспекти на „уязвимостта“.
- Пътувайки дълбоко в зеления свят, те ще научат нов и нежен подход, така че да бъдат готови да опознаят и да бъдат включени в нови и дълбоко емоционални преживявания.

Примерът

Както често се случва, природата ни вдъхновява чрез предаване на чувството за уязвимост и хармонична цялост. Дърветата, цветята и цялото растително царство са неразделна и основна част от нашата околна среда, дори и да принадлежат към един „тих свят“. И въпреки че те не общуват „на висок глас“, тези страхотни същества правят възможно за нас да живеем живота си на Земята, като ни позволяват да дишаме, да се храним, както и да бъдем заобиколени от голяма красота, и всичко това – без да искат нищо от нас в замяна. Можем дори да сравним тези прекрасни същества с уязвимите хора, които са изключително чувствителни на много нива и които не са в състояние да комуникират с нас по разбираем начин. Те увеличават нашето богатство на емоционално преживяване и нашето човешко познание.

Има много начини за представяне на „зеления свят“ пред децата. Например можем да използваме помагала като книги, видео, анимации, скици, рисунки и снимки, но най-добрият начин да се запознаят младите хора е чрез „пълно потапяне“, разходки в парка, в ботаническа градина или просто в задния двор на училището. Директният контакт с природата изглежда идеален за докосване до този нов вид усещане. За да запазим любопитството на децата и да събудим интереса им, можем да опишем конкретни обитатели на „зеления свят“. Много впечатляващ пример ще бъде описанието на срамежливата мимоза (*mimosa pudica*), наречена също чувствителното растение, сънливото растение или „не ме докосвай“.

Листата на тази пълзяща билка се свиват и увисват при допир или разклащане, за да се защитят от нараняване, и отново се отварят след няколко минути. Това наистина представлява уязвимостта в частност на същества, комуникиращи по различен от нас начин, често жертви на нашето разрушително поведение поради нашето невежество и липса на чувствителност.

Друг интересен пример е месоядното растение: децата ще бъдат особено привлечени от този вид същество, което изглежда неподвижно, но използва механизъм за захващане, когато определени насекоми го докоснат.

Освен това можем да опишем различните и често невероятни особености на кактуса, който може да живее в пустинята, на дъба или маслиновото дърво, които могат да оцелеят стотици години, и така нататък.

Трябва да осъзнаваме съществуването в нашия свят на уязвимите живи същества.

Ние не сме еднакви, но трябва да има място за всяко създание. И всяко от тях заслужава уважение.

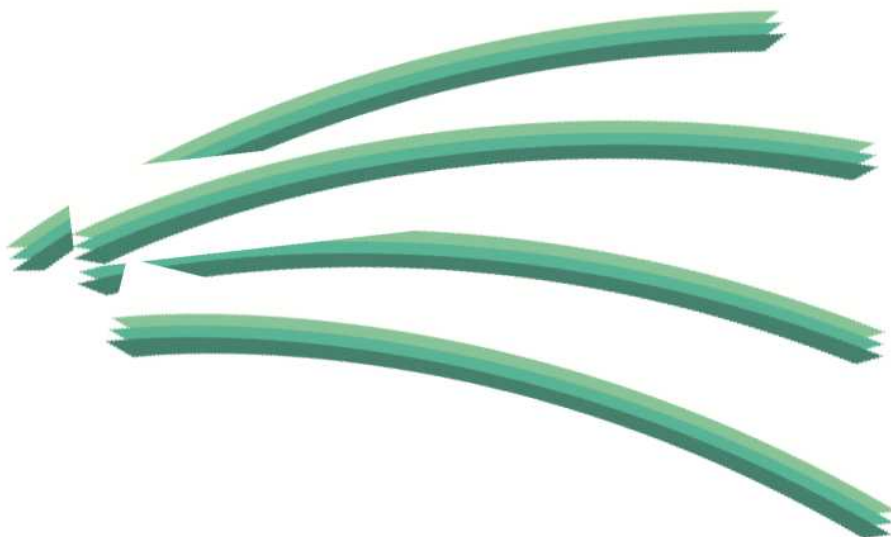
От семето до растението

Най-добрият начин да разберем колко уязвими са растенията е, като започнем отглеждането им от техните семена. Ако не разполагате с двор в училището, можете най-малкото да използвате един много прост метод, култивирайки няколко бобчета или други семена в мокър памук. Трябва ни само малко вода, слънчева светлина и нашата грижа и любов. Ден след ден ние ще се научим как да подхраним превръщането на семената в растение, разбирайки колко уязвимо и зависимо е това ново създание. Това не е упражнение по градинарство, а практически пример за живо същество и възможност да се разбере, че има различни живи същества, които заслужават уважение и защита, особено защото не общуват като нас. Ние трябва да станем чувствителни към всички същества, живеещи и принадлежащи на нашата и на други околни среди.

Методика на обучение

„Наблюдението“ на растителното и животинското царство е основна задача в училищните образователни програми. Игрите, приказките, експериментите и екскурзиите за опознаване на природата, да се научим да я уважаваме, харесваме и защитаваме, не са нещо ново. Това, което се променя, е подходът, както и целта. Уязвимостта характеризира света на растенията, цветята, дърветата и семената. Ние можем да видим със собствените си очи една жива и изключително чувствителна вселена, която също като някои човешки същества не може да общува като другите, но е жива и съществува, въпреки че е особено крехка и деликатна. Да се научим да се изправяме един срещу друг и да си взаимодействаме с други, които изразяват чувствата и нуждите си по различни канали, означава да отворим собствените си перспективи, имайки предвид, че всяко същество заслужава уважение и своята собствена свобода да се изрази независимо от „различието“ му.

Алесандра Пентоне [Alessandra Pentone] alesspent@hotmail.com

РАЗДЕЛ 23

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №8: Зачитане на уязвимостта и интегритета на човека

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии човешката уязвимост трябва да бъде зачитана. Индивидите и групите със специална уязвимост трябва да бъдат защитавани и личната неприкосновеност на такива лица да се спазва.

Заглавие

„Партош няма приятели“

Цели на обучението

Децата трябва да се запознаят с понятието за уязвимост, различните ѝ аспекти, приемането ѝ и необходимостта да се уважава. Децата трябва да разберат, че всички човешки същества споделят уязвимости, че трябва да се грижат другите да са наясно с факта, че разчитат на останалите. Децата трябва да разберат, че това човешко състояние изисква солидарност.

Примерът

В моята детска градина има едно момче, чието име е Партош. Не познавам друго дете, чието име да е Партош. Децата го наричат Партош хипопотама, което означава Партош дебеланкото. Не само че името му е различно и странно, а самият Партош е различен. Той има специален, голям и тежък стол, защото не може да ползва обикновените малки столове, а и вече счупи няколко, седейки върху тях. Когато всички тичаха или се катереха по дърветата, или играеха с топка, той седеше отстрани, самотен. През повечето време той оставаше в класната стая и рисуваше. Партош обичаше да рисува повече от всичко друго. Рисуването му беше възхитително. Той рисуваше цветя, животни и деца, които играят. Дон и Шон, две деца в нашия клас, го дразнеха и го наричаха хипопотам или Прасчо и го караха да прави неща, които той не можеше да направи: да тича, да се изкачва по стълба или да скача на батута. Партош не можеше да направи което и да е от тези неща, той просто се взираше в пода и очите му бяха мокри от сълзи. Един ден Партош не дойде в клас, нито пък на следващия ден, нито след това.

Лидия, нашата учителка, се обади на родителите му, за да разбере какво се е случило с Партош. Майка му ѝ каза, че той е останал в леглото си, тъжен и почти не говори. Лекарят го е прегледал и не установил никакво заболяване. Той смятал, че Партош не иска да отиде в този клас, защото се чувства много нещастен там. Някои деца го обиждали, когато го видели. Лидия каза на децата защо Партош не идва. Габриел предложи да го посетим и да подготвим за него фотоалбум с рисунки на децата и да окачим по стените всички рисунки на Партош, които се съхраняват в класната стая. На следващата сутрин учителят и децата се събраха в дома на Партош. Те влязоха в къщата, държейки плакат, на който беше написано „Партош, обичаме те, върни се в нашия клас“, и му дадоха красивия албум. Партош не можеше да повярва на това, което вижда. Никое от децата не беше идвал в дома му. Той бързо се измъкна от леглото, облече някакви дрехи и се присъедини към децата. „Мамо – каза той много развълнуван, – те ме искат, обичат ме.“ Той отиде с децата обратно в класната стая. Когато видя рисунките си окачени по стените, очите му се напълниха със сълзи.

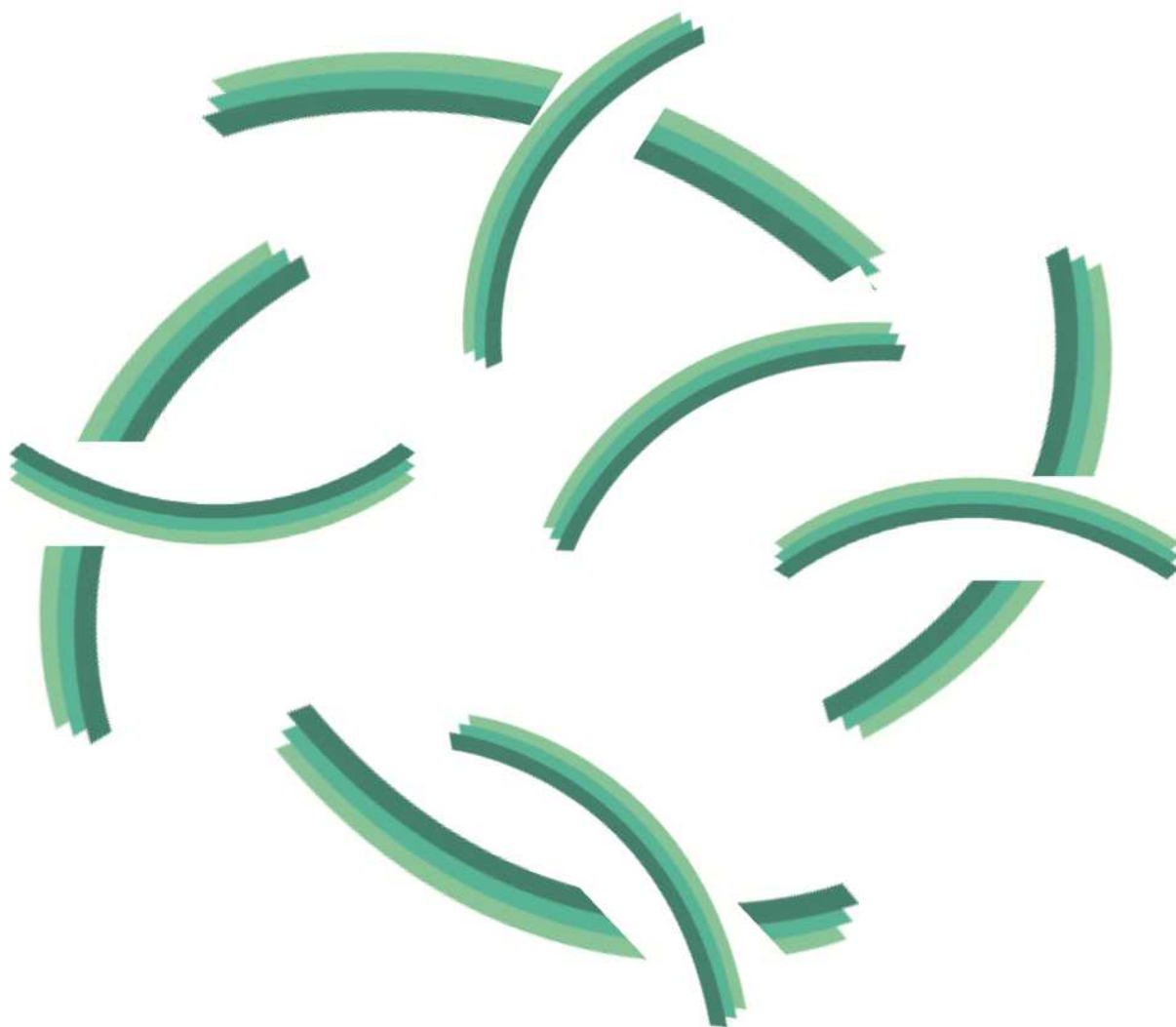
„Защо плачеш?“, попита го Лидия. „Защото съм много щастлив“, отговори той. Понякога плачем, защото сме щастливи.

Методика на обучение

Учителят трябва да развие дискусия, задавайки въпроси като:

- Познавате ли други деца със странни имена?
- Кой кръщава новородените бебета?
- Възможно ли е да си променим имената?
- Защо Партош отказва да ходи в детската градина?
- Как децата ще се държат с Партош отсега нататък? Защо?

Ханна Карми [Hanna Carmi] amnoncarmi@gmail.com

РАЗДЕЛ 24

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №8: Зачитане на уязвимостта и интегритета на човека

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии човешката уязвимост трябва да бъде зачитана. Индивидите и групите със специална уязвимост трябва да бъдат защитавани и личната неприкосновеност на такива лица да се спазва.

Заглавие

„В страната Дърволандия“

Цели на обучението

- създаване на възможности за обучение, насочени към осъзнаване на събитията от ежедневието;
- свикване със задаването на въпроси за смисъла на света и човешкото съществуване;
- разсъждение върху смисъла и моралната стойност на нашите действия;
- да се научим да слушаме детските въпроси;
- учениците трябва да придобият нагласа за конструктивно слушане и да са в състояние да се развеселяват един друг, да разбират и обясняват различни позиции.

Детето играе с другите по конструктивен и креативен начин и е в състояние да спори, да обсъжда и да аргументира своите разсъждения пред възрастни и деца.

Примерът

Имало едно време страна, наречена Дърволандия. Всички играчки били направени от дърво, с изключение на един малък стъклен човек.

За съжаление, дървените играчки не искали да играят с него, защото той бил твърде крехък, много по-крехък от дървото: той лесно се чупел и бил нараняван няколко пъти!

Един ден стъкленият човек решил да избяга от страната Дърволандия и по време на пътуването си до кой знае къде се запознал с много други играчки: Питър – оловния войник, Фиорела – порцелановата балерина, Боб – пухкавото кученце. Неочаквано новите играчки веднага приветствали стъкления човек. Той не трябвало да прикрива своята чупливост, слабост и различност; напротив, новите му приятели го приели веднага и стъкленият човек се научил да приема слабостта си.

Малкият стъклен човек прекарвал много време с новите си приятели. Те играели заедно, дълго се разхождали, разказвали си истории. Един ден обаче малкият стъклен човек малко се натъжил: липсвала му страната Дърволандия, и помолил своите „истински приятели“ да го придружат до там.

Те пристигнали заедно и дървените играчки с изумление видели новите приятели на стъкления човек – всички те различни и щастливи да бъдат заедно. От този момент дървените играчки – щастливи, че отново се събрали със стария си приятел, го поканили да остане с тях и се научили да бъдат с него...

Методика на обучение

Дилемата

...Защо стъкленият човек е живял в страната Дърволандия, ако не е бил направен от дърво?
...Мисля, че стъкленият човек трябва да остане със своите стъклени братя, иначе стъклените предмети могат да повредят другите играчки.

... А вие, какво бихте направили на мястото на оловния войник/балерината/кучето? ...Щях да играя с него и много да внимавам да не го счупя.

... Чувствате ли, че дървените играчки са били прави да приемат стъкления човек в своето общество? ...Вие какво бихте направили?

Декор:

Класната стая или читалнята, подредени в кръг, седнали върху летящия килим на въображението в класната стая, занимание по рисуване, където децата да използват цветовете, за да разграничат пространства и лични вещи.

Учителят започва с мозъчна атака. Възползвайки се от информацията, получена от децата – чужденци за тяхната култура по произход, учителят задава на учениците серия от въпроси/стимули, за да разговарят и да обяснят разликите между хората и различните култури.

Следват дейности, насочени към „създаване на намеса за развиване способността на детето (независимо дали то е дееспособно или инвалид) да използва цветовете като символ на идентификация на пространствата и личните вещи, избирайки възрастовия диапазон. „Децата изразяват своите мисли и чувства по въображаем и творчески начин: изкуството насърчава тази тенденция, преподава удоволствието от красотата и естетическото усещане. Изследването на наличните материали им позволява да получат първите си творчески преживявания, които могат да стимулират креативността и да породят други образователни процеси.

Джозепина Йомели [Giuseppina Iommelli] giuseppina.iommelli@alice.it

РАЗДЕЛ 25

Възрастова група II: 6 – 10 години

Етичен принцип №8: Зачитане на уязвимостта и интегритета на човека

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии човешката уязвимост трябва да бъде зачитана. Индивидите и групите със специална уязвимост трябва да бъдат защитавани и личната неприкосновеност на такива лица да се спазва.

Заглавие

„Детето, разделено на две“

Цели на обучението

- Да се чувстват свободни да защитават собствените си мнения;
- създаване на мотивиращи ситуации, които да покажат конфликти, разногласия, които ще доведат до въпроси и разсъждения върху ситуациите, убеждения;
- привикване към „критичното съзнание“: способността да обясним на себе си и другите причините за техните вярвания и собствения им избор;
- да знаят как да намерят силни аргументи в защита на собствените си позиции (склонност към диалог и конфронтация).

Примерът

Андрю, 10-годишно дете, живее сам, със самотната си майка. По-късно новият партньор на майка му се нанася при тях.

Андрю се чувства неудобно, защото не приема присъствието на друг мъж в дома му. Андрю е много тъжен и се дистанцира от своите връстници.

Един ден учителят му засяга в клас проблема за родителите, които се разделят. Накрая Андрю, подтикнат от мислите на учителя, дава воля на емоциите си и говори за преживяванията си, показвайки, че може би той е отговорен за раздялата на родителите си.

В междучасието един от съучениците му – едър и висок побойник на име Марк, го дразни, присмива му се и му казва, че положението на семейството му е изцяло негова вина.

Андрю не знае как да отговори, страхува се, крие се, избягва провокациите му, търси комфорт и защита в компанията на другите си другарчета, но напразно. След училище Андрю тайно следва Марк и открива, че семейството на този едър насилник е в същото положение.

Марк продължава с тормоза в продължение на много дни, но Андрю най-накрая намира смелост да му се опълчи. След дълго обсъждане двамата стават приятели, в състояние да си помагат един на друг, имайки подобно семейно положение. Марк разкрива чувствителна си страна и вече не се крие зад маската на гняв и насилие.

Методика на обучение

Дилемата

- Защо Марк дразни Андрю?
- Защо Андрю не реагира веднага?
- Какво е чувството да имаш разделени родители?
- Как бих действал на мястото на Андрю?
- Бих се чувствал също самотен и тъжен, защото щях да се чувствам различен от останалите...
- Как бих действал на мястото на Марк?
- Какво е чувството да живееш с две семейства?
- Как мислите, че ще приключи историята?
- Марк ще продължи ли да тормози хората?

През часа работата трябва да бъде съвместна (съвместно учене, групова работа, наставления), ангажираща учителите, учениците и преподавателите, засилвайки комуникацията и самочувствието. Целта на обучението е разрешаването на проблеми, подготовката на учениците за сложния реален свят. **Обсъждането**, противопоставянето и **обсъждането** на различни теми стимулират обмяната на идеи и уважението към останалите. Общите цели на горните методики са необходими за разбирането на механизмите, пораждащи стереотипи, предразсъдъци и расизъм, развитието на способността на учениците да се поставят на мястото на други и да гледат на ситуациите от различни гледни точки чрез поставяне под въпрос на техните умствени категории и увеличаване на техните межкултурни умения, за да се подобри връзката им с разнообразието.

Програмата за симулиране на визуално, моторно и психологическо увреждане (игра на красивите статуи, чантата с изненади, играта на миризми и т.н.) позволява на децата да разберат колко трудно околната среда се възприема от човек с увреждане. Експериментирането с осезателните и емоционалните условности на детето с увреждания може да помогне на децата да установят по-съпричастна връзка със своите другарчета, да скъсат границите и страховете, създадени от тази ситуация, като по този начин се насърчават интеграцията и социализацията. В края на предложените статични и динамични групови игри ще настъпи момент, в който децата ще изкажат своите преживявания, възпроизвеждайки разглежданото съдържание.

Джозепина Йомели [Giuseppina Iommelli] giuseppina.iommelli@alice.it

РАЗДЕЛ 26

Възрастова група II: 6 – 10 години

Етичен принцип №8: Зачитане на уязвимостта и интегритета на човека

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии човешката уязвимост трябва да бъде зачитана. Индивидите и групите със специална уязвимост трябва да бъдат защитавани и личната неприкосновеност на такива лица да се спазва.

Заглавие

„В търсене на светлината...”

Цели на обучението

- Чувство на свобода за защита на своите позиции
- Справяне с всякакви възможни ситуации с цел пораждане на конфликти и разногласия, които ще доведат до въпроси и разсъждения върху ситуации, убеждения
- Привикване към „критичното съзнание“: способността да обяснят на себе си и на другите причините за своите убеждения, за своя избор
- Знание как да намерят ефективни аргументи в защита на своите позиции (склонност към диалог и противопоставяне)

Примерът

Една звезда на име Великолепие била най-красивата на небосклона. Светлината ѝ блестяла и носела щастие на другите звезди, които си играели в безкрайното небе. Те дори създали Голямата Мечка, понякога и прекрасна комета... Тя била радостта на майка си и баща си, които чрез любовта си към нея ѝ давали дълга и силна светлина, която я правела все по-грациозна с всеки изминал ден.

Един ден, за съжаление, се случило така, че баща ѝ се разболял и светлина му ставала все по-слаба с всеки изминал ден, докато напълно угаснала...

Великолепие се отчаяла, липсвала ѝ сигурната и любяща светлина и често признавала своята тъга на майка си.

Не била в настроение да играе много игри с останалите звезди...

Но един ден, докато Великолепие била сънлива, тя била озарена от непозната светлина, която излъчвала изненадващо силна топлина, която бавно я събудила от нейната дрямка...

Великолепие изпитала прекрасно **чувство**. Имала **чувството**, че баща ѝ се е върнал, за да я облее със светлина и любов.

Всъщност това не бил баща ѝ, а друга прекрасна звезда, която, виждайки Великолепие тъжна и меланхолична заради изчезването на баща ѝ, предложила своята помощ.

Така че, „новият Татко“ решил да приеме Великолепие, давайки цялата си любов, така че тя да расте по-силна и по-ярка.

Веднъж той я обгръщал със светлината си, друг път я прегръщал или я отнасял със себе си, за да си играе с хилядите светлини..., докато един ден той видял Великолепие преродена в цялата ѝ прелест. Ден след ден радостта на Великолепие ставала толкова голяма и красива, че пораждала усмивки, светли като диаманти, по лицата на всички звезди, с които тя се сприятелявала.

Методика на обучение

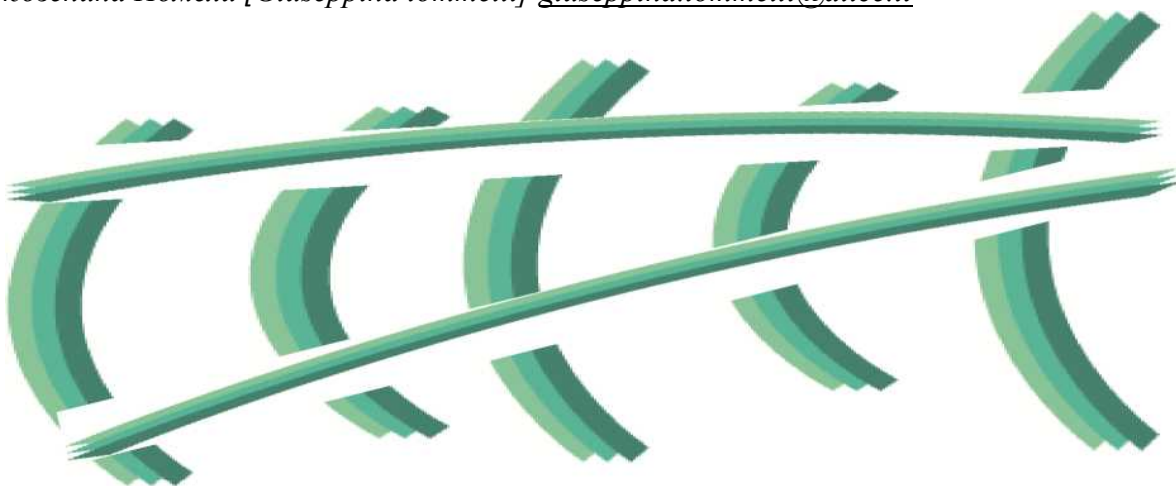
Дилемата

- Защо Великолепие е тъжна?
- Защо тя вече си няма татко?
- Всички деца си имат татко и мама.
- Но сега тя е щастлива, защото си намери нов татко...
- Аз не бих искал да имам нов татко....
- Как бихте се държали, ако бяхте Великолепие?

Използваният метод на преподаване трябва да засили сътрудничеството (съвместно учене, групово обучение, наставления). Учителите, учениците и преподавателите се включват за подобряване на комуникацията и за укрепване на самочувствието. Обучението изисква решаване на проблеми, които ще оформят учениците, така че те да могат да се сблъскат със сложността на реалния свят. Изправянето пред различни теми, обсъждането им и разсъжденията по тях обучават учениците да обменят идеи и да уважават другите. Общите цели на тези методи на преподаване са в разбирането на механизмите, лежащи в основата на стереотипите, предразсъдъците и расизма, развитието на съпричастност и на способността да се разглеждат ситуациите от различни гледни точки, позволявайки на учениците да поставят под въпрос състоянието на ума си, да развиват своите межкултурни умения и да подобрят своето възприемане на многообразието.

Симулационната програма (игра на красивите статуи, чантата с изненади, играта на миризми...), засягаща визуално, моторно и психологическо увреждане, позволява на децата да разберат как един очевидно притеснен човек възприема околната среда. Това може да помогне на децата да установят по-съпричастна връзка със своите другарчета, да скъсят границите и страховете, създадени от тази ситуация, като по този начин се насърчават комуникацията и социализацията. Ще се играят статични и динамични групови игри и в края им ще настъпи момент, в който децата ще говорят за своите преживявания и ще се опитат да възпроизведат цялата представена им информация.

Джозепина Йомели [Giuseppina Iommelli] giuseppina.iommelli@alice.it

РАЗДЕЛ 27

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №8: Зачитане на уязвимостта и интегритета на човека

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии човешката уязвимост трябва да бъде зачитана. Индивидите и групите със специална уязвимост трябва да бъдат защитавани и личната неприкосновеност на такива лица да се спазва.

Заглавие

„Едно мъчително решение“

Цели на обучението

- Познания за съдържанието на чл. 8 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека.
- Знания за значението на уязвимостта и интегритета на индивида.
- Оформяне на съзнание, че за особено уязвимите хора или групи е необходимо да се вземат подходящите мерки за защита на техните права, интереси и интегритет.

Примерът

За четиринадесетия си рожден ден Карло моли родителите си да организират празненство със съучениците му в тяхната ферма, разположена на около 100 километра от града.

От 20-те му съученици 17 веднага приемат поканата, 2-ма (Андреа и Джузепе) казват, че вече са заети с друго празненство, и 1 не отговаря. (Това е Федерико – момче с доста сериозна умствена изостаналост.) Бащата на Карло наема микробус с 21 места, включително шофьорското, за да докара децата до своята ферма.

Два дни преди събитието Андреа и Джузепе обявяват, че ще дойдат, защото другото празненство, на което са щели да ходят, било отменено. Първоначално това не поражда никакъв проблем, тъй като има 2 свободни места в микробуса.

Но когато бащата на Карло попитал защо Федерико няма да идва, синът му не могъл да му отговори и казал, че съученикът му просто не е отговорил. Карло обаче веднага осъзнал, че не е обърнал необходимото внимание на недостатъка, уязвимостта и слабостта на Федерико, възпиращи го от ясно изразяване в очакваното време на желанието му да участва в събитието. В интерес на истината, родителите на момчето потвърдили, че синът им желае да отиде на празненството и те самите ще се радват, ако той може да го направи.

Те помолили само неговият асистент да отиде с него. Така две места в микробуса не достигали и Карло със съжаление решил да изключи Андреа и Джузепе, за да може Федерико да присъства. Това му решение среща неодобрение у всичките му съученици, като всеки от тях има различно обяснение:

– Някои казват, че Карло греши, като изключва Андреа и Джузепе, след като им е казал, че има места за тях. Не е честно да им бъдат предадени надеждите, въпреки че дори и с известно закъснение те са потвърдили присъствието си преди Федерико.

– Други казват, че Карло греши, защото заради нуждата на Федерико от асистент, който да го придружава на празненството, двама други човека са изключени от него, да не говорим за това, че присъствието на възрастен не се харесва особено.

От друга страна, Карло отхвърля неодобрението на приятелите си и оправдава избора си с думите, че Федерико, предвид особеното му положение, има повече трудности при даването на ясен отговор в рамките на необходимото време, докато Андреа и Джузепе доброволно първоначално са решили да не отидат на празненството, защото били заети.

Кой мислите, че е прав?

Методика на обучение

Учителят представя казуса на класа и ги пита дали те споделят мнението на Карло, или гледната точка на неговите съученици, като записва отговорите на дъската. Той/тя ги приканва да разгледат следните твърдения, преди да дадат своите отговори:

- 1) Първите дошли се обслужват първи. Това винаги е справедливо.
- 2) Справедливо ли е да се жертват правата един човек, ако това позволява да се защитят правата на други хора?
- 3) В живота всеки трябва да има една и съща отправна точка дори ако индивидуалните условия са различни.

На този етап учителят не дава съвети, а просто записва отговорите и изгражда карта на становището на класа по представения проблем.

След това учителят обяснява значението на „човешката уязвимост“ и „личната неприкосновеност“ – термини, които се появяват в чл. 8 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека, който гласи:

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии човешката уязвимост трябва да бъде зачитана. Индивидите и групите със специална уязвимост трябва да бъдат защитавани и личната неприкосновеност на такива лица да се спазва.

Учителят изтъква, че представеният случай не се занимава специално с уязвимостта на човека и необходимостта му от защита по отношение на развитието на научните познания. Въпреки това Федерико, предвид личното му положение, определено е по-уязвим от другарите си и намира по-трудно решаването на ежедневните си проблеми, следователно, се нуждае от помощ и защита.

В светлината на новите знания той/тя иска от класа да мислят за предварително взетите решения и да ги променят, ако сметнат за необходимо. На този етап учителят води дискусията.

Клаудио Тодеско [Claudio Todesco] todesco50@libero.it

РАЗДЕЛ 28

Възрастова група IV: 15 – 19 години

Етичен принцип № 8: Зачитане на уязвимостта и интегритета на човека

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии човешката уязвимост трябва да бъде зачитана. Индивидите и групите със специална уязвимост трябва да бъдат защитавани и личната неприкосновеност на такива лица да се спазва.

Заглавие

„Шевът за непорочност“

Цели на обучението

- Значение на физическото и психическото състояние на човека
- Спазването на традициите в съответствие със зачитането на лицето
- Значение на сблъсъка между индивидите при вземането на окончателни решения
- Важността да сме наясно с рисковете и ползите, когато правим избор

Примерът

Хаша е 10-годишно момиче, живеещо в село, където повечето от връстниците ѝ се подлагат на ГОЖ (Генитално обрязване на жените). Другарчетата ѝ често я карат да покаже непорочността си и Хаша не знае какво да каже. Тя започва да разбира, че символът на непорочност за една жена е шевът, който се извършва на женските полови органи от други жени в селото. Хаша счита, че това е болезнено преживяване, но другите момичета обясняват, че след това ще има голямо празненство, където роднини и съседи ще донесат много подаръци. Но преди всичко от този момент нататък тя може да си намери мъж и ще бъде приета в социалната група. Ентусиазирана от голямото празненство, Хаша моли майка си да бъде обрязана, но тя не го приема, наясно с болезнените последици, които тази интервенция ще има върху тялото и душата на дъщеря ѝ. Хаша пита баща си, който в желанието си да спазва традицията на селото си, с готовност приема. Това отваря дебат между родителите на Хаша, който баща ѝ печели. Майката твърди, че намесата ще предизвика болезнени, сериозни и опасни последици за здравето на Хаша, но баща ѝ го смята за необходимо по социални причини.

По време на операцията Хаша открива, че болката е по-силна от всяко желание за празнуване. След 7 дни в леглото, с крака превързани, за да изсъхва раната, Хаша става и излиза с приятелите си. Тогава тя показва своята „непорочност“, осъзнавайки скоро, че не е свободна да се движи и да играе заради рисковете от разкъсване. След няколко години Хаша се омъжва и през първата брачна нощ съпругът ѝ отваря раната с помощта на нож. Тогава Хаша отново страда много повече, когато трябва да уринира или по време на менструалния си цикъл. Раждането се превръща в мъчение за нея, както и последващото зашиване. В този момент тя се пита дали да стане непорочна на всяка цена, си е струвало, или е било по-добре да следва съветите на майка си, която вече е претърпяла операцията и е знаела какво е най-добре за нея.

Методика на обучение

Дилемата

- Как може традиционните практики, характерни за една култура, да се съвместят с уважението, дължимо към безопасността на индивида?
- Как можете да защитите Хаша като потенциално уязвим индивид, при спазване на социалните норми на групата?
- Как може дебатът да се реши между родителите ѝ?

Първо, учителят трябва да даде обяснение за ГОЖ по целия свят, за да позволи на учениците да разберат тази практика.

След това той/тя представя на вниманието на класа някои признания на жени, преживели обрязване. Свидетелствата ще бъдат различни, показващи как разглеждането на тази практика може да бъде свързано в социалния контекст. Учителите ще стимулират дискусията, задавайки някои въпроси.

Деца могат да съобщат своята реакция, започвайки с фразата: Съгласен съм, не съм съгласен, или не съм сигурен... Това позволява на учителя лесно да види позицията на класа по посочената дилема.

В края на обсъждането учениците, разделени на групи в зависимост от отговорите, дадени по-рано, ще трябва да търсят общо решение.

В този момент учителят ще даде пълно обяснение на член 8, който гласи: „При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии човешката уязвимост трябва да бъде зачитана. Индивидите и групите със специална уязвимост трябва да бъдат защитавани и личната неприкосновеност на такива лица да се спазва.“

Антонела Занарата [Antonella Zapparrata] antonella230383z@yahoo.it

РАЗДЕЛ 29 I

Възрастова група IV: 15 – 19 години

Етичен принцип №8: Зачитане на уязвимостта и интегритета на човека

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии човешката уязвимост трябва да бъде зачитана. Индивидите и групите със специална уязвимост трябва да бъдат защитавани и личната неприкосновеност на такива лица да се спазва.

Заглавие

„Включването – основен аспект на съвместния живот I“

Цели на обучението

Учениците трябва да могат:

1. Да развият съпричастност.
2. Да научат как да **вземат** различни **перспективи** и гледни точки (децентрализация на индивида).
3. Да развият уважение към другите и различността.
4. Да са наясно с трудностите и пречките, с които се сблъскват хората с увреждания.
5. Да са наясно с трудностите, които могат да възникнат от вътрешните аспекти (умствена бариера).
6. Да разберат как околната среда влияе върху качеството на живот на нормалните хора и на инвалидите.
7. Да се научат да ценят богатството, присъщо на многообразието.
8. Да се научат как да се отнасят към хората с увреждания.
9. Да се научат как да придобият приобщаваща нагласа в най-широк смисъл като основен аспект на колективния живот.

Примерът

Първи раздел

Франческа е 17-годишна гимназиална ученичка, страдаща от тежка умствена изостаналост и сензорно и двигателно увреждане. Когнитивната ѝ възраст е като на 4-годишно момиче. Тя е в състояние да се изразява по разбираем начин, но не може да разбира някои понятия. Франческа е и частично парализирана, със затруднения в координацията на ръцете и краката. Поради тази причина тя е принудена да използва инвалидна количка. Тя има и значителни зрителни нарушения. Кривогледа е и зрителното ѝ поле е променливо. Често тя не е в състояние да разпознава хората, тъй като не е напълно наясно със заобикалящата я среда. У дома Франческа е весел и усмихнат човек и обича да се шегува. Когато е в училище, тя за съжаление, не е в състояние да си общува със своите съученици, не търси тяхната компания и винаги се визира в пода. Много е трудно за Франческа да си общува със съучениците поради различните им интереси и различните начини за комуникация. Нейните редки непохватни опити не дават добри резултати. Ето защо в училище Франческа е напълно изолирана; тя дори не знае имената на своите съученици. Прекарва почти цялото си време сама в една стая с някакъв специализиран персонал, който е там, за да ѝ помага. Съучениците ѝ не знаят как да се отнасят и да общуват с нея. Много често те не разбират какво тя казва, защото тя говори много тихо, без да ги гледа. Те предпочитат да стоят настрана от нея, за да избегнат неудобните ситуации.

Методика на обучение

Въведение

Единадесети член от Всеобщата декларация за биоетиката и правата на човека гласи, че: „Никой индивид или група не трябва да бъде дискриминиран или заклемяван на каквото и да е основание в нарушение на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи.“

Ние разработихме дидактическа пътека, фокусирана върху темата за уврежданията, с цел да помогнем на учениците да развият по-голяма информираност по горепосочения принцип. В нашето общество хората с увреждания много често се сблъскват с изолация и дискриминация. От друга страна, се появява принципът на включване. Съгласно този принцип всеки човек независимо от неговите способности, пол, етническа принадлежност, култура и социално състояние следва да се превърне в неразделна част от социалната тъкан. „Ако някога може да има една общност от индивиди в света, тя може да бъде (и това е необходимо) само общност, преплитаща общия и взаимния интерес; общност, отговорна за осигуряване на равно право на зачитане на човешките същества и равна способност за действие в съответствие с това право“, 3. Бауман: *Общността. В търсене на безопасност в един несигурен свят*, 2001. Избраните казуси са базирани на реални проекти за включване на две деца с увреждания, които след това ще се справят с реалните трудности, пред които са изправени в интеграционните процеси и конкретните постигнати резултати. Акцентът ще бъде поставен върху уменията и компетенциите, придобити от учениците.

По този начин, като се започне от анализа на две лица с увреждания и чрез поредица от дейности за участие, учениците ще имат възможност да влязат в контакт с другите. Те ще разберат колко е трудно да се живее при неблагоприятни условия и ще станат по-наясно с положителната стойност на включването.

Групово обсъждане на казуса по първия раздел

Учителят представя първия случай на класа. След това разделя учениците на групи от по около 4-5 души и им раздава профилен лист, представяйки казуса и въпросите. Във всяка група той определя координатор, който ще води дискусията, и той назначава секретар, който ще записва разсъжденията и предложенията. По време на този консултативен етап учителят ще стимулира дискусията във всяка група, без да дава каквито и да било конкретни насоки.

Да се опитаме да си помислим колко трудно е за едно младо момиче да изпитва трудности като Франческа, когато общува с връстниците си.

- Ако вие сте нейните съученици, какво ще се опитате да направите, за да ѝ помогнете?
- Какви проекти могат да бъдат организирани от нейните учители, за да се улесни включването ѝ в класа?
- Колко важно може да е за общото благоденствие на Франческа пораждането на приятелство с нейните връстници?

Всяка група ще организира драматизация, за да сподели с другите появилите се разсъждения. В края на всяко артистично представление учениците ще изразят своите мнения и идеи за различните предложения.

Втори раздел

През периода на обучение, който включва специфични дейности, насочени към насърчаване на приобщаването, като интервюта със съученици относно личните им интереси ученицата е в състояние да излезе от изолацията си, за да опознае съучениците си и с течение на годините да се привърже към тях и да търси тяхната компания. За съучениците ѝ, да виждат трансформацията на момичето, е много сериозен опит.

В допълнение, с цел насърчаване на интеграцията ѝ съучениците ѝ предлагат да планират, организират и проведат учебно посещение, вземайки предвид специфичните нужди на ученичката с увреждане. В този проект учениците са се запознали с всички въпроси, свързани с придвижването с инвалидна количка и ежедневните трудности, пред които тя е изправена. Тези преживявания **пораждат** другари, които са наясно как околната среда и нагласите на хората засягат нечие качество на живот.

Групова дискусия върху казуса на втори раздел

Учителят представя случая на класа. След това разделя учениците на групи от по около 4-5 души и им раздава профилен лист, представяйки казуса и въпросите. Във всяка група той определя координатор, който ще води дискусията, и той назначава секретар, който ще записва разсъжденията и предложенията. По време на този консултативен етап учителят ще стимулира дискусията във всяка група, без да дава каквито и да било конкретни насоки.

- Как примерът от живота на Франческа е помогнал съучениците ѝ в тяхното човешко развитие?
- Какви принципи са разбрани от съучениците ѝ при преживяването на нейните трудности и предизвикателствата, с които тя се сблъсква всеки ден?

След второто представяне, предложено от всяка група, учителят ще започне дискусия с класа, задълбочавайки се в концепцията и значението на приобщаването. В края учителят ще поиска всеки ученик да разсъждава в дълбочина върху тази концепция и да напише кратък текст, който да сподели с останалата част от класа.

Резултат

Учениците са помолени да разяснят в групата какво е било обсъдено в раздела, представяйки къси разкази, комикси, видео и художествени произведения (улично изкуство, фотография, плакати...) по темата за включването/изключването, като работят в групи от по около петима ученици.

Никола Фигоне [Nicola Figone] nicola.figone@gmail.com

РАЗДЕЛ 29 II

Възрастова група IV: 15 – 19 години

Етичен принцип №8: Зачитане на уязвимостта и интегритета на човека

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии човешката уязвимост трябва да бъде зачитана. Индивидите и групите със специална уязвимост трябва да бъдат защитавани и личната неприкосновеност на такива лица да се спазва.

Заглавие

„Включването – основен аспект на съвместния живот II“

Цели на обучението

Учениците трябва да могат:

1. Да развият съпричастност.
2. Да научат как да вземат различни перспективи и гледни точки (децентрализация на индивида).
3. Да развият уважение към другите и различността.
4. Да са наясно с трудностите и пречките, с които се сблъскват хората с увреждания.
5. Да са наясно с трудностите, които могат да възникнат от вътрешните аспекти (умствена бариера).
6. Да разберат как околната среда влияе върху качеството на живот на нормалните хора и на инвалидите.
7. Да се научат да ценят богатството, присъщо на многообразието.
8. Да се научат как да се отнасят към хората с увреждания.
9. Да се научат как да придобият приобщаваща нагласа в най-широк смисъл като основен аспект на колективния живот.

Примерът

Първи раздел

Алекс е 15-годишно момче с аутизъм, което учи в гимназията. Аутизмът предизвиква трудности в общуването и взаимодействието с другите и в разбирането на поведението на другите. Поради това води до изолиране и повтарящи се действия. Освен това когнитивната възраст на Алекс е като на 5-6-годишно момче. Той е в състояние да разбира прости предмети и да комуникира относно собствените си преживявания. Той обаче почти не разбира абстрактните понятия. Алекс е чувствително момче, което може да възприема емоциите и поведението на другите, въпреки че не е в състояние да ги тълкува. Момчето често повтаря едни и същи неща, използвайки мръсни думи – често дори и към възрастни. Хаотичните шумове му влияят зле, причинявайки му сериозна тревожност и объркване. Новите ситуации също са източник на стрес и дезориентация. Алекс е в състояние да се изразява правилно, но не може да поддържа конструктивни взаимоотношения с връстниците си. Той често се опитва да комуникира със съучениците си, но поради затрудненията си усилията му често не дават положителни резултати, причинявайки му тъга и обезкуражаване. Неговите агресивни и неочаквани нагласи създават бариера между него и другите, които започват да се страхуват от реакциите му и след това предпочитат да избягват неговата компания. В резултат на това дори помощният персонал първоначално се колебае за включването му в класа.

Методика на обучение

Групово обсъждане на казуса по първия раздел

Учителят представя първия случай на класа. След това разделя учениците на групи от по 4-5 души и им раздава профилен лист, представяйки казуса и въпросите. Във всяка група той определя координатор, който ще води дискусията, и той назначава секретар, който ще записва разсъжденията и предложенията. По време на този консултативен етап учителят ще стимулира дискусията във всяка група, без да дава каквито и да било конкретни насоки.

Да се опитаме да разсъждаваме върху това колко е трудно за аутистичното момче да се изправи пред ситуации, които са очевидно нормални, но които за него винаги са изпитание и източник на безпокойство.

- Ако вие сте негови съученици, какви нагласи ще приемете, за да намалите стреса му?
- Какви стратегии и инструменти биха могли да използват учителите му, за да му помогнат да се контролира, когато е изправен пред нова ситуация?

Нека се опитаме да разсъждаваме върху това колко е трудно за Алекс да установи градивни отношения с връстниците си.

- Ако бяхте негови съученици, какво бихте направили, за да му помогнете?
- Какви проекти могат да бъдат организирани от неговите учители, за да се улесни включването му в класа?
- Колко важно може да е за общото му благосъстояние, ако изгради приятелство с връстниците си?

Всяка група ще организира драматизация, за да сподели с другите появилите се разсъждения. В края на всяко артистично представление учениците ще изразят своите мнения и идеи за различните предложения.

Втори раздел

С цел намаляване тревожността на Алекс помощният персонал създава сигурна заобикаляща среда само за него, където той може да се чувства отпуснат и спокоен и където ще може да изпълнява някои конкретни проекти, обучаващи го да се изправя пред дейностите в клас. Освен това, за да се намали неговата обърканост, са подготвени плакати и календари, показващи дневните и седмичните дейности. С цел насърчаване на приобщаването със съучениците му е планирано постепенно въвличане на Алекс в дейностите на класа, като се започне с артистичните и спортните, в които Алекс може да изрази себе си по-лесно. По този начин съучениците му имат възможност да го опознаят по-добре и по-добре. Чрез процеса на включване и съзряване на момчето другарите му се научават как да се отнасят с него и да се съобразяват със специфичните му нужди. Сега те често търсят компанията му и му помагат в различни образователни дейности. Освен това връзката с връстниците е от решаващо значение за развитието на уменията на момчето, което по-нататък търси компанията на другите и се изолира по-малко.

Групово обсъждане на казуса по втория раздел

Учителят представя случая на класа. След това разделя учениците на групи от по 4-5 души и им раздава профилен лист, представяйки казуса и въпросите. Във всяка група той определя координатор, който ще води дискусията, и той назначава секретар, който ще записва разсъжденията и предложенията. По време на този консултативен етап учителят ще стимулира дискусията във всяка група, без да дава каквито и да било конкретни насоки.

- Какви способности и чувствителност са придобили съучениците на Алекс благодарение на връзката им с него?
- Как може многообразието да се превърне в източник на човешко обогатяване?

След второто представяне, предложено от всяка група, учителят ще започне дискусия с класа, задълбочавайки се в концепцията и значението на приобщаването. В края учителят ще поиска всеки ученик да разсъждава в дълбочина върху тази концепция и да напише кратък текст, който да сподели с останалата част от класа.

Резултат

Учениците са помолени да работят отново в групата това, което е било обсъдено в раздела, представяйки къси разкази, комикси, видео и художествени произведения (улично изкуство, фотография, плакати...) по темата за включването/изключването, като работят в групи от по около петима ученици.

Никола Фигоне [Nicola Figone] nicola.figone@gmail.com

РАЗДЕЛ 29 III

Възрастова група IV: 15 – 19 години

Етичен принцип №8: Зачитане на уязвимостта и интегритета на човека

При прилагането и развиването на научните знания, медицинската практика и свързаните с тях технологии човешката уязвимост трябва да бъде зачитана. Индивидите и групите със специална уязвимост трябва да бъдат зачитавани и личната неприкосновеност на такива лица да се спазва.

Заглавие

„Включването – основен аспект на съвместния живот III”

Цели на обучението

Учениците трябва да могат:

1. Да развият съпричастност.
2. Да научат как да вземат различни перспективи и гледни точки (децентрализация на индивида).
3. Да развият уважение към другите и различността.
4. Да са наясно с трудностите и пречките, с които се сблъскват хората с увреждания.
5. Да са наясно с трудностите, които могат да възникнат от вътрешните аспекти (умствена бариера).
6. Да разберат как околната среда влияе върху качеството на живот на нормалните хора и на инвалидите.
7. Да се научат да ценят богатството, присъщо на многообразието.
8. Да се научат как да се отнасят към хората с увреждания.
9. Да се научат как да придобият приобщаваща нагласа в най-широк смисъл като основен аспект на колективния живот.

Дейности

Филми

Курсът включва организирането на две прожекции на филми като „Червен като небето“ [Red as the sky от Кристиано Бортоне [Cristiano Bortone], „Ас съм Сам“ [I Am Sam] от Джеси Нелсън [Jessie Nelson], „Ударът“ [The Rainmaker] на Бари Левинсън, „Осмият ден“ [The Eighth Day] от Жако Ван Дормал [Jaco van Dormael] и „Да мислиш в картини“ [Thinking in Pictures] от Мик Джаксън [Mick Jackson]. За всеки филмов клуб се съставя обобщение на филма за стимулиране на размисъл и дискусия по ключови въпроси. Това ще се осъществи чрез дискусии по групи и класове. Другите филми ще бъдат препоръчани на учениците като филмография. Предложенията са примерни. Всъщност има голямо разнообразие от кино- и театрални продукции по темата за интеграцията.

Баскин

Проектът предвижда пътя на Баскин – спортна дейност, вдъхновена от баскетбола, но със специални и иновативни функции. 10-те основни правила подчертават неговите динамични и непредсказуеми функции. Този нов вид спорт е проектиран, за да позволи на младите хора – дееспособни и инвалиди, от двата пола да играят в един отбор. Баскин позволява активно участие на играчите независимо от някакъв вид увреждане (физическо и/или психическо), които стрелят към коша.

Правилата зачитат приноса на всеки член на отбора: в действителност общият успех всъщност зависи от всички. Тази адаптация, която дава възможност на всеки играч, позволява успешно да се преодолее спонтанният стремеж към това да бъдем „в помощ“ на хората с увреждания, насърчавайки климат на реално включване, стимулиране на таланта и признаване на цялото богатство, което разнообразието носи. Баскин има дълбок ефект върху учениците, които се учат да се интегрират като част от група с различни умения. Учениците развиват нови комуникационни умения с помощта на собствената си креативност и се занимават с нежни автентични отношения. При децата с увреждания Баскин насърчава развитието на психомоторни умения, меки умения, увереност в себе си и способността им да съчетават ангажимент и удоволствие.

Правила на Баскин: <http://www.youtube.com/watch?v=u4vivnEe7ic>

Вечеря на тъмно

Образователната пътека включва вечеря на тъмно, при която учениците ще преживеят хранене в помещение без светлина, без използване на мобилни телефони или айподи, за да се избегне „електронното“ изкушение. Всички сервитюри и екскурзоводи са мъже и жени с нарушено зрение, които се грижат за всяка нужда, дори ги придружават до тоалетната. Учениците ще видят способността си да се адаптират към ситуация, върху която нямат изпитан контрол. Дейността позволява размяна на обичайните роли, при които лицето, можещо да вижда, е човекът, който помага. Момчетата ще могат да бъдат съпричастни и да осъзнаят от първа ръка трудностите, причинени от това увреждане, и да разсъждават върху значението на зрението и невербалната комуникация в отношенията. На следващия ден ще бъде организирана дискусия, за да се изтъкнат чувствата и мислите, които са се появявали. В местата, където не са организирани тези видове преживявания, би могло да се организира училищно събитие, на което учителите да предложат опитване, ядене и познаване на различни видове храна със затворени очи.

Дейности във физкултурния салон

Курсът предвижда образователен раздел във физкултурния салон, където учениците се опитват да бъдат съпричастни към лице с увреждане чрез поредица от практически дейности и отразяване на пречките и трудностите, с които човек се сблъсква в ежедневието. Чрез различни упражнения учениците ще изпитват различни видове сетивни и двигателни увреждания. С цел да се симулира ситуация на слепота са предвидени дейности, в които учениците със завързани очи разчитат на слуха и допира за изпълняване на различни действия. С цел да се симулира квадриплегия може да се организира обиколка с няколко препятствия, която да се премине с инвалидна количка.

Преживяването да се вдигне дете в инвалидна количка е много полезно: учениците могат да разберат усилието, което човек с увреждане трябва да направи, и да помислят да бъдат насърчавани чрез развиване на информираност и участие.

Методика на обучение

Всяка дейност ще бъде последвана от обмен на стимулиращи въпроси, за да се изразят чувствата както от физическа, така и от емоционална гледна точка.

Групово обсъждане на видео, филми и театър

Пример на въпроси за анализ на филм.

„Аз съм Сам“ [I am Sam].

- Коя сцена ви докосна най-много?
- Към кой герой се привързахте повече? Защо?

Разсъждавайте върху следните линии от филма:

- Люси (дъщерята на Сам): „Ти не си като другите, татко“. Той отговаря: „Съжалявам“, и тя казва: „Не трябва да съжаляваш, защото другите бащи не водят децата си в парка като теб“. Опитайте се да разсъждавате върху смисъла на многообразието. Как то може да се превърне в източник на обогатяване?
- Луси се научава да чете по-добре от баща си, но тя казва: „Не искам да го прочета, ако ти не можеш“. А той казва: „Ако прочетеш тази дума, аз ще съм щастлив“. Какви чувства предава Сам на дъщеря си? Независимо от неговите интелектуални ограничения успява ли той да подпомогне нейното развитие?
- Адвокатката (Мишел Пфайфър), защитаваща Сам, заявява: „Интелектуалните способности на индивида не застрашават неговата способност да обича“. Хора с различни интелектуални способности имат същите нужди като другите?
- Сам казва на съдията: „Аз искам да звуча като себе си, като баща. Имах достатъчно време да помисля какво означава добър баща и разбрах, че постоянството, търпението, способността за изслушване, преструвката, че слушаш, дори когато не можеш повече да слушаш... Аз не съм перфектен баща, но ние изградихме живот заедно и се обичаме един друг“. Според вас Сам добър баща ли е? Бихте ли оставили дъщеря му на неговите грижи?
- Адвокатката (Мишел Пфайфър) признава на Сам: „Чувствам се виновна за това, че спечелих много повече от вас от нашите отношения“. Помислете върху това как можем да се учим от всеки човек. Опитайте се да мислите за хората, близки до вас, и за това какви качества сте възприели от тях.
- Какви положителни стойности са капсулирани в характера на Сам?
- Дали хората с увреждания се нуждаят от водене на „нормален“ живот? Смятате ли, че това би било възможно? Какви действия може едно общество да предприеме, за да насърчи възможността за нормален живот? Какво може индивидът да направи?

Въпроси относно дейности №2-3-4

- Какви чувства изпитахте, когато бяхте със завързани очи?
- С какви трудности се сблъскахте, разчитайки на другите сетива?
- Какви стратегии опитахте да приложите в отговор на липсата си на зрение?
- Какви чувства изпитахте, оставайки в ръцете на друг човек, който да ви води?
- Сега, когато изпитахте липсата на зрение, какво би означавало да живеете по този начин?
- Какви чувства изпитахте, докато седяхте в инвалидната количка?
- Как ви повлия промяната на перспективите?
- Какво почувствахте, когато трябваше да се изправите пред препятствия?
- След всички тези преживявания как смятате, че се чувства едно лице с увреждания, живеещо в свят, създаден за „нормални“ хора?

Практическият опит от първо лице е много ефективен за стимулиране на размисъл и насърчаване развитието на съпричастност. Когато не е възможно да се намери физкултурен салон, тези дейности могат да бъдат организирани на открито с помощта на природни средства и предмети, за да се създаде пътят.

Резултат

Учениците са помолени да работят отново в групата това, което е било обсъдено в раздела, представяйки къси разкази, комикси, видео и художествени произведения (улично изкуство, фотография, плакати...) по темата за включването/изключването, като работят в групи от по около петима ученици.

Никола Фигоне [Nicola Figone] nicola.figone@gmail.com

Всеобща декларация по биоетика и правата на човека
[ЮНЕСКО, 2005]

Принцип №10

Равноправие, справедливост и безпристрастност

Основното равноправие на всички човешки същества по достойнство и права следва да се спазва, за да бъдат те третираны справедливо и безпристрастно.

РАЗДЕЛ 30

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №10: Равноправие, справедливост и безпристрастност

Основното равноправие на всички човешки същества по достойнство и права следва да се спазва, за да бъдат те третираны справедливо и безпристрастно.

Заглавие

„Везните на правосъдието“

Цели на обучението

– Целта на този раздел е да посеем семенцето на равенството, справедливостта и безпристрастността във всеки човек.

– Всички деца могат да свикнат с мисълта, че във всяка ситуация има плюсове и минуси, и те трябва да формират становище или обяснение във връзка с конкретната ситуация.

– Справедливостта и правото на всяко човешко същество да бъде третирано еднакво според този принцип са основни и фундаментални понятия, които трябва да имат дълбоки корени във всеки човек и във всяко общество. Въпреки това приемането на тази идея за даденост би било грешка: в интерес на истината е необходимо да се получи подходящо образование по справедливост и равенство, което при никакви обстоятелства не би пренебрегнало идеята, че всеки има права, но и отговорности.

Примерът

Въведение

Предлагаме ви една обикновена приказка, чиито главни герои са горските животни. Впоследствие историята може да представи и други обитатели на гората, като бухала, колибрита, охлюва, змията, мечката, вълка, лисицата и така нататък. Най-важното е да не се отклонявате от темата. Не забравяйте да редувате едно „добро“ животно (описано с положително прилагателно име) с друго „лошо“ или „опасно“ (описано с отрицателно прилагателно име). По този начин ние ще насърчим децата да разберат, че „не всичко е това, което изглежда“, и да не съдят по външния вид.

Разбира се, това е само една от безбройните възможности да обърнем вниманието на децата към обикновената „дилема“, която да анализират, за да вземат решение.

НЕ ВСИЧКО Е ТОВА, КОЕТО ИЗГЛЕЖДА

Веднъж Малкия Зайо напуснал дома си, за да отиде в гората и да се срещне с нови приятели. Той не познавал никого освен семейството си, затова наистина искал да си намери нови другарчета. Той бил много любопитен кой живее в гората и изобщо не се страхувал. Родителите му се тревожели за бъдещето му и особено ги притеснявала неговата наивност и липсата на житейски опит. Преди да тръгне на пътешествието си, те му казали: „Малко съкровище, не забравяй, че не всичко е това, което изглежда!“. Малкия Зайо не разбрал смисъла на предупреждението, което му дали неговите родители; така или иначе, той обещал да запомни това изречение. Веднага щом стъпил в гората, Малкия Зайо срещнал прекрасна и пъргава дългоопашата катерица, която тичала нагоре-надолу по един голям дъб, събирайки жълди за вечерята си. Малкия Зайо се опитал да говори с нея, но тя само отговорила: „Сега нямам време за теб, така че, моля те, изчакай тук, докато се върна“, и изчезнала.

Горкото зайче стояло там в продължение на няколко часа, но дългоопашатата катерица все не се връщала. Малкия Зайо се разочаровал, защото катерицата с елегантната си дълга опашка изглеждала много откровена. В този момент той си спомнил предупреждението на родителите си: „Не всичко е това, което изглежда!“ Малкия Зайо не оставил това да го обезкуражи и продължил пътуването си. Вървял, вървял, докато попаднал на купчина игли. Той се убои и, изплашен до смърт, започнал да подскача наоколо. Но скоро забелязал, че две малки светли очи надничат от купчината игли. Едно добродушно гласче извикало: „Толкова съжалявам, не исках да те нараня! Можеш ли да ми простиш?“ Това не било купчина игли, а малко таралежче, което поканило Малкия Зайо да похапнат и те станали приятели.

Малкия Зайо се изненадал, че след такава голяма уплаха би могло да се чувства толкова щастлив и спокоен с тази опасна „топка игли“. Когато споделил впечатленията си, смешното таралежче му отговорило: „Не забравяй, приятелю: не всичко е това, което изглежда“. След известно време Малкия Зайо решил да продължи пътуването си. Вървял, вървял, докато чул прекрасната песен на славея. Зайчето погледнало нагоре, видяло невероятната птица и поискало да станат приятели. Но когато Малкия Зайо казал: „Здравей, какъв красив глас имаш! Ще станеш ли мой приятел?“, славеят се възмутил и му отговорил със снисходителен тон: „Никога! Не се нуждаю от твоята компания!“ И отлетял, оставяйки горкото зайче без думи. Как може такъв чуден глас да говори такива грозни думи! О, прави са да казват: „Не всичко е това, което изглежда ...“. Малкия Зайо се натъжил и замислил.

Изведнъж една голяма кафява мечка изскочила от къпиновия храст. Малкия Зайо толкова се уплашил, че замръзнал от страх. Той не можел да помръдне и не бил в състояние да каже каквото и да било. Зайчето помислило, че този огромен космат звяр ще го погълне на една хапка, но Теди (така се казвал големият кафяв мечок) се усмихнал и поканил Малкия Зайо в дома си, където той можел да си почине и да хапне много вкусна вечеря. Вече се стъмвало, а да си сам в гората, може да бъде опасно. Малкия Зайо отново бил изненадан; той никога не си бил представял, че може да се сприятели с такъв свиреп, на пръв поглед, гигант. Това отново му припомнило, че „не всичко е това, което изглежда“. На следващия ден той напуснал Теди и гората и се върнал у дома. Зайо бил радостен да види родителите си и нямал търпение да им разкаже за всичките си приключения. Те били много горди с Малкия Зайо, първо, защото той се върнал жив и здрав и защото постигнал целта си да срещне нови приятели.

Но най-важното, което Малкия Зайо научил, е, че външният вид може да бъде лъжлив: не съди книгата по корицата, защото е много лесно да съдиш някого по това как изглежда:

- На прекрасната дългоопашата и пъргава катерица невинаги може да се разчита;
- Смешното таралежче, приличащо на топка игли, невинаги е опасно;
- Изумителният славей с красивия глас невинаги е мил;
- Голямата кафява мечка невинаги е опасна.

Преди да прочетем приказката, ще представим на децата групите животни, с които главният герой (Малкия Зайо) от историята ще се срещне. Можем да опишем горските жители, използвайки картинки/рисунки:

- чудесната дългоопаша бърза катерица/смешното таралежче, приличащо на топка игли;
- изумителния славей с красивия глас/голямата кафява мечка.

И така нататък, ако учителят пожелае да измисли още животни (при спазване на посочените по-горе критерии).

След това питаме децата кое животно изглежда по-доброто от двете във всяка двойка. Децата ще отговорят с помощта на камъчета: например червено камъче, ако предпочитат катерицата, зелено за таралежа и така нататък.

Ще запишем индивидуалните и общите избори на децата.

След прочитането на историята отново ще представим групите животни и отново ще попитаем децата кое изглежда най-доброто животно от всяка двойка.

Те ще направят своя избор отново чрез камъчета и ще сравним новите индивидуални и общи резултати. Накрая ще попитаме децата дали и защо те са променили мнението си и така всички ще разрешим „дилемата“ на приказката.

Методика на обучение

Везните на правосъдието представляват символът на справедливостта. Ако не разполагате с малки везни подръка, бихте могли да направите едни с помощта на две купички с еднакъв размер и две заоблени камъчета за всяко дете. Ние ще изберем два основни цвята, например червено и зелено: така всяко дете ще оцвети камъчетата, използвайки темперни бои. Можете да използвате и две различно оцветени мраморни камъчета. „Играта“ е проста: в зависимост от възрастта и характеристиките на групата учителят/възпитателят ще избере една или повече басни/истории от различни нива на трудност и ще насочи вниманието на децата към тях. В края на историята ще зададем на децата въпрос, на който всяко от тях ще отговори с помощта на едно от оцветените камъчета. Всеки от двата цвята ще означава различен отговор.

Децата трябва сами да изберат своите камъчета, без да се влияят от учителя или съучениците си. Накрая ще преброим колко камъчета от всеки цвят сме събрали, за да видим накъде ще се наклонят везните. След като „комбинираните резултати“ са обявени, учителят ще се опита заедно с децата да анализира някои решаващи моменти от историята, за да им даде възможност да я разгледат и да се опитат да разберат защо свършва по този начин. Накрая ще помолим децата да потвърдят или променят предишния си избор, като поставят едно от двете камъчета в една от двете купички.

Алесандра Пентоне [Alessandra Pentone] alesspent@hotmail.com

РАЗДЕЛ 31

Възрастова група II: 6 – 10 години

Етичен принцип №10: Равноправие, справедливост и безпристрастност

Основното равноправие на всички човешки същества по достойнство и права следва да се спазва, за да бъдат те третираны справедливо и безпристрастно.

Заглавие

„Пътуване с летящо килимче“

Цели на обучението

– Достойнството на всеки човек трябва да се зачита и всяко човешко същество има право да бъде третирано справедливо и да бъде равнопоставено с другите човешки същества. На теория тази идея, изглежда, се приема за даденост, на практика е много трудно да бъде реализирана дори и в общества, считани за „по-напреднали“. Човек сам създава непреодолима бариера, отделяйки тези, които са етнически, културно и социално различни от него, в резултат на което се установяват дълбоко вкоренени предразсъдъци. Правораздаването и безпристрастното отношение изглеждат невъзможни.

– Зачитането на културното многообразие и плурализма е изключителен източник на човешко наследство. Невежеството и страхът от това, което е „различно от нас“, създават огромни бариери и привидно непреодолими предразсъдъци. Ние можем да създадем правилните условия за нови общества, където всеки човек може да намери своето място и свободата да изразява себе си, например чрез правилно и ранно образование.

– Мултиетническият свят, който е отворен към голямо разнообразие от човешка изразителност, е едно осъществимо решение за мирен и солидарен живот.

– Откриването на различни страни, култури и традиции ще помогне на децата да разберат колко е огромен и разнообразен светът, не само стимулирайки любопитството им, но научавайки ги дълбоко да уважават тези, които са „различни от тях“, възпитавайки в тях принципите на справедливост и равнопоставеност на всички човешки същества.

Играта

Пример №1

„Днес ще отидем на пътешествие с нашето летящо килимче... нека да отидем в Китай. Китай е много голяма страна, която е наистина доста далеч от нас.“ Това е пример за начина, по който можем да представим едно пътуване до чужда страна. Първо, учителят ще попита децата дали някога са чували за страната и какво знаят за нея. Всички техни предложения ще бъдат записани. Едно по едно някои от децата ще бъдат помолени да вземат по един предмет от чантата за пътешествия. Тази чанта ще бъде пълна с всички помагала, полезни при описанието на по-типичните характеристики на изучаваната страна напред във времето. Ако не разполагаме с реални предмети, може да ги рисуваме на листове хартия. Когато говорим за Китай, бихме могли например, да рисуваме пагода или типична част от облеклото, няколко китайски идеограми, типично китайско ястие (като ориз) и прочее. Може да разкажем някоя от техните истории или легенди или да изслушаме китайска песен, която бихме могли да научим да изпълняваме. Ако някое от децата в групата е китайче, то може да помогне на останалите да открият мястото, където

е родено, описвайки традиции или учейки другите на думи от родния си език (като например как се казва „здравей“ или „благодаря“), или евентуално заедно да опитат традиционна храна. Запознаването с нови култури и традиции би могло да ни помогне да осъзнаем, че те не са толкова далечни или различни от нас, и по този начин да възпитаваме усещане за равенство между всички човешки същества, започвайки с тяхното ежедневие.

Пример №2

Нашето летящо килимче може например да пътува и изследва различни области на една и съща страна. Често има съперничество и предразсъдъци между Севера и Юга или между Изтока и Запада. Възможно е в една и съща област на дадена държава да се наблюдава развитието на различни култури, повлияни от исторически/географски фактори. В началото на играта би било добре да попитаме децата какво знаят за тази област и след това да им представим някои от нейните характеристики. Например диалектите са често истински езици сами по себе си, отразяващи богато наследство от поезия, песни и приказки, чрез които може по-добре да осъзнаем земята, която посещаваме. Дори и в този случай бихме могли да опишем характерните традиции и специалните тържества или събития като карнавали, популизиращи мястото, което проучваме. Отново децата могат да опитат типичните ястия и бонбони заедно и групово да приготвят най-елементарни рецепти. Най-важното нещо е да се оценят разликите като сила и културни богатства в процеса на преодоляване на всякаква възможна дискриминация, която, за съжаление, често произлиза от дълбоко вкоренени негативни стереотипи. Ако има деца в групата, които идват от мястото, за което говорим, „нашето пътуване“ може да насърчи тяхната интеграция в положителна посока.

Пример №3

В този случай нашето летящо килимче ще изследва малки общности, етнически и други видове групи в зависимост от различните възрасти и характеристики на децата. Когато говорим за ромски общности, манастири, кибуци и други малцинства – светове, които може да са много далеч от нашия, те трябва да бъдат внимателно разгледани, като се наблюдава техният начин на живот и, разбира се, като се зачита напълно правото им да изразяват себе си. Равноправието, справедливостта и безпристрастността са част от човечеството: ние можем да изградим един по-добър свят, като бъдем по-отворени към срещи с нови общности и същевременно зачитаме себе си и другите.

Методика на обучение

Учителят/възпитателят отново би могъл да използва разнообразни методологии в зависимост от различните възрасти и характеристики на групата, имайки предвид, че всяко „пътуване“ на летящото килимче ще изисква старателна и предварителна подготовка. Културното многообразие и плурализмът могат да предоставят много възможности: нашето летящо килимче ще бъде в състояние да пътува не само от държава в държава, а да обикаля една и съща страна и нейните разнообразни области и малки общности, за да може децата да се запознаят и да наблюдават тези, които са „различни от тях“, и техният начин на живот. Присъствието на едно или повече чужди деца в групата може да бъде много важен ресурс. Заедно с учителя те могат да бъдат екскурзоводи по време на нашето „пътуване“ до мястото, където са родени. По този начин ще насърчим интеграцията им в класа, както и зачитането на различни култури и светове, които са решаващи условия за едно справедливо и безпристрастно общество.

Алесандра Пентоне [Alessandra Pentone] alesspent@hotmail.com

РАЗДЕЛ 32

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №10: Равноправие, справедливост и безпристрастност

Основното равноправие на всички човешки същества по достойнство и права следва да се спазва, за да бъдат те третираны справедливо и безпристрастно.

Заглавие

„Равноправие, справедливост и безпристрастност“

Цели на обучението

- Разбиране на понятията за равноправие, справедливост и безпристрастност и член 10 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека.
- Осъзнаване, че основното право на всички човешки същества е да се уважават по достойнство и права, за да може всички да бъдат третираны по справедлив и безпристрастен начин.
- Умението да се отличава истинското уважение към равнопоставеността сред хората от видимото несъответствие в специфични и условни ситуации в социалния живот.

Примерът

ПЪРВА ЧАСТ

В едно провинциално училище, посещавано от подрастващи (11-14 години), по време на урок по необходимостта от опазване на околната среда учителката по природни науки обяснява на учениците си деградацията, преобладаваща в града, в който те живеят. Тя ги приканва да предприемат действия, за да се опитат да подобрят положението, и затова предлага да основе благотворителна организация за опазване и поддържане на околната среда.

Част от учениците са ентусиазирани от идеята и искат от директора разрешение да свикат среща на всички ученици от училището, за да обсъдят въпроса. По-голямата част от тях са съгласни, но различията в мненията се появяват, когато трябва да се реши какви изисквания учениците са длъжни да спазват, за да станат членове.

За да се въведе ред в работата, групата, която е начело на организацията и координира срещата, решава внимателно да събере всички индивидуални предложения и да ги предостави за одобрение пред събранието. Дискусията показва, че:

- 1) Едни твърдят, че всички без изключение могат да участват и поради това не е необходимо да се установяват изисквания за допускане. Да си ученик на училището, е достатъчно.
- 2) Веднага някой подчертава противоречието в първото предложение. Ако се твърди, че всеки може да участва, организацията трябва наистина да е отворена към всички.
- 3) Други твърдят, че е необходимо да се направи подбор на членовете, защото не всеки има физическите и културните характеристики, за да помогне при постигане целта на организацията.
- 4) Други са съгласни с второто решение, но изтъкват, че този избор трябва да представи критерии, които са абсолютно уместни и подходящи за постигането на целите на организацията.

В този момент събранието се приканва да гласува относно предложението.

Учителят прекъсва историята и предлага дейността в точка А, представена в методиката на обучение.

ВТОРА ЧАСТ

След гласуването мнозинството на събранието решава, че всички без изключение имат право да участват в организацията и поради това не е необходимо да се установяват критерии за допускане. В този момент учителката по природни науки, която дотогава не е казвала нищо, се намесва, като записва на дъската следното изречение, определящо доброто поведение, и приканва събранието да го обсъди.

„Основното равноправие на всички човешки същества по достойнство и права следва да се спазва, за да бъдат те третираны справедливо и безпристрастно.“

Веднага по-голямата част от участниците смятат, че изборът е правилен. В интерес на истината на всекиго е гарантирано правото на участие. В този момент учителят повдига следния въпрос. Може ли двегодишно дете да взема активно участие в дейността на организацията? Всички казват не. Учителят задава още един въпрос. Ако на това дете му се забрани да участва, няма ли да се наруши основното му право да бъде равнопоставено с останалите човешки същества?

Не знаем как е реагирало събранието и какви решения са били взети.

Опитайте се да намерите решението, което смятате за правилно.

Учителят предлага дейността от точка Б, представена в методиката на обучение.

Методика на обучение

Точка А

Учителката представя на класа първата част от случая. Тя приканва учениците да си представят, че са членове на Събранието, да обсъдят четирите предложения и след това да гласуват за едно от тях или да предложат нови. Дори и те трябва да бъдат сред възможните избори.

След това двете най-гласувани решения отново ще бъдат подложени на гласуване и решението, което получи най-много гласове, ще се счита за позицията на класа. По време на дискусията учителката не трябва да дава указания, а да се интересува от причините, поради които децата са взели съответните решения.

Точка Б

Учителката представя втората част от случая, която сравнява избора, направен от класа, с този на събранието, представен в случая. Те, разбира се, може да бъдат еднакви или различни.

По-късно тя приканва групата да отговорят на въпросите, поставени в описания случай, и най-накрая проследява значението на сентенцията:

„Основното равноправие на всички човешки същества по достойнство и права следва да се спазва, за да бъдат те третираны справедливо и безпристрастно.“

Клаудио Тодеско [Alessandra Pentone] todesco50@libero.it

РАЗДЕЛ 33

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №10: Равноправие, справедливост и безпристрастност

Основното равноправие на всички човешки същества по достойнство и права следва да се спазва, за да бъдат те третираны справедливо и безпристрастно.

Заглавие

„Еднакво поведение: еднакво наказание?“

Цели на обучението

– Разбиране на понятията за равноправие, справедливост и безпристрастност и член 10 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека.

– Осъзнаване, че основното право на всички човешки същества е да се уважават по достойнство и права, за да може всички да бъдат третираны по справедлив и безпристрастен начин.

– Умението да се отличава истинското уважение към равнопоставеността сред хората, от видимото несъответствие в специфични и условни ситуации в социалния живот.

Примерът

Училище за подрастващи е разположено на хълм и има голям двор отпред, защитен с висока подпорна стена, с добре култивирана зеленчукова градина под нея. Преди да влязат в час, няколко ученици хвърлят хартийки, шишета и други предмети в градината просто за забавление.

Собственикът, на когото му било омръзнало да намира и събира боклуци, отива при директора с молба да направи нещо по въпроса. Директорът решава като допълнение към училищните правила да забрани изхвърлянето на боклука в градината и да постави табели, които да напомнят за забраната. Въпреки това учител забелязва как едно момче на име Боб хвърля пластмасова бутилка в градината и го води при директора, който наказва момчето, като го отстранява от училище за един ден. Момчето твърди, че не е справедливо да бъде единственият наказан, и се оплаква, че няколко дни по-рано е видял своя съученик Люк да прави същото нещо. За да подкрепи Боб, един от неговите приятели отбелязва, че брат му Чарлс същия ден е хвърлил спукан балон и две стъклени бутилки в градината. Той обаче признава, че не е присъствал, когато това се е случило, а го е прочел в личния дневник на брат си, в който момчето се е похвалило с действията си. В този момент директорът не знае какво да прави и решава да събере всички учители от училището, за да се вземе подходящо решение. Възникнали различни предложения и директорът ги обобщил по следния начин:

- 1) Люк не трябва да бъде наказан, защото е извършил постъпката, преди забраната да влезе в действие, докато Боб и Чарлс са съзнавали, че нарушават ясно определеното правило.
- 2) Само Боб трябва да бъде наказан, защото Чарлс е обвинен в резултат на нарушаване на личното му пространство (неразрешено четене на дневника от брат му) и следователно той самият е станал жертва на нарушените си права (правото на лично пространство).

3) Понеже трите момчета са извършили една и съща постъпка, трябва да им се приложи еднакво наказание. И тримата не са успели да спазят социално изискване, с което не може да не са били запознати.

4) Не е справедливо да се наказва който и да било от тях, защото нарушаването на социално изискване не е наказуемо.

Както ясно може да се види, предложените решения са много различни и противоречиви. Директорът има повече съмнения, отколкото преди. Какъв съвет можем да му дадем, така че той да вземе най-етичното и правилно решение?

Методика на обучение

Учителят представя случая на класа. С цел да улесни дискусията между учениците той/тя ги разделя на две групи и ги приканва да обмислят кое решение би могло да бъде най-подходящо от етична гледна точка.

На този етап учителят не дава каквито и да е конкретни предложения, а само ръководи дискусията. След като мнозинството е взело най-доброто решение предвид ситуацията, всяка група го представя на другата, използвайки ролеви игри. По-специално някои от учениците може да поемат ролята на различните действащи лица в историята и да подкрепят техните позиции, докато дойде време да представят съгласуваното решение. След презентацията всяко дете от двете групи заявява дали е съгласно, или не с решението, предложено от другата група, като защитава позицията си.

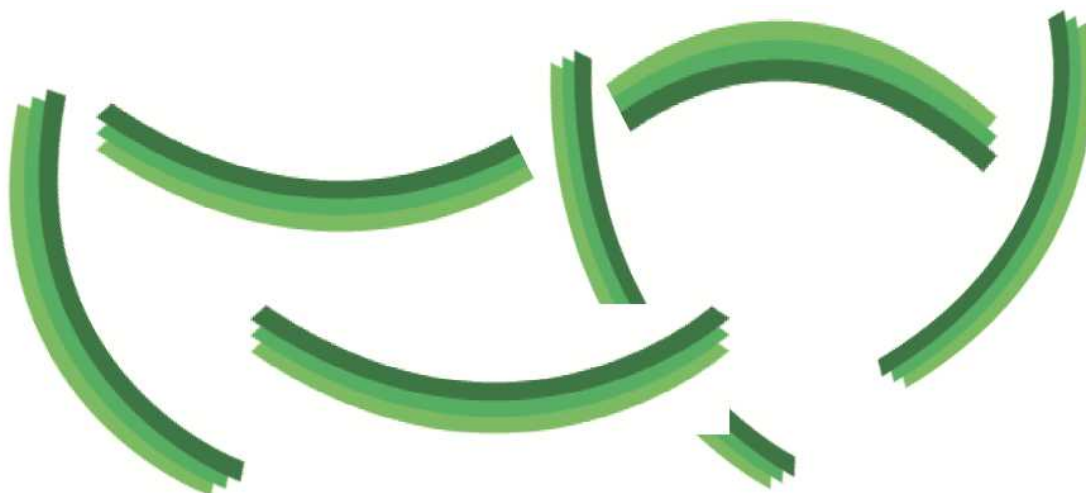
В този момент учителят обяснява какво означават понятията „равенство“, „справедливост“ и „равнопоставеност“ и представя член 10 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека, който гласи:

„Основното равнопоставяне на всички човешки същества по достойнство и права следва да се спазва, за да бъдат те третирани справедливо и безпристрастно.“

Той насочва вниманието на децата към въпроса, зададен в заглавието на представения случай: „Еднакво поведение: еднакво наказание?“, и подчертава, че може да има равнопоставяне, справедливост и безпристрастност дори ако еднакви ситуации се разглеждат по различен начин.

С оглед на тези нови факти учителят приканва класа да преразгледа решенията, които по-рано са взели, и да ги промени, ако е необходимо. В този случай учителят води дискусията.

Клаудио Тодеско [Alessandra Pentone] todesco50@libero.it

РАЗДЕЛ 34

Възрастова група IV: 15 – 19 години

Етичен принцип №10: Равноправие, справедливост и безпристрастност

Основното равноправие на всички човешки същества по достойнство и права следва да се спазва, за да бъдат те третираны справедливо и безпристрастно.

Заглавие

„Аз като човешко същество“

Цели на обучението

- Развитие на чувство на уважение към себе си и към останалите.
- Развитие на отношение и поведение, водещи към уважаване правата на съседите.
- Утвърждаване на уважението към правата на човека и основните свободи.
- Подкрепа на реалното равенство на половете и еднаквите възможности за тях.
- Познаване на концепцията за „равенство“ и тази, предоставена в член 10 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека.

Примерът

М. Б., съпруга на известен рок певец, решава да наруши мълчанието си, като публикува становище в социалната мрежа. Чрез съобщение в медиите тя моли да бъде оставена (на мира), да се уважава моментът и особено – да се спре с говоренето по неин адрес.

„Ако сте искали да ни нараните и да ни затворите устите – успели сте“, написала тя.

Някакви важни уебканали били публикували видео, в което съпругът ѝ я удря в хотелски коридор.

С един-единствен удар тя припада. Камерите за видеонаблюдение на хотела заснели това събитие. То се случило през зимата на 2012 г. Следващата пролет някои добре информирани източници правят репортаж за нападението. Първоначално тя го съобщила на полицията, но после решила да не повдига обвинение.

На пресконференция М. Б. обяснила, че „съжалява за поведението си при скандала“.

Адвокатът и мениджърът на певица опитали да я обвинят, като неправомерно я изкарвали отговорна. Юмрукът си е юмрук. Тя обаче все пак останала със съпруга си.

М. Б. била споменавана от медиите като „единствената истинска жертва“. За няколко часа тази случка завладяла социалните мрежи: тя довела до хиляди коментари, декларации на жени, които останали у дома, вместо да напуснат. Всички те говорили за това колко е трудно да напуснеш и за механизмите зад живота в насилническа връзка.

„Мислех, че го обичам“ или: „Не знаех къде да отида“, или дори: „Вината беше моя – той не искаше да ме удря.“

Основното е да умеем да разпознаем насилието, когато то се случва. Много от тях предложили на М. Б. да отиде на терапия. „Ти не си сама“, пишели ѝ те в мрежата. Други я нападали. Тя просто искала да бъде оставена на мира и обяснила: „Това си е моя лична работа.“

Методика на обучение

Учителят представя случая на класа, като го приканва да се разделят на работни групи и да изразят своите мнения по следните въпроси:

- Има ли връзка между чувството за собственост и насилието срещу жените?
- Каква роля играят все още медиите в развитието на специфични женски или дори социални образи?
- Защо унизената и пребита жена решава да остане в семейството?
- Властта и контролът носят ли удовлетворение?
- Дали насилието срещу жените е характерно само за съвременните общества?
- Кое е правилното поведение в семейството и към хората като цяло?

На този етап учителят не дава конкретни предложения, а само води дискусията. След това той/тя подчертава мнението на класа като мнозинство. В този момент учителят обяснява какво означават понятията „равноправие, справедливост и безпристрастност“ и след това представя член 10 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека, който гласи: „Основното равноправие на всички човешки същества по достойнство и права следва да се спазва, за да бъдат те третираны справедливо и безпристрастно“.

В светлината на тази нова информация учителят приканва класа да преразгледа решенията, които по-рано е взел, и евентуално да ги промени. На този етап учителят води дискусията и използва възможността, за да разгледа представените концепции.

Учебни материали

Следва да се намерят в интернет и да се изберат от учителя.

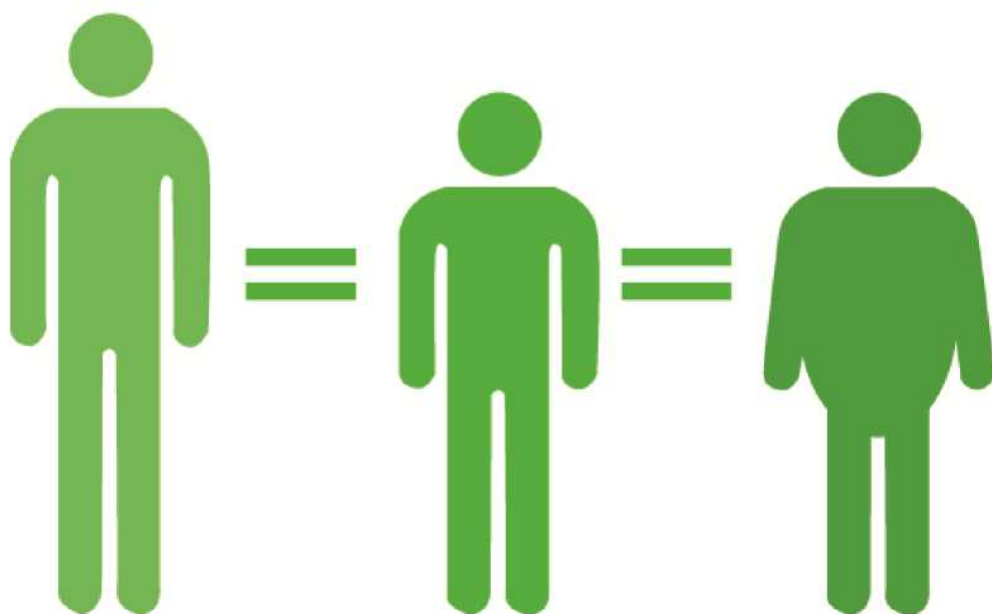
Орнела Салвети [Ornella Salvetti] ornisal@libero.it

Всеобща декларация по биоетика и правата на човека
[ЮНЕСКО, 2005)

Принцип №11
Недискриминация и незаклеймяване

Никой индивид или група не трябва да бъде дискриминиран или заклеймяван на каквото и да е основание, в нарушение на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи.

РАЗДЕЛ 35

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №11: Недискриминация и незаклеймяване

Никой индивид или група не трябва да бъде дискриминиран или заклеймяван на каквото и да е основание, в нарушение на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи.

Заглавие

„Моего малко рижаво коте“

Цели на обучението

Деца трябва да разберат явлението дискриминация. Те трябва да могат да забелязват и да се справят със ситуации, свързани с дискриминация.

Примерът

Тори е нашата котка. Всъщност тя принадлежи на всички деца в нашия квартал. Всеки я обича. Тя има дълга, гладка и лъскава ангорска копринена козина. Знае къде да намери останала храна и мляко и кой оставя кофата си за боклук отворена. Един ден Тори изчезна. Викахме я, търсихме я навсякъде, но не я намерихме. Минаваха дните, но Тори така и не се появи. Бяхме много тъжни. След седмица, рано една сутрин, чухме познат глас: „Мяу... Мяу...“ „Това е Тори“, извиках аз. Сkochих от леглото си, отворих входната врата и какво да видя: нашата красива Тори лежеше на малкото килимче пред вратата, заобиколена от четири котенца. „Тори се завърна, обявих аз на висок глас. – Елате да видите!“

До коремчето ѝ имаше три сиви котенца, много пухкави и меки, и едно рижаво – също като мен, малко и слабичко. Донесох вълнено одеяло, за да сгрея Тори, и една малка бутилка топло мляко. Тори легна на вълненото одеяло и повика котенцата си, за да ги нахрани. Трите сиви копринени котенца отидоха при нея. Малкото рижаво котенце също дойде, но другите го отблъснаха с крачетата си. „Мяу, мяу и аз съм гладен“, извика дребосъчето. Тори придърпа малкото коте към корема си, като се надяваше да е останало достатъчно мляко за него. Когато котенцата пораснаха, ние поискахме да им намерим добри семейства. Всички наши приятели искаха да приютят пухкавите копринени котенца.

Едно по едно ги взеха всичките. Никой не искаше рижавото котенце. „Грозно е – казваха те, – Почти няма козина. Твърде е слабо“. Малкото котенце не разбираше защо никой дори не искаше да го погледне. Аз го съжалих. „Какво ще правим?“, попитах майка си. Тя погледна към малкото коте и след това към рижавата ми глава и отвърна: „Мъникът ще остане при нас. То и Тори ще бъдат част от нашето семейство.“ Майка ми добави: „Има котки с всякакви цветове: бяло и черно, сребристо и рижаво, но под кожата си всички те са котки.“ Бях много щастлив, че нашата Тори и моето ново, рижаво братче ще останат при нас.

Методика на обучение

Учителят трябва да разгърне дискусия, поставяйки въпроси като:

- Защо пухкавите котенца отблъскват рижавото от майката и не му дават да суче мляко?
- Как се чувства рижавото котенце в този момент?
- Как се чувствате вие?
- Какво направи майката?
- Кое бихте предпочели: пухкавото коте или рижавото? Защо?
- Ако ви позволим да вземете и осиновите едно котенце, кое бихте си избрали – едно от пухкавите или рижавото? Защо?

Ханна Карми [Hanna Carmi] amnoncarmi@gmail.com

РАЗДЕЛ 36

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №11: Недискриминация и незаклеймяване

Никой индивид или група не трябва да бъде дискриминиран или заклеймяван на каквото и да е основание, в нарушение на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи.

Заглавие

„Другите, различни от теб“

Цели на обучението

– Предоставяне на достатъчно време и пространство, в което децата да изразят чувствата си и да пороботят с останалите, за да подобрят своите словесни и невербални комуникационни умения, като осъзнаят емоционалния си и физически опит и подобрят изразителността си чрез осезаеми способности.

– Възприемане на разнообразие от втора степен по отношение на точност в езиковото изразяване и участието, вниманието към другите, като се приема, че когнитивните и социалните умения са тясно свързани.

– Интегриране на тези, които са различни от другите, за да не бъдат дискриминирани.

Примерът

Имало едно време един вълк, който бил бял по рождение. Никой от другите вълци не бил виждал подобно нещо. Майката на вълка гледала сина си с интерес и удивление. Докато растял обаче, всички го избягвали. Дори и родителите му не се интересували от него, не му дали даже и име.

Ето защо един ден белият безименен вълк напуснал глутницата си. По време на своето пътуване той срещнал черен вълк на име Лео. Белият безименен вълк пожелал да стане негов приятел, но тъй като нямал име, се почувствал тъжен и смутен, че нямал самоличност. Но черният вълк го кръстил Снежко, защото бил бял като сняг. От този момент нататък те живели щастливо и през всичките си големи приключения били неразделни приятели.

Методика на обучение

Дилемата

Какво си мислим, когато срещнем някого, който е много по-различен от нас? Колко си приличаме и колко се различаваме? Ако той не е точно като нас, колко по-различен е? За да насърчим процеса на приобщаващо обучение и разбирането на дебатите и упражненията, може на листове да се запишат конкретни въпроси, които да стимулират децата да дадат отговори и по този начин да формулират собственото си становище. Целта е не да се съди, а да им се помогне да развият свое собствено разбиране, съответстващо на истинските им чувства.

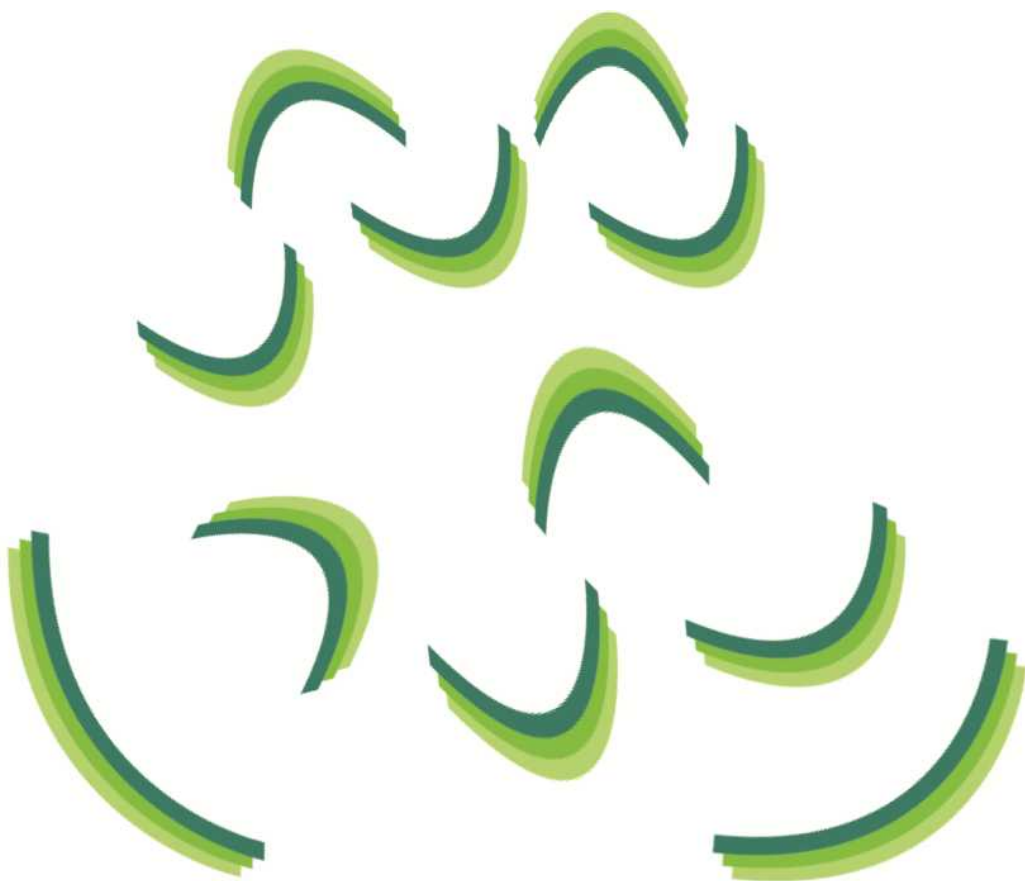
Седейки в кръг, децата започват дискусия, показвайки своите чувства. Първият въпрос на учителя ще даде начало на дискусията: Когато срещнем някого, който е много по-различен от нас, какво си мислим?

Насочващи въпроси: Когато сме тъжни, усмихваме ли се? Когато сме щастливи, какво показват лицата ни? Какво прави лицето ни след това? Когато не успеем да направим нещо от първия опит, как се чувстваме? Когато някой ни помага, как разбираме дали сме щастливи, или тъжни?

Въз основа на отговорите, дадени от децата: 1) Той/тя е чужденец, той/тя не е от моята страна, той/тя не е добър/добра. 2) Ако тя/той е чужденец, тя/той не говори моя език. Как мога да общувам? 3) Ако тя/той не говори моя език, това означава ли, че тя/той не може да говори? 4) Тя/той също не ме разбира: ето защо не мога да говоря с нея/него. Как да общуваме чрез чувствата?

Покажете на децата как да изразят чувствата си. Различните дейности ще способстват за решението на дилемите под формата на игра, „открития“, справяне с въпроси, любопитство и активно участие на учениците.

Франческа Пиколо [Francesca Piccolo] francescapiccolo90@gmail.com

РАЗДЕЛ 37

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №11: Недискриминация и незаклеймяване

Никой индивид или група не трябва да бъде дискриминиран или заклеймяван на каквото и да е основание, в нарушение на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи.

Заглавие

„Какво би могло да е подходящото наказание?“

Цели на обучението

- Познаване на понятието „дискриминация“ и внушението на член 11 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека.
- Осъзнаване на факта, че никое човешко същество не трябва да бъде обект на дискриминация, защото всички трябва да бъдем третираны еднакво.
- Да бъдем в състояние да различим истинската дискриминация – тоест действие, съзнателно упражнявано от едно човешко същество върху друго, от очевидната дискриминация, непредизвикана от определена воля, както в следния случай, където прилагането на различни видове наказания не може да се счита за дискриминация.

Примерът

Андреа и Марко, две момчета на 14 години, са съученици. Заради тяхното неучтиво поведение те са наказани от учителя по математика, който им дава допълнителни упражнения, принуждавайки ги по този начин да прекарат почивните си дни в решаване на задачи. За да си отмъстят, двете момчета решават да срежат четирите гуми на колата на учителя, без да си дават сметка, че дворът е оборудван със система за видеонаблюдение. В резултат на това ги разпознават и ги обвиняват за деянието.

Предвид сериозността на извършената постъпка директорът на училището събира всички учители, за да решат какви действия да предприемат. Всички са съгласни, че е необходимо да накажат по един и същи начин и двете момчета, тъй като са еднакво виновни. Като наказание решават да отстранят учениците от училище за една седмица. Обаче учителят по музика отбелязва, че бащата на Андреа е много избухлив човек, който бие сина си по най-малка причина, така че наложеното наказание може да изложи момчето на опасност.

Този коментар създава оживена дискусия сред учителите. Учителят по физическо възпитание твърди, че при тези обстоятелства Андреа, който е виновен колкото Марко, ще стане обект на дискриминация, тъй като ще бъде подложен на по-тежко наказание от Марко. Учителят по география смята, че е жизненоважно да се предпази физическото здраве на момчето и че щом то живее в избухливо семейство, не заслужава допълнителни наказания. Поради това учителят предлага да накажат само Марко. Учителят по математика веднага отбелязва, че така последният ще стане обект на истинска дискриминация. Учителят по физическо отново се включва, изтъквайки, че вместо да дискриминират когото и да било от момчетата, е по-добре да не наказват никого. Директорът на училището, съзнавайки, че случаят е твърде сериозен, изключва възможността да не се предприемат дисциплинарни действия, тъй като това би създавало опасен прецедент. Като се имат предвид фактите и различните изразени мнения, какво би могло да бъде най-етичното и правилно решение, което да вземат учителите?

Методика на обучение

Учителят представя случая на класа. С цел да улесни дискусията той формира две групи и ги приканва да обсъдят най-подходящото решение от етична гледна точка.

На този етап учителят не дава конкретни предложения, а само води дискусията. След като мнозинството е взело най-доброто решение предвид ситуацията, всяка група го представя на другата, използвайки ролеви игри. Може някои от учениците да поемат ролята на различните действащи лица в историята и да подкрепят техните позиции, докато дойде време да представят съгласуваното решение.

В края на представянето всяко дете от двете групи заявява дали е съгласно, или не с решението, предложено от другата група, като защитава позицията си.

В този момент учителят обяснява какво означава „дискриминация“, термин, който неколкократно се среща в текстовете, описващи случая. Учителят представя също и член 11 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека, който гласи:

„Никой индивид или група не трябва да бъде дискриминиран или заклеяван на каквото и да е основание.“

Учителят дава няколко конкретни примера за дискриминация на полова, религиозна или социална основа. В светлината на тези нови факти учителят приканва класа да преразгледа решенията, които по-рано е взел, и да ги промени, ако е необходимо, предвид случая и задава следния въпрос:

Ще бъде ли истинска дискриминация, ако Андреа и Марко бъдат наказани по различен начин предвид различното им положение?

На този етап учителят води дискусията и се възползва от възможността, за да обсъди по-обстойно представените концепции.

В разглеждания случай няма дискриминация: налагането на различни наказания за едно и също деяние е просто последица от различните житейски обстоятелства, в които са поставени дадените лица.

Клаудио Тодеско [Claudio Todesco] todesco50@libero.it

РАЗДЕЛ 38

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №11: Недискриминация и незаклеймяване

Никой индивид или група не трябва да бъде дискриминиран или заклеймяван на каквото и да е основание, в нарушение на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи.

Заглавие

„Справедливо ли е да се отиде на тази училищна екскурзия?“

Цели на обучението

- Познаване на понятието „дискриминация“ и внушението на член 11 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека.
- Осъзнаване на факта, че никое човешко същество не трябва да бъде обект на дискриминация, защото всички трябва да бъдем третираны еднакво.
- Умение да разграничим истинската дискриминация, прилагана съзнателно от едно лице на друго, от очевидната дискриминация, предизвикана не от определено желание, а резултат от въздействие на негативни житейски обстоятелства на даденото лице.

Примерът

Учителят по изкуства предлага на класа проект, включващ обстойно изучаване на средновековния архитектурен строеж на замък от XIII век, разположен на 50 км от училището. Проектът предполага не само посещение на самия замък, но също и учениците да играят ролята на екскурзоводи за посетителите. Всички ученици са ентусиазирани и работят усилено в продължение на около два месеца.

В края на теоретичната работа учителят организира посещението на замъка и едва тогава осъзнава, че е пренебрегнал изключително важен фактор. Замъкът всъщност е разположен върху скала и до него може да се стигне само, като в последната отсечка се върви по тесен, неравен път. Сред учениците има момиче с увреждания, което е в инвалидна количка и което очевидно няма да вземе участие в дейността. Бащата на момичето не иска детето му да стои безучастно, смята това за дискриминация и следователно се оплаква на директора на училището. Неговите оплаквания стигат до учителя по изкуства, който се защитава с аргумента, че замъкът е подходящ избор предвид програмата за обучение, защото е типичен пример за средновековната архитектура и защото може да се отиде през деня и на цена, която се вменява в бюджета на всяко семейство.

Бащата на момичето настоява, че дъщеря му има същото право като своите съученици да участва в проекта, в който се е включила с ентусиазъм и отдаденост, изтъквайки, че тя не може да бъде обект на дискриминация заради увреждането си. Поради тази причина той предлага посещение на различен замък, който се намира на по-голямо разстояние и за който разходите ще са повече, защото ще трябва да се пренощува.

Учителят отбелязва, че така извършената до този момент работа би изгубила смисъл и учениците не биха могли да играят ролята на екскурзоводи на посетителите. Като допълнение той вмъква, че някои семейства няма да могат да си позволят по-високи разходи и така част от учениците биха станали обект на дискриминация поради икономически причини и няма да вземат участие в дейността. В заключение, той смята с голямо съжаление, че е по-добре пътуването да не се състои въобще. Бащата на момичето не може да предложи друго решение, но не би искал отмяната на екскурзията да се припише на дъщеря му и след това да има отрицателни последици за нея. Изправен пред ситуацията, училищният директор не разполага с пряко решение и запазва правото си на отговор.

Какъв съвет можете да му дадете, така че той да вземе най-подходящото решение от етична гледна точка?

Методика на обучение

Учителят представя двата случая на класа. Той формира две групи и ги приканва да обсъдят най-подходящото етично решение.

На този етап учителят не дава конкретни предложения, а само води дискусията. След като мнозинството е взело най-доброто решение предвид ситуацията, всяка група го представя на другата чрез кратка драматизация. Може някои от учениците да поемат ролята на различните действащи лица в историята и да подкрепят техните позиции, докато дойде време да представят съгласуваното решение.

След презентацията всеки ученик от двете групи заявява дали е съгласен, или не с решението, предложено от другата група, като представя обосновка.

В този момент учителят обяснява какво означава „дискриминация“ – термин, който неколкратно се среща в текстовете, описващи случая, и представя член 11 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека, който гласи:

„Никой индивид или група не трябва да бъде дискриминиран, или заклеяван на каквото и да е основание (...)“

В светлината на тези нови знания учителят приканва класа да преразгледа взетите по-рано решения по случая и да ги промени, ако е необходимо. На този етап учителят води дискусията и се възползва от възможността да се задълбочи върху представените понятия.

И в двата случая, и особено в първия присъства дискриминация, дори ако в действителност някои герои в зависимост от взетите решения могат да бъдат третирано различно. Учителят обаче, както споменахме по-горе, успява да привлече вниманието и да мотивира учениците с дискусията върху двата случая, сега има възможността да разгледа различните видове дискриминация, съществуващи в света, на които трябва да се противопостави.

Claudio Todesco
todesco50@libero.it

Всеобща декларация по биоетика и правата на човека
[ЮНЕСКО, 2005)

Принцип № 12

Уважение към културното многообразие и плурализма

На културното многообразие и плурализма трябва да се обърне дължимото внимание. Въпреки това тези съображения не трябва да се използват за сметка на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи, нито да нарушават или ограничават принципите, изложени в тази Декларация.

РАЗДЕЛ 39

Възрастова група II: 6 – 10 години

Етичен принцип №12: Уважение към културното многообразие и плурализма

На културното многообразие и плурализъм трябва да се обърне дължимото внимание. Въпреки това тези съображения не трябва да се използват за сметка на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи, нито да нарушават или ограничават принципите, изложени в тази Декларация.

Заглавие

„Знамената“

Цели на обучението

Съзнаването, че принадлежим към един свят, където хора с различни езици, обичаи и традиции могат да живеят заедно и където знамената представляват тяхната идентичност, ни помага да прозрем други начини на живот и форми на изразяване и да подходим към тях с взаимно уважение. В края на краищата въпреки различията ни всички ние принадлежим към едно многолюдно човешко семейство.

Играта

Пример № 1

Научаването и разпознаването на различните знамена изисква, на първо място, те да бъдат нарисувани и оцветени. След това ги представяме на малки групи, започвайки от най-характерните (тези, които ще бъдат запомнени по-лесно, като например знамето на Канада, което има червен кленов лист, или японското знаме с червения кръг в центъра), и след това ще продължим с тези, които имат еднакви цветове, но разположени хоризонтално или вертикално (като знамената на Германия и Белгия). След като са оцветени, може да се изрежат. Тогава всяко може да се постави на картата върху страната, която представлява. В зависимост от възрастта и характеристиките на групата бихме могли да дадем повече информация, като например името на столицата и официалния език. След като отгатнат държавата, на която знамето принадлежи, всяко дете ще повтори тази информация. Бихме могли дори да научим по три или четири думи от някои от чуждите езици на страните, представени от националните знамена. Тези думи могат да бъдат: ДОБРЕ ДОШЛИ, БЛАГОДАРЯ, ЛЮБОВ, МИР, защото те помагат на децата да изразят приятелство и солидарност помежду си. Нещо повече, някои от думите може да бъдат изписани с оригиналните им букви, използвайки например китайски или арабски символи. Много полезна игра за запомняне на различните знамена и думи може да е играта за памет: за всяко знаме (поне двайсет) ще изработим и изрежем два картонени екземпляра, докато за някои думи ще изработим само по едно копие. Другата страна на картона ще бъде в един и същи цвят за всички знамена и думи. След като всички картонени знамена са готови и размесени, всяко дете ще трябва да обърне две от тях, за да потърси двата екземпляра на знамето на страната, която са разпознали. Играта ще бъде спечелена от този, който има най-много знамена. Картите, представляващи думите, позволяват на играча да вземе втората карта, която той/тя желае да обърне. Това може да послужи като метафора за това как думите винаги предлагат успешно решение. Употребата на правилните думи ще помогне за решаване на световните проблеми.

Пример № 2

Във втората игра, която е малко по-динамична, децата ще бъдат разделени на групи: във всяка група едно от децата ще представлява определена държава, чието знаме ще бъде шамповано на неговата/нейната тениска, или за по-просто – ще бъде нарисувано на малко парче картон и окачено на врата на детето. Две деца, по едно от всяка група, ще представляват една и съща страна. Учителят или детето, които не са включени в никоя от двете групи, ще избере цвят и всички онези, които имат този цвят на своите знамена, трябва да изтичат възможно най-бързо, за да вземат шала, поставен на еднакво разстояние от двете групи. Преди да вземе шала, детето трябва да произнесе една от думите на страната, която той/тя представлява. Играта ще бъде спечелена от групата, събрала най-много шалове със съответния цвят. Друга възможност е да се избере името на столицата на държавата, чиито представители от всяка група трябва да се придвижат по дадена пътека и да се върнат по местата си възможно най-бързо. Преди да заеме мястото си, детето трябва винаги да произнесе някои от думите от страната, която представлява. Това е не само възможност да се научи език, но също и начин да се предаде позитивно послание на всеки един от световните езици. Най-бързият ще печели точки. Играта може да се играе по най-различни начини: целта е децата да разпознават знамената, докато се забавляват.

Пример № 3

Играта „Ринги-ринги-рае“ изисква децата да бъдат в кръг, като всяко от тях държи различно знаме и представлява по една държава, подредени в зависимост от мястото на всяка държава на картата. Както в предишната игра, знамената ще бъдат шамповани на тениските на участниците или просто ще бъдат окачени на врата на детето. Детето без знаме ще подрежда съучениците си в зависимост от мястото на държавите на картата. След като направи това успешно, той/тя ще избере кое дете ще заеме мястото му/й, като му/й даде знамето си. При размяната децата трябва да произнесат няколко думи на езика на страната, чието място той/тя заема. Употребата на тези думи представлява любезният подход, който винаги трябва да имаме при посрещането и общуването с чужденци. В края на играта всички деца ще изиграят ринги-ринги-рае, пеейки песен или повтаряйки стихотворение за света.

Методи на обучение

Децата винаги проявяват интерес към знамената. Техните цветове и символи събуждат любопитството им и им дават възможност да играят различни игри и да се забавляват. Не трябва да забравяме, че знамената представляват различните народи по света, следователно те предоставят практическа възможност да се запознаем с културното многообразие и плурализма.

Знамената могат да бъдат използвани по много начини. Най-важното е, че никоя игра не е самоцел. Всъщност трябва да се наблегне на основната идея, която е насърчаването на културното многообразие и плурализма, солидарност и уважение между различните народи. Освен това употребата на някои чужди думи е не само игра, която помага те да се запомнят, но и начин да се посрещат хора от всички краища на света. Умението да разпознаваш и пресъздаваш различни знамена е едва първата стъпка при запознаването ни със заобикалящия ни свят, който представлява истинското човешко наследство.

Помагала

Ринги-ринги-рае Около света (Джани Родари) [Ring around the Rosy Around the World (Gianni Rodari)] – Ескимосът [The Eskimo] (Джани Родари) – Дългото Пътешествие [A long Journey] (Джани Родари)

Алесандра Пентоне [Alessandra Pentone] alesspent@hotmail.com

РАЗДЕЛ 40

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №12: Уважение към културното многообразие и плурализма

На културното многообразие и плурализъм трябва да се обърне дължимото внимание. Въпреки това тези съображения не трябва да се използват за сметка на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи, нито да нарушават или ограничават принципите, изложени в тази Декларация.

Заглавие

„В класа ни дойде ученик чужденец“

Цели на обучението

- Знание за съдържанието на съответния чл. 12 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека.
- Възприемане на важността на уважаването на културните различия и плурализма.

Примерът

Ученик от Китай на име Донг е записан в клас от 12-годишни ученици в училището на малко селце в европейска страна, много леко засегната от имиграцията. Учителят препоръчва на учениците да приветстват новия си съученик, за да се почувства той приет независимо от неизбежните комуникационни затруднения поради различието в езиците. Когато Донг влиза в класната стая за първи път, той поздравява всички с широка усмивка и поклон. Джовани – добре възпитан и общителен ученик – веднага отива към него и го прегръща и целува. Донг изобщо не харесва дружелюбието на Джовани и му отговаря, като го отблъсква толкова силно, че Джовани пада на пода. Шокиран и ядосан, Джовани реагира бурно и блъска Донг. Учителят бързо разделя двете момчета и обявява дисциплинарни мерки, тъй като правилникът на училището категорично забранява всякакъв вид грубо поведение между учениците. Това неизбежно отприщва жестока дискусия и всички ученици защитават Джовани и считат за абсолютно нечестно той да бъде наказван. В този момент учителят отбелязва причините за странната реакция на Донг, като казва, че в неговата страна физическият контакт се счита за укорителен и невъзпитан, което обяснява защо той рязко е отблъснал Джовани.

Учителят добавя, че независимо че Донг не е трябвало да реагира по този начин, дори и ако ние сме прави, ние нямаме право да вземем правораздаването в свои ръце само защото сме нападнати. Учениците не са напълно убедени в аргументите на учителя и дават различни мнения. Един мисли, че Джовани не трябва да бъде наказван, защото е реагирал на ситуация, неразбираема за него, тъй като той е демонстрирал дружелюбност, а е получил груб отговор.

Друг казва, че ако Джовани непременно трябва да бъде наказан, същото трябва да се направи и с Донг.

Трети твърди, че ако насилието е породено от неразбиране на различните обичаи, никой не трябва да бъде наказван.

Друг мисли, че учителят е трябвало веднага да подчертае тези културни различия, така че да предотврати всякакво недоразумение.

И накрая, някой твърди, че Донг е трябвало предварително да бъде информиран за обичаите на мястото, където той се е заселил, да ги приеме и да се адаптира.

Какво е вашето мнение? Съгласни ли сте с някои от аргументите, споменати по-горе? Имате ли някакви други предложения?

Методика на обучение

Учителят представя случая на класа. С цел улесняване на обсъждането той прави две групи и ги приканва да разсъждават върху това кое решение би било най-подходящото от етична гледна точка.

На този етап учителят не дава конкретни съвети, а просто води дискусията. След избора на решение (вероятно с мнозинство), счетоно за най-подходящо с оглед на ситуацията, всяка група го представя на другата. В края на представянето, ако двете страни са избрали различни решения, всеки ученик от едната група дава личното си мнение относно избора на другата група.

В този момент учителят представя и коментира чл. 12 от Всеобщата декларацията по биоетика и правата на човека, който гласи:

„Трябва да се наблегне на важността на уважаването на културите, различни от нашите и на плурализма, но в същото време, това не трябва да нарушава зачитането на човешкото достойнство, правата на човека и основните му свободи.“

В светлината на новите факти, учителят приканва класа да преразгледа предварително избраните решения и да ги промени, ако сметне за необходимо. На този етап учителят води дискусията и особено подчертава важността на познанието на културите и обичаите на другите народи.

Четива

Чрез Google е възможно в интернет да се намери информация за различни навици, които бихме могли да сметнем за странни и може би смешни, но запознаването с тях може да предотврати неприятни неразбирателства. Ето някои примери:

В Испания хвърлянето на хартийка на пода в бара означава, че сме харесали храната. Колкото повече боклук има, толкова повече хора ще спрат в този бар!

В Китай и Тайван пръчките, използвани за ядене на ориз, може да се използват и за отстраняване на храната, останала между зъбите ви. Приема се дори хората да плюят отстрани на чинията си.

В Того носенето на огърлица от мъниста ще накара всички да се смеят, тъй като мънистата се използват изключително за закопчаване на гащите към колана.

В Индия булката трябва да чака младоженеца. Той може да дойде пеш, на кон или на слон и задължително да носи кокосов орех на тъща си, за да не изглежда неучтив.

В Централна Азия е забранено да си издухваш носа пред други хора – смята се за срамно и смущаващо действие, особено ако използвате носна кърпа. Азиатците са склонни да не си издухват носа, но ако наистина се налага, те се скриват и използват ръцете си.

В Австралия има странен закон, според който децата могат да пушат, но не могат да си купуват цигари.

Клаудио Тодеско [Claudio Todesco] todesco50@libero.it

РАЗДЕЛ 41

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №12: Уважение към културното многообразие и плурализма

На културното многообразие и плурализъм трябва да се обърне дължимото внимание. Въпреки това тези съображения не трябва да се използват за сметка на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи, нито да нарушават или ограничават принципите, изложени в тази Декларация.

Заглавие

„Да поиграем, за да се опознаем“

Цели на обучението

- Принципът на разнообразието като богатство
- Значението и строежът на собствената идентичност
- Зачитане на различията

Примерът

Марк е оцелял при коработушение на един остров. Той е уплашен и обикаля в търсене на подслон и нещо за ядене. Скоро осъзнава, че не е сам: в действителност на острова живее племе, което го приветства. Първоначално Марк се страхува, защото всичко изглежда твърде различно от хората, които той бил срещал преди: те не използват дрехи, а животински кожи, ходят боси, ядат само плодове и зеленчуци, растящи в гората, и живеят в колиби. Децата на неговата възраст нямат нито телефони, нито компютри, така че той се чувства отегчен, считайки живота на племето за твърде опасен. Един ден той открива, че група деца му се подиграва: племенният вожд му обяснява, че дори децата го мислят за странен, защото той винаги носи много дрехи, не може да тича сред дърветата и не знае имената на животните и растенията. Марк и децата не уважават различията си и се подиграват едно на друго. Но ден след ден те се опознават взаимно, като се учат на много нови неща и игри. Например: Марк разбира, че ходенето бос по тревата е много приятно, а децата разбират, че когато е студено, е по-добре да се покрият с дрехи. Всички те най-накрая разбират богатството и значението на това да зачитат различията си и да се уважават взаимно.

Методика на обучение

Дилемата

- Дали за Марк ще е по-добре да живее на острова, или да се върне у дома?
- Какви са разликите между живота на острова и живота в града? Може ли хора от различен произход да съжителстват като група, или трябва да се променят, за да избегнат конфликтите? (Точка 1)
- И вие (сочейки към всеки ученик в класа), имате ли черта, от която не можете да се откажете? (Точка 2)

В този момент децата трябва да пишат в дневника собствената си реакция като солидна основа, върху която могат да изградят своята идентичност.

– На какво можете да научите връстниците си? (Точка 3) Всеки тийнейджър също ще запише своя отговор на този въпрос в тетрадката си.

– Били ли сте някога в напълно различна среда от тази, в която обикновено живеете? Ако да – как се държахте? Какви трудности срещнахте и кой ви помогна или ви ядоса? Представете си, че сте в чужда страна, много по-различна от вашата: какво бихте искали да знаете за нея? От какво бихте се страхували там? Кой ще стане ваш приятел и кой не? (Стъпка 4) Учениците трябва да пишат кратко есе в дневниците си по този въпрос.

В края на дискусията учениците с помощта на своите дневници и работейки в групи, ще направят описание на своя „клас свят“:

– Класът ще представи своя свят с помощта на прилагателните, използвани в отговорите в дневника в стъпка 2.

– В „класа свят“ ще бъдат включени също „приятелите“ и „страховете“, които са се появили в точки 3 и 4.

– Всяко „прилагателно, определящо едно лице“, ще свързва чрез свързващ вектор друг според характеристиките му: изборът на тези думи има за цел да реагира на определен „страх“. Така ще се появи различна група, формирана от лица, които в зависимост от различните си характеристики ще си помагат взаимно при справяне с проблеми от ежедневието, което прави разнообразието основен инструмент за постигане на успех. Някои „прилагателни“ или някои „страхове“ вероятно няма да имат връзка с други елементи от тази схема, представляващи толерантните малцинства.

Накрая децата може да си представят завършек на историята, обяснявайки какво се е случило, когато Марк се е върнал у дома. Намерил ли е той нови приятели? Това приключение променило ли го е?

В този момент учителят ще обясни смисъла на член 12 и децата може да пренапишат историята, използвайки информацията, предоставена им по време на обсъждането.

Антонела Запарата[Claudio Todesco] antonella230383z@yahoo.it

РАЗДЕЛ 42

Възрастова група IV: 15 – 19 години

Етичен принцип №12: Уважение към културното многообразие и плурализма

На значението на културното многообразие и плурализма трябва да се обърне дължимото внимание. Обаче това съображение не може да бъде ползвано за накърняване на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи, нито на принципите, изложени в тази Декларация, нито за ограничаване на техния обхват.

Заглавие

„Културното многообразие е обогатяване в живота на всеки“

Цели на обучението

Запознаване с понятието „културен плурализъм“ и това, което се очаква от член 12 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека.

- Значението на културното многообразие и плурализма.
- Многообразието, когато е обогатяване, означава равенство.
- В училище никой не е чужденец.

Примерът

История 1

Многообразието е една от основните ценности на нашия век. То означава цвят, култура, богатство, обмен, растеж: всички тези елементи са част от историята на всеки, но те се превръщат и в история на света.

Илиас е младо момче с маслиново цветна кожа, черна къдрава коса и не носи модни дрехи.

Той е роден в Европа и тук тръгва и продължава да ходи на училище.

Семейството му са чужденци. Майка му работи от време на време като чистачка, баща му е работник и най-малката му сестра е ученичка.

В семейството му всички говорят родния си език и следват собствените си традиции.

В училище той не е част от конкретна група ученици, но съучениците му често говорят с него, въпреки че се оплакват, че „мирише“ на храна, тъй като живее в магазин за кебап.

Извън училище Илиас има само приятели, идващи от родината му.

Той се разглежда като „чуждестранен“ ученик... и учителите подготвят опростени уроци за него, използвайки по-лесен език, като му дават допълнителни обяснения, защото се страхуват, че той не може да следва уроците им правилно поради различната му култура и произход.

От определен момент другите ученици, които по-рано приемали опростените уроци, започнали да се оплакват.

Защо този ученик заслужава цялото това внимание? Той е роден тук, така че трябва да знае езика точно като другите ученици! Защо той не уважава другите и защо не идва на училище чист и подходящо облечен като всички останали? И защо той често получава по-високи оценки, отколкото заслужава? Защо той не си е останал в родината, ако продължава да живее, като че все още е там?

Учителят прекъсва разказването на историята и предлага дейност А от методиката на обучение.

ВТОРА ЧАСТ

След като изслуша възраженията на учениците, учителят обяснява, че Илиас точно като другите момчета и момичета живее между две много различни култури: различни езици, религия, традиции, и споменава като пример жените от други страни, които готвят много пикантни храни рано сутрин, затова Илиас идва на училище вмирисан на храна – не защото не се мие, а защото в неговото семейство те **все още** правят това. Много от учениците **все още** не са убедени и настояват, че всеки трябва да живее в собствената си родина.

Учителят пита учениците дали обичат кебап, китайски пролетни рулца, или кускус: това са все ястия от други страни, които те са се научили да ядат и им харесват. Той пита две момчета защо те носят „кефия“ – традиционен шал на Близкия изток, използван за защита от вятър и пустинен пясък.

Учениците забелязват, че носят елемент от арабското облекло, а Илиас е облечен в западни дрехи, и се замислят върху факта, че когато отидат да обядват, Илиас яде пица, докато те си поръчват кебап.

Учителят прекъсва разказването на историята и предлага дейност Б от методиката на обучение.

Методика на обучение

Тези въпроси трябва да помогнат на учениците да се замислят върху съдържанието на чл. 12 „На значението на културното многообразие и плурализма трябва да се обърне дължимото внимание. Обаче това съображение не може да бъде ползвано за накърняване на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи, нито на принципите, изложени в тази Декларация, нито за ограничаване на техния обхват“.

Учителят предлага дейност Б, представена в методиката на преподаване.

Дейност А

Учителят представя на класа първата част от историята. Той приканва всеки от тях да изрази собственото си съгласие или несъгласие с това, което казват съучениците на Илиас:

– Прави ли са учителите да обръщат специално внимание на Илиас?

Илиас е роден в тази страна, така че той трябва да знае езика също като останалите ученици.

– Трябва ли те да толерират липсата на уважение към тях от страна на Илиас, когато той идва на училище вмирисан на храна?

– Правилно ли е учителите да му дават по-високи оценки от тези, които той наистина заслужава?

– Защо той не е останал в родината си, след като продължава да живее, сякаш все още е там?

По този начин учителят може да разбере дали повечето ученици са съгласни, или не със съучениците на Илиас.

В тази част от дейността учителят трябва да насочва дискусията.

Дейност Б

Учителят представя втората част на историята и приканва учениците да потвърдят или не това, което са казали по време на дейност А.

След това той моли класа, разделен на групи, да даде мнението си по проблемите, изтъкнати във втората част на историята:

- Какви традиции, принадлежащи към различни култури, знаем?
- Има ли някакви общи точки между нашите традиции и другите, свързани с други страни?
- Какви са динамиката и мотивацията на миграционните потоци?
- Можем ли да измерим нивото на цивилизация на един народ според това как другите култури се приемат от него?
- Какво означава зачитането на човешкото достойнство и правата на човека?
- Уважение и достойнство = свобода?
- Може ли възможността да се срещнем с човек от друга култура, различна от нашата, да се счита за обогатяване?

На този етап учителят не дава конкретни предложения, но контролира дискусията и работата. След тази стъпка учителят подчертава аспектите на най-често появяващите се становища при тази дейност в класа.

В този момент учителят обяснява значението на „културното многообразие и плурализма“ и въвежда чл. 12 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека, който гласи: *„На значението на културното многообразие и плурализма трябва да се обърне дължимото внимание. Обаче това съображение не може да бъде ползвано за накърняване на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи, нито на принципите, изложени в тази Декларация, нито за ограничаване на техния обхват“*.

Орнела Салвети [Claudio Todesco] ornisal@libero.it

Всеобща декларация по биоетика и правата на човека
[ЮНЕСКО, 2005)

Принцип №13
Солидарност и сътрудничество

Солидарността между хората и международното сътрудничество в тази посока трябва да бъдат насърчавани

РАЗДЕЛ 43

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №13: Солидарност и сътрудничество

Солидарността между хората и международното сътрудничество в тази посока трябва да бъдат насърчавани.

Заглавие

„Обичай себе си“

Цели на обучението

Примерен раздел за обучение в хармоничното и цялостно развитие на човешката идентичност:

- Изграждане на неговата/нейната собствена идентичност
- Изграждане на добри отношения между децата и между деца и възрастни
- Разбиране и подходяща реакция на въпроси, свързани с чувствата и изразяваните емоции
- Придобиване на умения за слушане и разбиране на самия себе си и на другите
- Придобиване на про-социално поведение и социални умения.

Примерът

Патето и патето

Едно пате се изгубило в полето и помолило за помощ животинските приятели, които срещало.

Наоколо се мотаела една котка и то я попитало:

– Знаеш ли къде е майка ми?

Котката отговорила: „Не те знам кой си, махай се!“

После то срещнало една жаба:

– Загубих майка си, да си я виждала?

Жабата отвърнала: „Бързам, нямам време да ти помогна“.

Патето ставало все по-тъжно и отчаяно, но не се отказвало.

То продължавало да търси и попаднало на друго пате, което попитало: „Здрасти, аз се загубих, виждало ли си майка ми?“

Патето отговорило: „Не се притеснявай, хайде да отидем и да я потърсим“.

Историята може да се продължи и със срещи с други животни, измислени от учителя, или да помолим самите деца да я продължат.

Методика на обучение

Дилемата

ТЪРСЯ ХОРАТА, ТЪРСЕЦИ ПРИЯТЕЛИ

- Трябва ли да помогнем на патето?
- Какво трябва да направят животните, които патето среща?
- Защо?
- Попитайте 5-годишните деца какво биха направили на мястото на патето.
- Кое животно сред тези, които патето срещнало, се държало добре?
- Правилно ли е да помогнем на някой, който е в беда, и да бъдем до него?

Обстановка

В пространство, отредено за четене, с килим или седнали в кръг с децата;

Група деца на различна възраст (3-5 години), при което най-големите ще стимулират най-малките, които ще слушат и имитират поведението им.

Материали

- използване на изображения, изработени за целта от възрастен/учител, игра с „памет“ карти, които да съвпадат с историята и да позволят на децата да изследват различни решения за довършване на историята;
- листове хартия и цветни моливи за всички деца, за да представят историята.

Дейности

- Изграждане подредбата на сцената заедно с децата: фонев пейзаж, записване на звуци/шумове, които да включим, докато историята се разказва или изиграва.
- След указанията на учителя молим децата да драматизират историята, като изберат ролята, която биха искали да играят.
- Приканваме децата да изиграят различните герои и техните роли.

Помагала

1. Книжки с картинки на животните, посочени в стихотворенията;
2. Мултимедийни изображения;
3. Използване на звуци, музика, изражения на лицето и ръцете;
4. Графично представяне на стихотворения с помощта на листове с различни размери, моливи, маркери, предоставени на децата;
5. Кученца.

Подходът на преподаване трябва да структурира опита от социално-културна гледна точка с акцент върху отделната личност и взаимодействието му с другите хора и по-общо с контекста. Ние анализираме действията посредством помагалата, които използваме, с цел да постигнем значимата и обща цел за целия клас. В социално-културно измерение обучението по своята същност е социална дейност: няма обучение без взаимодействие с партньор, който помага за изграждането на нашите знания.

Четива

От „Малкия принц“ – когато на въпроса на лисицата „*Какво търсиш?*“ той отговаря: „*Търся хората, търсеци приятели*“, което е от света на животните, от който много автори на детска литература взимат роли, засягащи стойностите на приятелството, солидарността, споделянето и размисъла. Стихотворенията, римите, историите, звукоподражанията, които можем да използваме, за да предадем на децата стойностите на биоетиката, са безкрайни. Простото търсене на вдъхновение от природата и животните, които се грижат едно за друго и не са безразлични дори към човешките дела, може да бъде от полза.

В природата можете да намерите вълци, примки и капани, но в същото време това показва, че има един свят на солидарност и че солидарността съществува в много части на света; предлагайки на децата приказка, детски рими, кръг, стихотворение, може да даде основа за научаване на принципите на биоетиката и изграждане на надежда за бъдещето. Но особено за децата, лишени от храна, изправени пред трудни ситуации, в които камбаната не предизвестява пристигането на приятели, а дебнещи опасности, дейностите, които предлагаме в учебните раздели, могат да помогнат и подкрепят съвременните деца в изграждането на един по-добър свят за утре.

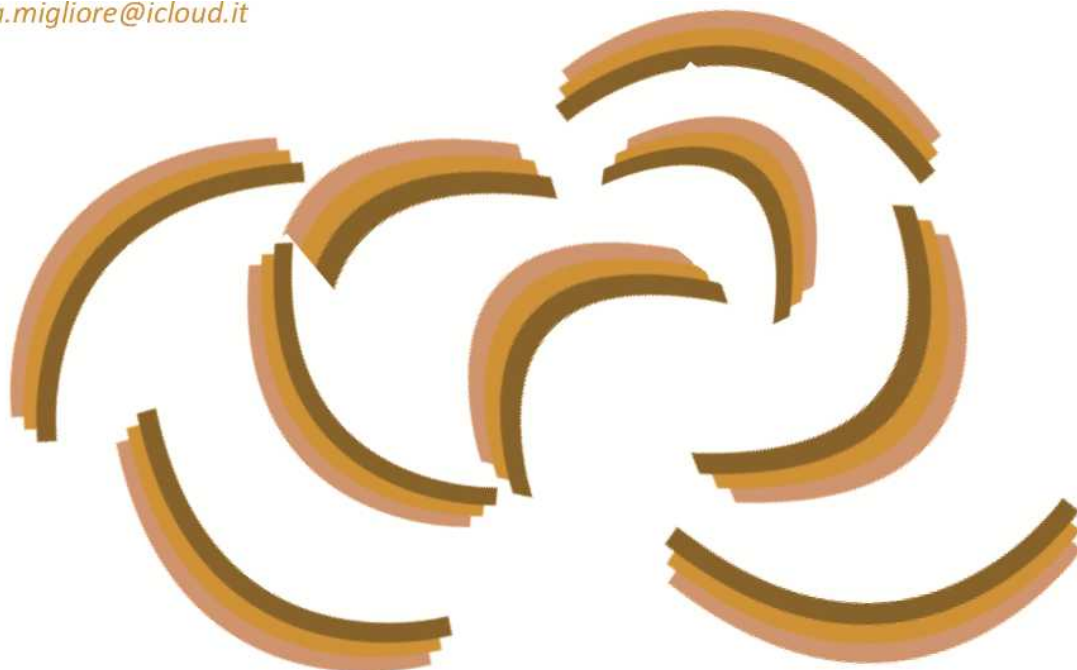
Бързите промени в социалното, културното и технологичното развитие доведоха до увеличаване проявите на ранно насилие. Това явление е тясно свързано със загубата на лична идентичност и по-специално загубата на морални ценности у много деца, понякога жертви или извършители на насилие.

Липсата на политики, координация между институциите, стратегии, инструменти, образователна приемственост между училището и дома и между всички заинтересовани страни, участващи в растежа, в образованието на децата, доведе до спад в моралните ценности и увеличаване на насилието. Често възрастните не са в състояние да помогнат и ръководят поведението на децата, поради което е важно да се структурират образователни проекти и специфични учебни единици в образователните институции (0-3 години), в приемственост с предучилищната възраст (3-6 години).

Определянето на образователна програма, акцентираща на предаването на биоетичните ценности, зачитането на другите, различни от нас, приятелството, сътрудничеството, споделянето и разсъждението, солидарността в образователния план и обучение в училищната група 0-6 години, изисква обучение на възрастните, участващи в образованието, за да предадат образователна култура от ранна детска възраст, спазвайки принципа на повишаване на специфичността, оригиналността на нуждите и учебните пътеки, както и разнообразието на всяко отделно дете.

Антонела Милиоре [Antonella Migliore]

antonella.migliore@icloud.it

РАЗДЕЛ 44

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №13: Солидарност и сътрудничество

Солидарността между хората и международното сътрудничество в тази посока трябва да бъдат насърчавани.

Заглавие

„Земята на цветовете“

Цели на обучението

– Обучението и запознаването на децата с цветовете представлява безценен ресурс, от който преподавателите могат да черпят. Цветовете принадлежат към заобикалящия ни свят: чрез тях ние можем да изразяваме нашите емоции и да разгърнем въображението си.

– В допълнение цветовете могат да бъдат правдоподобен символ на солидарността и сътрудничеството. Всъщност, обяснявайки какво означават първичните, вторичните и третичните цветове, лесно можем да покажем значението на всеки цвят не сам по себе си като част от природата, но особено при създаването на други цветове с всичките им различни нюанси. Светът не би бил толкова красив и разнообразен, ако цветовете не можеха да се комбинират с други и така повече или по-малко да се създаде огромен спектър от различни нюанси.

– Нещо повече, явленията светлина и дъга подкрепят тази фундаментална идея: от природата научаваме, че само благодарение на приноса и сътрудничеството на всички можем да създаваме светлината, която е основен източник на живот. Солидарността означава заедно като стойностни хора да изградим нещо по-силно и по-важно като резултат на личния ни принос.

ПРИМЕР №1

Умението да разпознаваме цветовете по техните имена, тяхното присъствие в природата и характеристиките им може да се превърне в забавна и смислена игра. Ще представим първичните, вторичните и третичните цветове с помощта на кратко обяснение и плакати, които можем да създадем заедно с децата. След като плакатите са готови, можем да ги закачим на стената като подсказване при следващите стъпки.

Темперните боички са идеални за тази дейност, защото чрез тях децата могат пряко да видят как с два цвята можем да създадем трети и в зависимост от количествата да получим различни нюанси от този цвят. Можем да формираме малки работни групи и да им дадем възможността да експериментират, като им напомняме за разнообразните цветови схеми, докато се забавляват. Бихме могли да започнем със заобикалящия ни свят и да помолим децата да опишат кои „предмети“ са оцветени в жълто, червено и т.н. Децата знаят как заедно могат да ги нарисуват и оцветят. Иначе може да нарисуваме няколко предмета и да ги оцветим с любимите си цветове. Най-важното е да подчертаем значението и красотата на всички цветове и че когато се комбинират, те могат да създадат много други цветове с различни нюанси, което прави света около нас страхотен и пъстър. Това, образно, е резултатът от солидарността и сътрудничеството.

ПРИМЕР №2

След като децата са свикнали с първичните, вторичните, третичните или каквито и са други цветове, можем да засилим концепцията за сътрудничество и солидарност, като разкажем една

обикновена интерактивна история/приказка, наречена „магическото колело“. Ще ни трябва парче бял картон, за да създадем плакат, на който ще рисуваме кръг, голям колкото самия плакат. Този кръг ще бъде разделен на части и по време на историята децата ще запълнят всяка част с различен цвят и съответните нюанси (следвайки цветната диаграма на Исак Нютон). *„Имало едно време един красив и пъстър свят, точно като нашия ...“* Сега ще помолим децата да си изберат цвят и да опишат предметите около нас, които имат същия цвят. Всякакви идеи и предложения са винаги добре дошли. Някои деца от групата могат да „включват“ цвета, за който говорим, в правилния сектор, следвайки диаграмата, която учителят им е показал преди това.

„Един ден един странен магьосник решил да открадне всичките цветове на света. Всеки път, когато докоснел нещо, този предмет загубвал цвета си и ставал прозрачен. Цветя, плодове, поля, крави, кучета, котки, облаци, птици, морета и риби: всичко ставало безцветно, тъжно и прозрачно, когато минавал магьосникът. Изглеждало, сякаш няма решение за това бедствие. Отчаяните цветове застанали близо един до друг и се сгушили. Но веднага след като направили кръг, те станали толкова силни, умни и енергични, че кръгът започнал да се върти по-бързо и по-бързо. Те станали по-смели и след като се доближили още повече един към друг, те се превърнали в магическо колело, чийто бял лъч светлина направил така, че магьосникът да загуби силите си. Светът бил в безопасност: съединението е сила!“

Сега трябва да демонстрираме описаното в историята: трябва да направим магическото колело. Големият кръг, нарисован на картон, чиито части сме оцветили, сега ще бъде изрязан. След това ще направим дупка в центъра му, в която ще свържем моторче, което да върти колелото. Като завъртим картоненото колело все по-бързо, цветовете ще изчезнат и ще се появи бял кръг: заедно ще спечелим, ще бъдем по-силни, по-смели и ще се подкрепяме.

ПРИМЕР №3

Дъгите винаги са играли важна роля във въображаемия свят на децата и възрастните. Този страхотен многоцветен свод е като мост между реалния свят и нашата фантазия: изглежда вълшебно. Има много легенди, приказки, детски стихчета, песни и поеми, които говорят за това природно явление. Например може да разкажем приказка, в която главните герои ще бъдат цветовете и бурята. Всяко дете ще заеме ролята на определен цвят от дъгата, като той/тя може да носи тениска с конкретния цвят. Така всеки цвят, в този случай – всяко дете, ще изброи своите качества и тези предмети, които са оцветени с неговия цвят. Друго дете или учителят може да заеме ролята на бурята, като накара всички деца да се хванат за ръка, като им обясни колко красиви и важни са, когато заедно създават дъга, и т.н. Накрая всички биха могли да изпеят песен или да кажат стихотворение за дъгата. Това е само един обикновен пример, от който бихте могли да създадете много вариации по темата.

Най-важното е още веднъж да подчертаем, че сътрудничеството и солидарността, както ни показва природата, са основното решение, благодарение на което може да живеем заедно в хармония.

Методика на обучение

Цветове, светлина, дъга: какво може да бъде по-красиво и по-просто? За пореден път природата ни дава възможността да се възползваме от нейните безкрайни ресурси. Учителят/възпитателят няма да страда от недостиг на възможности, защото ще използва текущи или измислени начини, за да реализира целите на този раздел. В зависимост от различните възрасти и характеристики на групата можете да изберете аудио, визуални, допирни дейности, имайки предвид различните предразположения и предпочитания на децата.

Принципът на солидарност и сътрудничество следва да бъде затвърден чрез прякото наблюдение на цветовете, явленията светлина и дъга и извършването на самата дейност, защото изисква приноса на всички в хармонично съдействие.

РАЗДЕЛ 45

Възрастова група II: 6 – 10 години

Етичен принцип №13: Солидарност и сътрудничество

Солидарността между хората и международното сътрудничество в тази посока трябва да бъдат насърчавани.

Заглавие

„Безопасност на пътя“

Цели на обучението

„Възпитаването на децата да станат добри граждани на практика означава да ги научим как да живеят в една общност с хора, различни от тях: това е ангажиментът на всяко училище... Предизвикателството днес е да осъзнаем огромното значение на училището в сравнение с други форми на обучение.“ (Интервю с Хауърд Гарднър в италианския вестник „Република“ (La Repubblica) от 17/04/2004 г.)

Този вид дейност по отношение регулирането на движението предлага много възможности за вземане под внимание на уважението и самостоятелността както към себе си, така и към другите.

– Децата ще вземат участие във физически и координиращи дейности, насърчаващи цивилизовано и коректно поведение, което в крайна сметка да се превърне в тяхна втора природа.

– Няма по-добър начин да запознаем децата с правилата за безопасно движение от това да им дадем възможността да бъдат актьори в пиеса, в която ежедневието може да бъде разиграно. Използването на ролеви игри, чрез които да подчертаем значението на безопасността по пътищата и да научим децата да бъдат добри граждани, е един от най-добрите начини да насочим вниманието им към този въпрос.

– Докато децата се забавляват като актьори, ще осъзнаят, че спазването на правилата им дава възможност да защитават не само своите права, но и тези на останалите. По принцип благодарение на участието си в ролевата игра те ще могат да изострят чувствителността на други членове на семействата си по темата, когато наблюдават потенциално опасно поведение на улицата или в превозно средство.

Играта

ПЪРВА СЪПКА

Учителят трябва да събере наблюденията и предложенията на децата при описание на „живота по пътя“: кои са действащите лица в „движението по пътищата“ (пътният полицаи, пешеходците, шофьорите, мотоциклетистите и т.н.) и помощните средства (светофарите, пешеходните пътеки, колите, паркингите и т.н.)? След това пътните знаци просто се показват и обясняват (започвайки от най-елементарните, които децата познават, като знака „Стоп“, паркомясто за хора с увреждания и т.н.), учителят може да въведе нови и по-сложни пътни знаци.

ВТОРА СЪПКА

Сега трябва да създадем полезните помагала за регулиране на трафика, с чиято помощ ще разпознаваме различните действащи лица в движението. Това, от което се нуждаем, се намира лесно и е евтино, а помагалата са прости и цветни. Докато децата работят върху тях, трябва да им напомним техните имена и предназначение. Всеки участник в движението ще има собствено

помагало, по което ще се разпознава. Например пътният полицаи ще има цветна шапка и свирка, помощникът му ще носи молив и тетрадка, в която ще записва глобите, шофьорите ще си сложат колани и ще държат волан, мотоциклетистите ще имат картонена каска, пешеходците ще носят бели колани като пешеходната пътека и винаги ще вървят заедно ръка за ръка. Пътните знаци са „живи“: всяко дете държи един знак и изпълнява тази роля. Светофарите и пешеходните пътеки са „живи“ заедно с техните различни и характерни отличителни черти (зелено, оранжево и червено и ще ходят или няма да ходят).

ТРЕТА СЪПКА

За играта е препоръчително да има достатъчно място като открито пространство (например в двора, където можем да използваме цветни тебешери, за да начертаям паркинг и пешеходна пътека). Възможно е обаче да се играе и в по-тесно пространство, например – в класната стая, като използваме килими с различни шарки за паркинг или пешеходна пътека.

ЧЕТВЪРТА СЪПКА

Деца са разделени на малки групи и редувайки се, всеки взема участие в ролевата игра. Всяко дете заема ролята, която си е избрало, с помощта на колектива. Всеки актьор има свое собствено характерно помагало.

ПЕТА СЪПКА

Сега играта ще започне. В началото учителят трябва бавно да насочи движението по пътищата, показвайки на всяко дете как може да се движи в зависимост от ролята си. По-добре е да започнете да играете на малки групи, за да контролирате по-добре движението по пътищата. При всяко пътно нарушение играта спира и учителят трябва да обясни каква грешка е допусната и каква пряка или непряка последица може да има от нея (например превишаване на допустимата скорост или преминаване на червено). С времето децата ще разберат играта и ще бъдат в състояние да играят по-бързо сами. След подходящото обучение напътствията на учителя няма да са необходими и пътното движение ще протича в съответствие с правилата. Самостоятелността и индивидуалната отговорност са едни от основните фактори за пътната безопасност. Съзнаването, че с решенията си влияем както на себе си, така и на другите, ще стане очевидно по време на играта. Ще може директно да видим последствията от действията си: ако тичаме твърде бързо, излагаме живота си на риск; ако пресечем на червено, може да ни удари кола. Всяко решение има пряко въздействие не само върху нашия живот, но и върху живота на околните. В действителност ние сме лично отговорни за себе си и за другите. Това, което правим, задейства ефекта на домино. Трябва да имаме това предвид, когато взимаме решения: от най-обикновените до най-сложните. Чрез тази игра ние ясно ще разберем значимостта на индивидуалната отговорност.

Методика на обучение

Проектът „Безопасност по пътищата“ трябва да бъде представен на децата. Започвайки с това, което децата знаят за пътното движение, за хората, които са замесени, и за средствата, които се използват, ние трябва да съберем техните наблюдения и предложения при описанието на „живота по пътя“.

След това трябва да обясним основните правила за движение, представяйки съответните помагала/уреди. Дори и при изработката на тези помагала (уреди) ние трябва да стимулираме любопитството на децата и да им дадем възможност да си помислят примерно за какво се използват светофарите? Как работят? Или за какво използваме предпазните колани? Участвайки в „играта“, децата ще видят директно за какво са правилата, как се използват и от кого. Децата скоро сами ще осъзнаят чрез прекия си опит и в зависимост от различните роли, които са заели

по време на играта (пътния полицаи, шофьора, пешеходеца и т.н.), колко е важно да се зачитат правата/задълженията на добрия гражданин. Освен това децата е важно да разберат, че глобите показват грешното и често вредно поведение и помагат на хората да го поправят (превишаване на скоростта, да не паркираш на паркомясто за хора с увреждания и прочее). Тази дейност е лесна за изпълнение по цял свят: всъщност правилата за безопасност по пътя са едни и същи навсякъде, с някои изключения (например в Обединеното Кралство).

Материали:

– картон, хартия, цветни боички, пластмасови сламки, лепило, тиксо и ножица (за да се нарисуват, оцветят и изрежат шапката на пътния полицаи и тетрадката за глоби, предпазните колани, воланът, светофарът с трите вида светлини, двата вида пешеходна пътека, пътните знаци и т.н.): свирка, клаксон, цветни тебешери (за да се начертаят, ако е възможно, паркоместата и пешеходната пътека).

За играта е препоръчително да има достатъчно място, по възможност – открито пространство (в зависимост от броя на децата, които играят по едно и също време). Възможно е да се играе в класната стая (като използваме килимите за паркинг или пешеходна пътека) или на двора (където може да използваме цветни тебешери, за да начертаем паркоместата и пешеходната пътека).

Алесандра Пентоне [Antonella Migliore]

alesspent@hotmail.com

РАЗДЕЛ 46

Възрастова група II: 6 – 10 години

Етичен принцип №13: Солидарност и сътрудничество

Солидарността между хората и международното сътрудничество в тази посока трябва да бъдат насърчавани.

Заглавие

„Ние всички сме Дита“

Цели на обучението

Деца трябва да са наясно, че в света има страдание и самота, и да разберат, че тези чувства се отнасят както за възрастните, така и за други деца. В подобни ситуации чувството за съпричастност към хората трябва да се насърчава и развива.

Примерът

Дита, най-добрата ми приятелка, днес не дойде на училище. Отсъстваше и вчера, и предишния ден. Майката на Дита обясни на нашата учителка Лина, че Дита е много болна и се нуждае от много лекарства. След като мина цял месец, Дита се върна в училище, но не беше същата. Беше много бледа, тиха и тъжна. Главата ѝ беше покрита със забрадка. „Студено ли ти е?“, попита Дан. „Не“, прошепна тя. „Главата ли си нарани?“, попита Рон. „Не“, отвърна тя, поклащайки глава. „Не задавайте въпроси!“ – нареди Лина, нашата учителка. – Дита беше много болна и нейната красива коса изчезна, но ще порасне отново. Затова е объркана и смутена.“

Част от децата се смееха и казваха на Дита да им покаже новата си гола глава. Деби, най-малкото момиче в нашия клас, приближи Дита и ѝ каза тихичко: „Не тъгувай, Дита, косата ти ще порасне отново и ще бъде по-красива от всякога“. Тя изведе голяма част от децата от стаята, заявявайки твърдо: „Утре всички ние ще дойдем на училище със забрадки на главите си, а момчета ще носят шапки. Всички ще бъдем като Дита и няма да позволим тя да се чувства различна. Ще носим шаловете и шапките, докато косата ѝ порасне отново“. На следващата сутрин и през целия месец всички ние идвахме в час с шалове и шапки. Лина ги украси с цветя и с пъстри пера. Косата на Дита, макар и бавно, порасна отново и тя вече можеше да свали забрадката си. Това беше един велик ден за всички нас. Дита беше много щастлива, а майка ѝ и баща ѝ донесоха голяма торта, чийто надпис гласеше: „Приятелството – преди всичко!“.

Методика на обучение

Учителят трябва да започне обсъждане, поставяйки следните въпроси:

- Какво е станало с косата на Дита? Защо?
- Защо Дита беше нещастна и тъжна?
- Защо някои деца ѝ се смееха?
- Какво предизвика промяна в поведението на тези деца?
- Как се чувства Дита в началото и към края на историята?

Солидарността означава да чувстваш с... да чувстваш като... да изразяваш съпричастност.

Ханна Карми [Hanna Carmi] amnoncarmi@gmail.com

РАЗДЕЛ 47

Възрастова група II: 6 – 10 години

Етичен принцип №13: Солидарност и сътрудничество

Солидарността между хората и международното сътрудничество в тази посока трябва да бъдат насърчавани.

Заглавие

„Сътрудничество“

Цели на обучението

- Да оставим настрана индивидуалните мнения за доброто на групата.
- Да приемем кооперативно мислене.
- Развиване на взаимопомощ и на идеята да правим нещата заедно.
- Да се научим да живеем заедно.
- Координиране на движение и баланс.
- Изостряне на способностите за реакция.
- Изостряне на вниманието.

Играта

„Магическата котка“

МЯСТО: физкултурният салон или на открито

СТРУКТУРА: децата, които са поели ролята на плъховете, застават в една редица пред детето, което играе котката, застанало на 5 метра от тях.

Плъховете са застанали от едната страна на терена, котката се намира от другата и казва: „Плъхове, елате в царството ми“, и тича към тях, за да ги хване. От плъховете се очаква да избягат от котката и да отидат в другата част на терена. Когато котката хване един от плъховете, той се превръща в капан за плъхове. Капаните за плъхове не могат да мърдат, стоят по местата си и се опитват да хванат останалите плъхове, използвайки единствено ръцете си. Всеки път, когато в капана се хване плъх, капанът се обръща към тази част на терена, където бягат плъховете. Последният останал плъх става новата котка.

Следните въпроси ще помогнат на децата да изразят емоциите и наблюденията си (спрямо себе си и другите) по отношение на това, което се случва в играта:

- Хареса ли ви играта?
- Имаше ли моменти, когато бяхте затруднени?
- Почувствахте ли помощта на другите? А вие помогнахте ли на някого?

Дилемата

- Правилно ли е да си сътрудничите с други хора, за да постигнете обща цел?
- Когато целта е обща, но само един човек в групата я постигне, тогава може ли да се каже, че останалите също са я постигнали?
- Когато знаем, че можем да разчитаме на други хора, това прави ли ни по-спокойни и сигурни в живота?
- Може ли всеки да бъде важен елемент, ако се чувства като част от групата?
- Може ли индивидуалните действия да повлияят върху живота на другите хора?

Донатела Борни [Donatella Borney] d.borney@mail.scuole.vda.it

РАЗДЕЛ 48

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №13: Солидарност и сътрудничество

Солидарността между хората и международното сътрудничество в тази посока трябва да бъдат насърчавани.

Заглавие

"Солидарност и сътрудничество"

Цели на обучението

- Познаване на член 13 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека.
- Разбиране на понятията „солидарност“ и „сътрудничество“.
- Осъзнаване на идеята, че хората трябва да се подкрепят и да знаят как да си помагат.

Примерът

Чарлз, Джордж, Елизабет и Хенри живеят в едно и също село, което е на няколко мили от училището им, където те са съученици. Един ден Чарлз кара колело, претърпява злополука и си чупи крака. След операцията поради продължителния период на възстановяване той е принуден да си остане у дома. Учителите на Чарлз се притесняват, че момчето ще изостане много и няма да може да навакса, и молят Джордж, Елизабет и Хенри не само да му носят домашните, но също и да му обясняват уроците, изучавани в час.

Реакциите на трите деца по отношение на молбата на учителите им са различни. Джордж заявява, че няма да помогне на Чарлз, защото той не е помагал на свои съученици, когато те са били в подобна ситуация. Той защитава позицията си, като изтъква, че не го напада лично, а иска да го накара да се замисли и осъзнае предишното си лошо поведение. На практика той иска да му даде житейски урок. Хенри е съгласен, че Чарлз се нуждае от помощ, но добавя, че нито той, нито Елизабет ще бъде в състояние да му повтори уроците по математика дума по дума. За да стане това, ще трябва да се включат други хора от града, но обаче не желае да намесва и да моли когото и да било за съдействие, защото това би отнело от времето им.

Елизабет също си признава, че не е в състояние да съдейства на Чарлз по математика, но отбелязва, че е необходимо да се вземат нужните мерки, за да му се помогне, дори и ако това значи да се намесят и други хора. Тя е убедена, че по този начин Чарлз ще има и възможността да разбере, че е важно да помагаш на другите, когато те имат нужда.

Според вас кой е правилният подход? Имате ли други решения, които искате да предложите?

Методика на обучение

Учителят представя случая на класа. Той/тя формира малки групи от по трима или четирима ученици и ги приканва да обсъдят мненията на тримата герои от историята, като иска от тях по-конкретно да изтъкнат всеки възможен отрицателен или положителен аспект на предложените решения.

Взимайки под внимание всички гледни точки, всеки ученик има възможност да каже кой подход счита за най-подходящия? По този начин се определя мнението на мнозинството.

На този етап учителят не дава конкретни предложения, а само води дискусията и след това обяснява какво означават понятията „солидарност“ и „сътрудничество“, срещащи се в член 13 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека, който гласи:

Солидарността между хората и международното сътрудничество в тази посока трябва да бъдат насърчавани.

В светлината на новите знания учителят приканва класа да преразгледат по-рано взетите решения и да ги променят, ако сметнат за необходимо. На този етап учителят води дискусията и изтъква, че представената история говори конкретно за солидарност и сътрудничество между отделните индивиди, но същият този принцип винаги трябва да се прилага между общности и населения. За да даде по-ясна представа за идеята, учителят може да представи конкретни примери.

Клаудио Тодеско [Claudio Todesco] todesco50@libero.it

РАЗДЕЛ 49

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №13: Солидарност и сътрудничество

Солидарността между хората и международното сътрудничество в тази посока трябва да бъдат насърчавани

Заглавие

„Дали той взе правилното решение?“

Цели на обучението

- Познаване на член 13 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека.
- Разбиране на понятията „солидарност“ и „сътрудничество“.
- Осъзнаване на факта, че всеки човек трябва да е подкрепяща и да знае как да съдейства на другите.

Примерът

Учителят по математика възлага на своите ученици задание. Джовани, който е много прилежен ученик, се справя със своето перфектно и бързо. Анджело – момчето, до което той седи, никога не слуша и не учи по време на уроците и разсейва класа. Тъй като не е в състояние да реши задачите, той моли Джовани да му даде теста. По същия начин Луиджи, който също изпитва затруднения в ученето и не може да се справи, моли за помощ.

Въпреки настойчивостта на своите съученици Джовани решава да не изпълни исканията им. В края на часа, след като излиза от училище, Джовани е критикуван от своите съученици, които го обвиняват, че не е искал да помогне.

Особено го обвиняват за това, че е отказал да съдейства на Луиджи, чиито затруднения са добре известни на всички. Джовани защитава правото си да взема самостоятелни решения и изтъква, че поведението му не разкрива липса на солидарност и сътрудничество, защото Анджело би могъл да си реши теста сам, ако беше учил достатъчно.

Макар и да знае за затрудненията на Луиджи, Джовани отбелязва, че ако му беше решил теста, нямаше да реши проблемите му. Момчето добавя, че само учителят може да помогне на Луиджи, като му даде по-лесни задачи, които да съответстват на неговото ниво и способности.

Смятате ли, че поведението на Джовани е напълно оправдано и мотивите му могат да бъдат споделени?

Ако сте съгласни само с някои аспекти от гледната точка на Джовани, а с други – не, – защо?

Смятате ли, че поведението на Джовани не е правилно и с него той показва, че не е искал да помогне и да сътрудничи на Анджело и Луиджи? Обяснете позицията си.

Методика на обучение

Учителят представя случая на класа. Той/тя записва трите отговора на дъската и моли всяко дете да избере този отговор, който смята за най-подходящия, и да защити позицията си. На този етап учителят не дава конкретни предложения. След това той/тя създава „карта“ на мнението на класа относно представения случай.

В този момент учителят обяснява значението на понятията „солидарност“ и „сътрудничество“, които се срещат в член 13 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека, който гласи: *Солидарността между хората и международното сътрудничество в тази посока трябва да бъдат насърчавани.*

В светлината на тези нови знания той/тя моли всяко дете да потвърди или промени предишното си мнение и по този начин ще се създаде нова карта на мнението на класа относно изучавания случай. След това учителят сравнява двете карти, показвайки евентуалните разлики. Той/тя обяснява как в представената история не липсват солидарност и сътрудничество и дава няколко практически примера за истинска солидарност между хората, подчертавайки значението на подобно отношение в живота на всеки един от нас. Накрая той/тя обръща вниманието на учениците към факта, че солидарността и сътрудничеството трябва да съществуват не само между отделните индивиди, но и сред различните общности и населения.

Клаудио Тодеско [Claudio Todesco] todesco50@libero.it

РАЗДЕЛ 50

Възрастова група IV: 15 – 19 години

Етичен принцип №13: Солидарност и сътрудничество

Солидарността между хората и международното сътрудничество в тази посока трябва да бъдат насърчавани

Заглавие

„История за мюсюлманите, спасили евреи“

Цели на обучението

Следната история за холокоста доказва, че няма дълбоко вкоренена вражда между мюсюлманите и евреите, за която се твърди, че съществува от хиляди години и прави конфликтите неизбежни. Хората, подкрепяли нацистите (като Главния мюфтия на Йерусалим), или тези, взели участие в антиеврейските кървави събития в Ирак, не са го направили въз основа на дългогодишни религиозни вражди, а на базата на съвременни политически съперничества.

Затова учебните цели в този случай ще бъдат:

- Да се покаже колко и кои аспекти на мюсюлманските традиции насърчават толерантност и съжителство.
- Геноцидът не е неизбежен и неудържим.
- Да се запознаем с отделни личности, които допринасят, показвайки ясно и точно, че хората могат да дадат своя принос към света.
- Значението на солидарността.

Примерът

В Босна имало три големи „национални“ групи (определени на базата на религията си, тъй като всички говорили един и същи език и живеели на едно и също място): сърби (православни), хървати (католици) и мюсюлмани. Евреите били малка група (общо в Босна и Хърватия – 40 000, като около 11 000 били само в Босна), но те били считани за отделна национална общност. След немското нападение над Югославия през 1941 г. Босна и Хърватия били обединени и сформирали Независимата хърватска държава. Хърватските фашисти (усташите) били на власт, но босненските мюсюлмани също били обявени за „арийци“. Главните врагове на хърватите били сърбите (и при достатъчно натиск от страна на германците евреите били на второ място), това били времена на жестокост, терор и ужасни концентрационни лагери за сърби, евреи, роми (цигани) и политически затворници, които протестирали срещу режима.

Босненските мюсюлмани формирали значителна част от мултиетническата съпротива срещу нацистите и в резултат на това спасили много евреи, като някои истории разказват за истинска смелост и кураж. От шестнадесети век евреите живеели спокойно и просперирали в Сараево, но след избухването на Втората световна война нещата взели трагичен обрат. Германците бомбардирали града през 1942 г., а домът на евреина Йосиф Кавилио бил разрушен при нападението. Той бил заловен от усташите – хърватското сепаратистко движение, чиято идеология била смесица от фашизъм и нацизъм. Той се присъединил към останалите затворници с окови на глезените и заедно започнали да вървят по пътищата, покрити с тежък сняг, които щели да ги отвеждат при ужасите на „Ясеновац“ – огромен концлагер, разпрострян на деветдесет и три квадратни мили.

Зейнеба, съпругата на мюсюлманина Мустафа Хардага – приятел на Йосиф, минавала покрай шествието със сълзи на очи и се върнала да занесе храна за всичките затворници. Йосиф успял да избяга. Слаб и недохранен, той потърсил убежище при семейство Хардага, където се възстановил. Семейството не се поддавало на предупрежденията, изписани по стените на централата на Гестапо, която била опасно близо и чиито офицери заплашвали с убийство всички, които приютявали евреи. Йосиф се страхувал за своите защитници и избягал в Мостар. След края на войната той научил, че бащата на Зейнеба е бил откаран в „Ясеновац“, защото спасил друго еврейско семейство. Имало е и такива, които защитавали културното наследство на еврейския народ. Дервиш Коркут бил главният библиотекар на Босненския национален музей. Той спасил скъпоценен средновековен ръкопис – Хагадата, от ръцете на нацистите, които имали за цел да „пречистят“ Босна не само от евреите, но и от тяхната история. Хагадата, от еврейски – „повествование“, бил един от най-старите Хагади в света, съдържащ илюстрираната история на празника Пасха. Коркут скрил книгата в самото си, когато нацистите дошли да я вземат, след това я изнесъл тайно от Сараево и я предал на един грижовен ходжа от Зеница, който скрил четиринадесетвековния ръкопис между подовите дъски на една джамия. Хагадата оцеляла и била върната в Босненския национален музей.

Методика на обучение

Дилемата

Солидарността се основава на комбинацията от чувства, цели, отговорности и/или интереси, чрез които в духа на сътрудничеството хората проявяват загриженост към по-необлагодетелстваните или уязвимите и се борят за справедливост и правосъдие за всички.

Трябва ли да прилагаме този принцип в ежедневието? Може ли това да бъде начин да защитим и спасим човешката раса от войни и всякакъв вид насилие и преследвания?

Започвайки от историята на Йосиф Кавилио, учителят ще представи темата за мюсюлманите, спасявали евреи по време на Втората световна война; след това учениците ще имат възможност да гледат интересно видео, свързано с темата

предложение: <https://www.youtube.com/watch?v=2MdxW6SnVNI>, (свободен източник)

Нека учениците напишат кратка история за това, което са разбрали; след това те биха могли да разкажат подобни истории, олицетворяващи принципа на „солидарност и сътрудничество“.

Накрая учениците ще съставят два списъка; първият ще съдържа думи, имащи подобно значение като солидарност, а вторият ще представя думи с противоположен смисъл (антоними), например: *съдействащ/препятстващ; безкористност/егоизъм; толерантност/предразсъдък* и т.н...

Целта на този вид дейност е да се покаже колко са важни думите и това, което те биха могли да представят при създаването на концептуални рамки; всеки ученик трябва да се запита дали проявява сътрудничество и готовност за оказване на подкрепа, или не.

Четива

http://www.yadvashem.org/yv/en/righteous/stories/related/kavilo_testimony.asp

<http://en.qantara.de/content/muslims-who-saved-jews-during-world-war-ii-the-forgotten-schindlersp://>

www.pbs.org/newshour/bb/social_issues-jan-june10-righteous_04-05/

<http://www.bbc.com/news/uk-england-london-22176928>

<http://www.jta.org/2010/07/21/life-religion/with-an-eye-toward-cooperation-recalling-the-holocaust-heroism-of-muslims>

<http://discover-the-truth.com/tag/josef-kavilio/>

Даниела Карузо [Daniela Caruso] daniela.caruso@unipegaso.it

Всеобща декларация по биоетика и правата на човека
[ЮНЕСКО, 2005]

Принцип №16
Защита на бъдещите поколения

Въздействието на науките за живота върху бъдещите поколения, включително и върху техния генетичен строеж, следва да бъде взето под внимание.

РАЗДЕЛ 51

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №16: Защита на бъдещите поколения

Въздействието на науките за живота върху бъдещите поколения, включително и върху техния генетичен строеж, следва да бъде взето под внимание

Заглавие

„Може ли едно научно откритие наистина да реши голям проблем, засягащ човечеството?“

Цели на обучението

– Познаване съдържанието на член 5 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека.

– Да осъзнаем, че:

а) Напредъкът на научните знания засяга пряко живота на хората и следователно – и на бъдещите поколения.

б) От решаващо значение е да се обърне необходимото внимание на евентуалното негативно влияние, което този напредък би могъл да има върху човечеството.

Примерът

Годината е 2080. Един напълно автоматизиран свят изисква огромно количество енергия, за да функционира, но от друга страна, невъзобновяемите източници на енергия (въглища, нефт, газ) ще бъдат изчерпани, а възобновяемите не са достатъчни, за да покрият нуждите на планетата. Ядрената енергия е забранена във всички страни заради многото катастрофи, които е причинила. Всички правителства са изключително разтревожени. Подобна липса на енергия ще върне човечеството обратно в каменната ера. Единствено голямо научно откритие би могло да реши проблема, а именно процес, който включва бързото преобразуване на дървесината във въглища, за да се получи ефикасно гориво. За съжаление, производството на подобно гориво изисква голямо количество дървен материал и след няколко десетилетия планетата ще остане без растителност, дори и ако систематично засаждаме дървета, за да заменим отсечените. Това би било ужасен проблем за бъдещите поколения. Този въпрос неизбежно поражда сериозен дебат не само между различните правителства, но и сред обществото като цяло. Най-често задаваният въпрос е: *„Справедливо ли е да решим настоящ проблем за сметка на бъдещите поколения?“*.

Очевидно изказаните мнения са много различни, а и противоречиви:

– Според някои хора е правилно, защото смятат, че е важно да се решат настоящите проблеми на съвременните живи човешки същества: всяка цивилизация, принадлежаща към различен исторически период, трябва да реши собствените си проблеми.

– Някои се съгласяват, защитавайки позицията си с идеята, че в бъдеще научният прогрес може да реши негативна ситуация, породена от настоящото необходимо решение.

– Други смятат, че не е справедливо проблемите на съвременното общество да бъдат решени за сметка на хората, които ще дойдат след това.

– Трети са още по-твърди от останалите и заявяват, че научни изследвания, които водят до вредни открития, дори не трябва да бъдат правени, а последиците от тях трябва така или иначе да бъдат цензурирани.

Каква е вашата гледна точка?

Споделите ли някои от гореспоменатите мнения, или имате друга гледна точка?

Методика на обучение

Учителят представя случая на класа. С цел да улесни дебата той го разделя на две групи и ги приканва да обсъдят кое решение би било най-подходящото от етична гледна точка.

На този етап учителят не дава конкретни насоки, а просто ръководи дискусията. След като са взели своето решение (вероятно с мнозинство), предвид обстоятелствата всяка група го представя на другата. В края на презентацията, ако двете страни са взели различни решения, учениците от всяка група ще имат възможност да изразят собствените си мнения относно избора, направен от другата група.

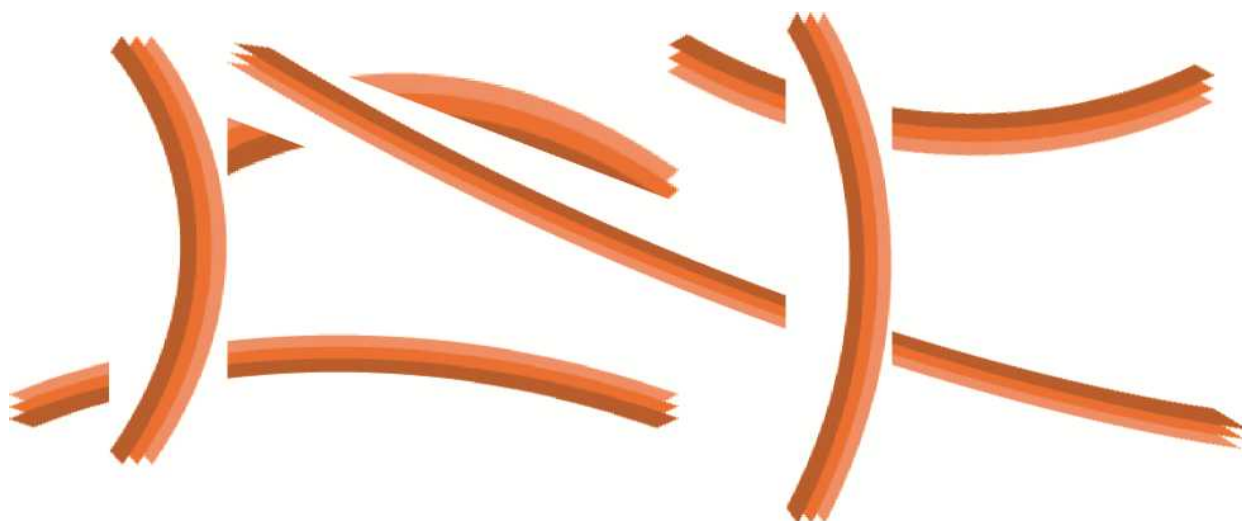
След това учителят представя чл. 16 от Всеобщата декларация по биоетика и правата на човека, който гласи:

„От изключително значение е да се обърне нужното внимание на въздействието, което природните науки оказват върху бъдещите поколения и генетичния им строеж“,

след което коментира самия член.

С оглед на тези нови факти учителят приканва класа да преразгледа решенията, които по-рано е взел, и да ги промени, ако сметне за необходимо. На този етап учителят води дискусията.

Клаудио Тодеско [Claudio Todesco] todesco50@libero.it

РАЗДЕЛ 52

Възрастова група IV: 15 – 19 години

Етичен принцип №16: Защита на бъдещите поколения

Въздействието на науките за живота върху бъдещите поколения, включително и върху техния генетичен строеж, следва да бъде взето под внимание.

Заглавие

„Запазването на околната среда означава защита на бъдещите поколения“

Цели на обучението

– Включване на учениците в разсъждения върху техния живот и околната среда, да разпознават справедливостта, да избягват опасността, да поемат отговорност, да търсят сътрудничество и да демонстрират морал, което да ни даде възможност да развиваме етичните принципи.

– Изграждане на съзнание за важната роля, която международната общност играе в утвърждаване на универсалните принципи, стоящи в основата на отговора на човечеството на все по-належащите дилеми и противоречия, които науката и технологиите поставят пред човешката раса и околната среда.

– Осъзнаване на факта, че човешките същества са неразделна част от биосферата, играейки важна роля в защитата на себе си, както и на другите форми на живот и в запазването на планетата за бъдещите поколения.

Примерът

Историята на Великденския остров

„В края на първото хилядолетие, когато хората стъпили на него, Великденският остров бил процъфтяваща земя, покрита с гори, с богати източници на храна от земята, морето и въздуха. Той бил дом на няколко хиляди човека, разделени в дванадесет племена, живеещи заедно в мир. Когато първите европейски мореплаватели стъпили там, те намерили опропадена земя, каквато е и днес: напълно обезлесена, с изтощена и изоставена почва, където само няколкостотин човека оцелявали трудно. Загадката на Великденския остров според учените, опитали да я отгатнат, е огромна и зловеща притча за това как самите общества могат да унищожат собственото си бъдеще поради заблудата на величието и разточителството. Твърди се, че разпадът се дължал основно на обезлесяването, т.е. прахосването на основния природен ресурс, на който се основавал островът. /„nel-nome-dei-figli-se-i l-diritto-ha-i l- dovere-di- pensare-al-futuro/ Густаво Зегребелски/

Методика на обучение

Дилемата

Историята на Великденския остров е предупреждение. Тя не говори само за полинезийците, живели преди хилядолетие. Тя говори за нас: недалновидната експлоатация на ресурси с катастрофални последици за бъдещите поколения.

Как можем да обобщим притчата за Великденския остров в едно изречение? С цел да задоволим апетита на съвременето си не обръщаме внимание на нуждите на утрешния ден. Дали всяко поколение се е държало, сякаш е последното, използвайки природните ресурси както реши, сякаш ги е притежавало само и единствено то? Възможно ли е да използва и злоупотребява с тях по своя воля? Трябва ли да се справяме с различните междупоколенчески увъртания в днешно време? Дали днешното и бъдещото поколение следва да се ползват със същото право на уважение, защото тяхното достойнство е равно на нашето? Историята на Великденския остров ни задължава да се замислим за това кои сме и какви са нашите задължения.

Работата ще се извършва с помощта на активна и експериментална методология, насърчаваща интерактивна среда между участниците.

Методът на преподаване няма да бъде теоретичен и абстрактен, а по-скоро ще включва „лаборатория на опитите“ и „образователни стратегии“ чрез:

- решаването на проблеми, свързани с истински ситуации,
- работа по групи в духа на сътрудничеството,
- събиране на данни и формулиране на хипотези,
- споделяне на образователен опит.

Интернет ще се използва като: 1) архив, откъдето ще се черпят учебни материали; 2) редактор за събиране и отпечатване на материали; 3) средство за мигновена връзка между учениците и учителите (блогове, имейли, скайп и т.н.).

Четива

- Есе върху разпада на цивилизацията на Великденския остров – Клио (Clio) 92 www.clio92.it/public/.../DIAMOND_PASQUA_COLLASSO.pdf
- www.libertaegiustizia.it/.../nel-nome-dei-figli-se-il-diritto-ha-il-dovere-di-pensare-al-futuro/ Gustavo Zagrebelsky
- www.youtube.com/watch?v=oktdSO-j3Vc историята на нещата

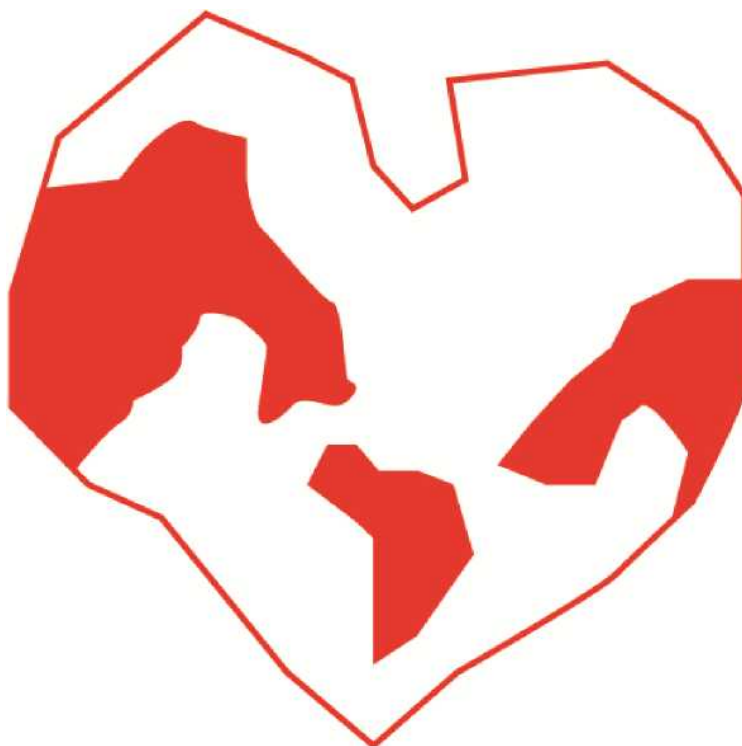
Ида Апинани [Ida Appignani] idaappignani@gmail.com

Всеобща декларация по биоетика и правата на човека
[ЮНЕСКО, 2005)

Принцип №17

Опазване на околната среда, биосферата и биоразнообразието

Трябва да се обърне необходимото внимание на взаимовръзката между човешките същества и другите форми на живот, на важността на адекватния достъп и експлоатация на биологичните и генетични ресурси, на уважението към традиционните знания и ролята на човешките същества в опазването на околната среда, биосферата и биоразнообразието.

РАЗДЕЛ 53

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №17: Опазване на околната среда, биосферата и биоразнообразието

Трябва да се обърне необходимото внимание на взаимовръзката между човешките същества и другите форми на живот, на важността на адекватния достъп и експлоатация на биологичните и генетични ресурси, на уважението към традиционните знания и ролята на човешките същества в опазването на околната среда, биосферата и биоразнообразието.

Заглавие

„Нека споделяме храната си“

Цели на обучението

Децата трябва да разберат, че околната среда е дом на всички видове животни, че те имат права, които трябва да бъдат зачитани.

Примерът

Близо до нашата къща има голям дъб. Обичам да седя под него. Понякога си лежа под сянката му, докато чета или гледам птиците, катеричките и мравките под краката ми. Повече от всичко обаче обичам да гледам как тези съвсем малки черни мравки работят толкова усилено от сутрин до вечер. Те са изградили домове си в една пукнатина под голям камък. Тези, които влизат в пукнатината, държат зърна в устата си. Мисля, че това са оризови зрънца. Тези, които излизат, не носят нищо. Те вече са оставили зрънцата в дупката и бързат да донесат още.

„Откъде ли взимат тази ценна храна?“, запитах се аз. Реших да последвам дългата черна линия от мравки. Присъединих се към опашката, вървейки внимателно стъпка по стъпка, за да не ги настъпя. Те се качваха по камъни, заобикаляха храсти и дървета. Взирайки се в земята, аз вървах след тях. Не осъзнах, че бях пристигнал право въщи. Мравките вървяха по пода, бързайки да минат през една дупка в килера ни. „Къде беше?“, чух внезапно гласа на майка ми.

„Штштшт“ – прошепнах аз, – не ги притеснявай, просто погледни приятелите ми“.

„Какви приятели?“, попита майка ми. Тогава изведнъж тя видя мравките върху рафтовете на килера. Изтича през кухнята с инсектициден спрей в ръка. „Не, мамо! Не ги пръскай! Това са моите мравки. Те носят храна за бебетата си“, извиках аз. „Не искам мравки в дома ни“, каза майка ми.

„Едва вчера купих този ориз“. „Не, не, не ги пръскай“, умолявах я аз. „Кое е по-важно?“ – попита майка ми, – ние или мравките?“. Не знаех какво да отговоря. Трябваше да помисля, трябваше да намеря решение. Мама взе скъсания пакет ориз и го изнесе навън до градинската ограда. „Това е за твоите мравки“, каза тя. Събрах мравките от килера и ги занесох при пакета. „Вземете тази храна за вашите бебета, казах им аз, – но не влизайте повече в нашия дом.“ Майка ми почисти рафтовете и ме изпрати до магазина да купя друг пакет ориз. Купих пакета, прибрах се въщи и помолих майка да го споделя с мравките ми.

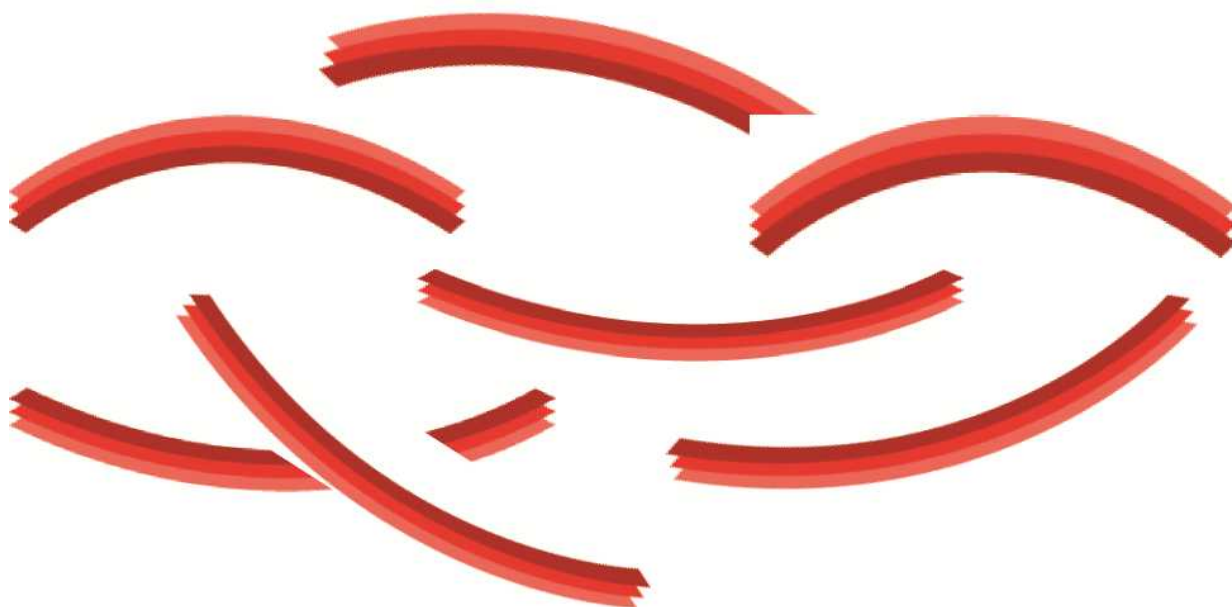
Методика на обучение

Учителят трябва да разгърне дискусия, поставяйки въпроси като:

- Има ли мравки у вас?
- Как се отнасяте с тях?
- Видяхте ли откъде идват?
- Каква храна ядат мравките?
- Къде живеят мравките през зимата?
- Какво можем да научим от мравките?
- Трябва ли да пръскаме мравките с отрова? Защо?

Насоки: Излезте навън, потърсете мравки, проследете няколко от тях и ни кажете какво видяхте. Какво открихте?

Ханна Карми [Hanna Carmi] amnoncarmi@gmail.com

РАЗДЕЛ 54

Възрастова група I: 3 – 5 години

Етичен принцип №17: Опазване на околната среда, биосферата и биоразнообразието

Трябва да се обърне необходимото внимание на взаимовръзката между човешките същества и другите форми на живот, на важността на адекватния достъп и експлоатация на биологичните и генетични ресурси, на уважението към традиционните знания и ролята на човешките същества в опазването на околната среда, биосферата и биоразнообразието.

Заглавие

„Костенурка в кутия“

Цели на обучението

Деца трябва да разберат, че околната среда е дом на всички видове животни, които имат права, и те трябва да бъдат зачитани.

Примерът

„Сали! Време е да изкосиш моравата! Вземи малката си косачка и се залавяй за работа!“, нареди майка ми, докато си играех с моето куче Бони.

Взех своята машинка и отидох в градината. Бони ме последва, като подскачаше и лаеше по нещо в тревата. Приблжих се и видях нещо сиво и кръгло да пълзи по зелената моравка. Доблжих се още малко и, о, изненада! Една малка костенурка се движеше много бавно по тревата. Изтичах обратно вкъщи и повиках брат ми, сестра ми и родителите ни: „Костенурка! Има костенурка в нашата градина!“, извиках аз. Деца на съседите чуваха вика ми и бързо дойдоха в двора ни, за да видят костенурката. Костенурката спря да се движи и се скри в черупката си. „Излез! Излез!“, молахме ние. Но костенурката не показваше никакви признаци на живот. „Уплашена е – каза баща ми. – Просто спрете да вдигате шум!“ – Сестра ми Лизи предложи да сложим малката костенурка в голяма кутия, да ѝ даваме храна и да си играем с нея. Тя донесе една голяма картонена кутия от задния двор и внимателно сложи костенурката в нея. Съседите ни изтичаха до дома си, откъдето донесоха моркови, зелени листа, филийки хляб и вода в малки купички. Лизи сложи всичката храна около малката костенурка. Седнахме около кутията в очакване на някакво действие.

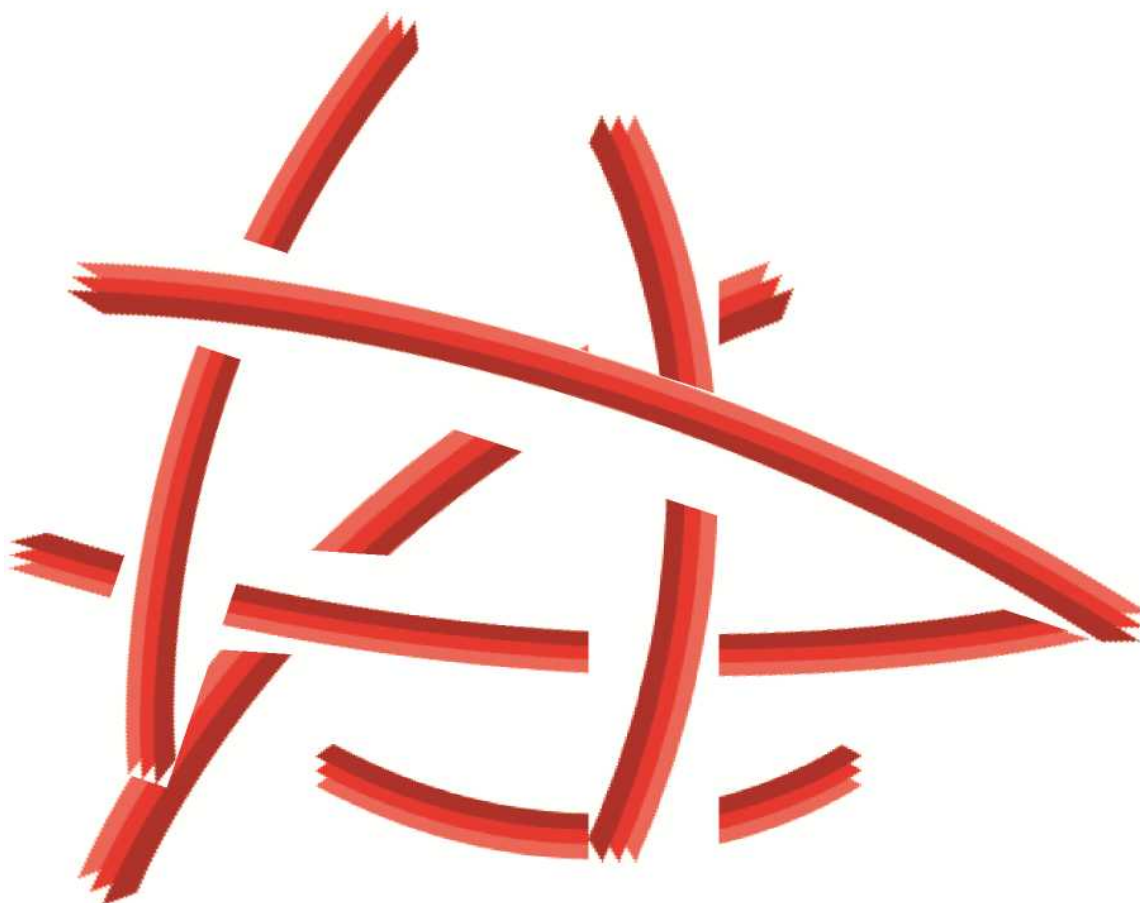
Чакахме дълго време, но костенурката не помръдваше и не показваше никакви признаци на живот. Бяхме разочаровани. Баща ми беше при нас и също гледаше. „Мисля... – каза той, – че костенурката иска да се върне при семейството си. Вероятно се е изгубила по пътя и не би искала да прекара живота си в картонена кутия, как мислите?“ „Трябва ли да я върнем там, където я намерихме?“, попитах аз. Някои от децата не се съгласиха с мен, но сестра ми Лизи не ни обърна внимание. Тя взе внимателно костенурката и напусна градината. Всички деца я последваха, като някои от тях негодуваха, други се радваха. „Тихо!“, нареди тя, докато слагаше костенурката в храстите. Всички мълчаха и очакваха нещо да се случи. Изведнъж видяхме от черупката да се подават главичка и четири крачета. Костенурката започна да се движи и изчезна. Бяхме сигурни, че беше много щастлива.

Методика на обучение

Учителят трябва да разгърне дискусия, поставяйки въпроси като:

- Някога намирали ли сте костенурка?
- Какво направихте?
- Какво ядат костенурките?
- Правилно ли е да държим костенурка в кутия?
- Каква е разликата между осиновяването на куче и осиновяването на костенурка?
- Защо костенурката е била тъжна в кутията?
- Защо костенурката е била радостна да се върне в храстите?

Ханна Карми [Hanna Carmi] amnoncarmi@gmail.com

РАЗДЕЛ 55

Възрастова група III: 11 – 14 години

Етичен принцип №17: Опазване на околната среда, биосферата и биоразнообразието

Трябва да се обърне необходимото внимание на взаимовръзката между човешките същества и другите форми на живот, на важността на адекватния достъп и експлоатация на биологичните и генетични ресурси, на уважението към традиционните знания и ролята на човешките същества в опазването на околната среда, биосферата и биоразнообразието.

Заглавие

„Игра за световния живот”

Цели на обучението

- Създаване на интерактивна игра за обучение и забавление на учениците.
- По-лесно научаване на основните правила за образование в областта на околната среда.
- Фокусиране върху идеята за социална отговорност „като основна цел на човешката дейност на всички равнища”.

Игрите

Учителят пристъпва към създаването на четири отбора: на всеки от тях ще бъде възложен по един елемент от природата (въздух, вода, земя, или огън), лесно разграничим според съответния цвят. Учителят, водейки играта, ще предложи на отборите признаци, които посочват произхода на различните отпадъци: участниците ще трябва да изберат типа отпадък, който влияе негативно върху основния природен елемент, който те представят. В първата игра учениците ще нарисуват възможно най-бързо най-големия брой продукти „от домакински отпадък до нов и повторно употребен и рециклиран материал“ и най-вредните въздействия, причинени от липсата на уважение към правилата за безопасност като отпадъците, които промишлеността изхвърля в реки и потоци, нерестилирането на стъкло или пластмаса и т.н. Във втората игра, двата отбора, получили най-висок резултат в първата игра, ще се състезават един срещу друг, като напишат илюстриран текст като проста сцена за театър и/или кабаре или дори видео с продължителност 180 секунди. Съдържанието му с подкрепата на участващите учители може да обърне внимание на определени поведения и следователно – на предимствата и/или недостатъците на различните начини на събиране на органични отпадъци от промишлени източници, подчертавайки ползите от ефективния цикъл на отпадъците, неговия потенциал за нашата околна среда и силните му страни в опазването на „нашето жизнено пространство”. На случаен принцип ще бъде съставено жури от учениците от отделните отбори, които вече са участвали в първата игра. Накрая журито ще избере четирите най-креативни текста, които ще бъдат изиграни. Един от тях ще бъде награден и ще получи награда/титла като най-добър в курса.

Методика на обучение

Дилемата

Поради бързото развитие на науката и технологиите са възникнали етични дилеми, създаващи контраст между полезните и неблагоприятните въздействия, които този прогрес оказва върху човека и естествената му среда. Необходимо е да се изгради обща гледна точка въз основа на общопризнати принципи, а не на национални граници. Дискусията, въведена чрез този урок, има висока образователна стойност за учениците и в зависимост от всеки учебен подход може да се подкрепи с класическа или съвременна литература или филмови и театрални постановки. Но това, което е най-интересно, са отговорите на учениците, мненията на днешното младо поколение или т.нар. дигитално компетентни, които предлагат един нов начин на мислене дори и за самите учители. Важно е да се съсредоточим върху образователните цели по начин, който е възможно най-обстоен, като наблягаме върху идеята за „въздействието, което човек има върху своето пространство не само като негов потребител, ползващ се със съответните облаги, но и като неразделна част от него“. Основната цел е да се предостави много повече информация, която да задейства недоразвитата, но вродена логическа мисъл на детето, съсредоточавайки дискусията върху приложението на етичните принципи. В този смисъл Декларацията на ЮНЕСКО оставя открита възможността за изграждането на истинска форма на „гражданство“. Въвеждането на обща учебна програма сред държавите – членки на ЮНЕСКО, се изисква дори и ако всяка държава реши да включи съответните правни текстове и приложения в зависимост от собствената си култура с цел да определи своята „подходяща правна норма“.

Благодарение на отборната игра и запознаването на учениците с природните елементи, изучаваните материали и рециклираните продукти децата ще са в състояние да изразяват оригинални мнения и да предложат възможни решения на даден проблем. Творческият елемент на тестовата игра е образователен, предоставя прочистващ ефект и насърчава сближаване на учениците. Но преди всичко тя демонстрира, че младите хора осъзнават човешкото задължение да се използват отговорно природните ресурси.

Учителят въвежда открит дебат за ролята на член 17 от Декларацията на ЮНЕСКО за опазването на околната среда и жизненото пространство посредством екологичното образование. Учителят информира учениците за извършени престъпления срещу околната среда, споменавайки понятието „органичен материал и продукти, създадени от човека“. По този начин учениците ще участват в логически процес с цел да придобият научни знания по отношение на замърсяването на подземните води, почвата, въздуха, чиито пагубни последствия може да доведат до прираст на тежки и фатални заболявания, които могат да навлязат в генетичния строеж на хората и така да бъдат предадени на бъдещите поколения.

Франческа Пиколо [Francesca Piccolo] francescapiccolo90@gmail.com

РАЗДЕЛ 56

Възрастова група IV: 15 – 19 години

Етичен принцип №17: Опазване на околната среда, биосферата и биоразнообразието

Трябва да се обърне необходимото внимание на взаимовръзката между човешките същества и другите форми на живот, на важността на адекватния достъп и експлоатация на биологичните и генетични ресурси, на уважението към традиционните знания и ролята на човешките същества в опазването на околната среда, биосферата и биоразнообразието.

Заглавие

„Да спасим нашата планета“

Цели на обучението

- Подчертаване ролята на принципа за предпазните мерки в опазването на околната среда като ръководство за научно и технологично развитие, както и за социална, икономическа и екологична трансформация.
- Разсъждение върху живота ни в заобикалящата ни среда.
- Илюстриране на важната роля на международната общност в създаването на универсални принципи, създаващи основата на отклика и действията на човечеството срещу все по-неотложните дилеми и противоречия, които науката и технологиите представляват за хората и околната ни среда.
- Осъзнаване, че здравето не зависи единствено от напредъка на научните и технологични изследвания, но също и от психосоциалните и културните фактори: правото на здравословна околна среда включва правото на здраве.

Примерът

Екологичната катастрофа в Мексиканския залив, причинена от нефтодобивната платформа „Дийпуотър Хърайзън“ (Deepwater Horizon)“ от 20 април 2010 г., 09:47 ч., в Мексиканския залив.

Нефтодобивната платформа „Дийпуотър Хърайзън“ експлодира и причинява най-голямата екологична катастрофа в американската история. Заради експлозията цялата структура променя позицията си и впоследствие потъва, след като тръбите претърпяват множество разтежения и изкривявания, в резултат на които нефтът се излива непрекъснато.

След първите спасителни операции – с 11 загинали и 115 ранени работници – цялото внимание и усилия се съсредоточават в спирането на огромния разлив на суров петрол, изтичащ от резервоара с капацитет от около 10 милиона литра на ден.

Петролният разлив е спрян на 19 септември същата година. Последвалите икономически и здравни последици за околната среда са огромни и много сериозни.

Методика на обучение

Дилемата

- Твърде често ли се ограничаваме само до почистване след бедствия?
- Зависими ли са нашите общества от прекомерни рискове?
- Разполагаме ли с резервен план?

Трябва да приложим в действие принципа на предпазните мерки – принцип, който ни напомня, че животът е твърде ценен, за да бъде изложен на риск в името на каквато и да е печалба.

Педагогическата методология ще бъде активна и експериментална с цел да предложи интерактивни помагала на участниците.

Методът на преподаване няма да бъде теоретичен и абстрактен, а по-скоро ще включва „лаборатория на опитите“ и „образователни стратегии“ чрез:

- работа върху проблеми, свързани с истински ситуации;
- работа и сътрудничество по групи;
- събиране на данни и формулиране на хипотези;
- споделяне на образователен опит.

Интернет ще се използва като: 1) архив, откъдето ще се черпят учебни материали; 2) редактор за събиране и отпечатване на материали; 3) средство за мигновена връзка между учениците и учителите (блогове, имейли, скайп и т.н.).

Ida Appignani
idaappignani@gmail.com

СЪДЪРЖАНИЕ

Първа учебна програма за младежко образование по биоетика – Увод		5
ПРИНЦИП №3		
РАЗДЕЛ 1	Кутията с тайни	3 – 5 год. 9
РАЗДЕЛ 2	Изкуство и компания [Art & co.]	3 – 5 год. 12
РАЗДЕЛ 3	Джоджо и неговите кучета	3 – 5 год. 15
РАЗДЕЛ 4	Научнофантастичен разказ	11 – 14 год. 17
РАЗДЕЛ 5	Руска рулетка: отхвърлените права в ЦНИ	11 – 14 год. 19
РАЗДЕЛ 6	Единственото, което искам е, образование	15 – 19 год. 21
ПРИНЦИП №4		
РАЗДЕЛ 7	Музика и танци от света	3 – 5 год. 25
РАЗДЕЛ 8	Голямата мечта на Паси и Тат	6 – 10 год. 27
ПРИНЦИП №5		
РАЗДЕЛ 9	Огледалото: Да се научим да общуваме	3 – 5 год. 30
РАЗДЕЛ 10	Островът: Писмо в бутилка	3 – 5 год. 32
РАЗДЕЛ 11	Пясъчният часовник	6 – 10 год. 35
РАЗДЕЛ 12	Да се чувствам добре, зависи от мен	15 – 19 год. 37
ПРИНЦИП №6		
РАЗДЕЛ 13	Смелият Питър	3 – 5 год. 40
РАЗДЕЛ 14	Решението зависи от мен	3 – 5 год. 42
РАЗДЕЛ 15	Информирано съгласие, правото на избор	11 – 14 год. 44
РАЗДЕЛ 16	Панаир на книгите втора ръка	11 – 14 год. 46
ПРИНЦИП №7		
РАЗДЕЛ 17	Какво е станало с косата на Софи?	3 – 5 год. 49
РАЗДЕЛ 18	Щъркел на покрива	3 – 5 год. 51
РАЗДЕЛ 19	Не те виждам, но те чувствам	11 – 14 год. 53
РАЗДЕЛ 20	Аутизмът – нов начин на общуване	15 – 19 год. 56
РАЗДЕЛ 21	Само да можех да реша да дам един от бъбреците си на брат ми	15 – 19 год. 58

ПРИНЦИП №8

РАЗДЕЛ 22	Зеленият свят	3 – 5 год.	62
РАЗДЕЛ 23	Партош няма приятели	3 – 5 год.	64
РАЗДЕЛ 24	В страната Дърволандия	3 – 5 год.	66
РАЗДЕЛ 25	Детето, разделено на две	6 – 10 год.	68
РАЗДЕЛ 26	В търсене на светлината...	6 – 10 год.	70
РАЗДЕЛ 27	Едно мъчително решение	11 – 14 год.	72
РАЗДЕЛ 28	Шевът за непорочност	15 – 19 год.	74
РАЗДЕЛ 29	I. Включването – основен аспект на съвместния живот	15 – 19 год.	76
РАЗДЕЛ 29	II. Включването – основен аспект на съвместния живот	15 – 19 год.	79
РАЗДЕЛ 29	III. Включването – основен аспект на съвместния живот	15 – 19 год.	82

ПРИНЦИП №10

РАЗДЕЛ 30	Везните на правосъдието	3 – 5 год.	86
РАЗДЕЛ 31	Пътуване с летящо килимче	6 – 10 год.	89
РАЗДЕЛ 32	Равноправие, справедливост и безпристрастност	11 – 14 год.	91
РАЗДЕЛ 33	Еднакво поведение: еднакво наказание?	11 – 14 год.	93
РАЗДЕЛ 34	Аз като човешко същество	15 – 19 год.	95

ПРИНЦИП №11

РАЗДЕЛ 35	Моето малко рижаво коте	3 – 5 год.	98
РАЗДЕЛ 36	Другите, различни от теб	3 – 5 год.	100
РАЗДЕЛ 37	Какво би могло да е подходящото наказание?	11 – 14 год.	102
РАЗДЕЛ 38	Справедливо ли е да се отиде на тази училищна екскурзия?	11 – 14 год.	104

ПРИНЦИП №12

РАЗДЕЛ 39	Знамената	6 – 10 год.	107
РАЗДЕЛ 40	В класа ни дойде ученик чужденец	11 – 14 год.	109
РАЗДЕЛ 41	Да поиграем, за да се опознаем	11 – 14 год.	111
РАЗДЕЛ 42	Културното многообразие е обогатяване в живота на всеки	15 – 19 год.	113

ПРИНЦИП №13

РАЗДЕЛ 43	Обичай себе си	3 – 5 год.	117
РАЗДЕЛ 44	Земята на цветовете	3 – 5 год.	120
РАЗДЕЛ 45	Безопасност на пътя	6 – 10 год.	122
РАЗДЕЛ 46	Ние всички сме Дита	6 – 10 год.	125
РАЗДЕЛ 47	Сътрудничество	6 – 10 год.	127
РАЗДЕЛ 48	Солидарност и сътрудничество	11 – 14 год.	129
РАЗДЕЛ 49	Дали той взе правилното решение?	11 – 14 год.	131
РАЗДЕЛ 50	История за мюсюлманите, спасили евреи	15 – 19 год.	133

ПРИНЦИП №16

РАЗДЕЛ 51	Може ли едно научно откритие наистина да реши голям проблем, засягащ човечеството?	11 – 14 год.	136
РАЗДЕЛ 52	Запазването на околната среда означава защита на бъдещите поколения	15 – 19 год.	138

ПРИНЦИП №17

РАЗДЕЛ 53	Нека споделяме храната си	3 – 5 год.	141
РАЗДЕЛ 54	Костенурка в кутия	3 – 5 год.	143
РАЗДЕЛ 55	Игра за световния живот	11 – 14 год.	145
РАЗДЕЛ 56	Да спасим нашата планета	15 – 19 год.	147

Всички права запазени

Никоя част от тази публикация не може да бъде възпроизвеждана, съхранявана в база данни или разпространявана под каквато и да е форма и чрез каквито и да е средства – електронно, механично фотокопиране, запис или по друг начин без предварителното писмено и подписано съгласие на ръководството по биоетика към ЮНЕСКО със седалище в Хайфа. По правило съгласието ще бъде дадено за рецензия, ползване на откъси, възпроизводство и превод на тази публикация, изцяло или частично, но не за продажба, нито за използване с търговска цел само след писменото потвърждение на Ръководството по биоетика към ЮНЕСКО със седалище в Хайфа.

Мненията, изразени в този документ, са отговорност единствено и само на авторите и не отразяват непременно мнението на ЮНЕСКО, Ръководството по биоетика към ЮНЕСКО със седалище в Хайфа или други организации, с които са свързани. Авторско право на Ръководството по биоетика към ЮНЕСКО със седалище в Хайфа.

Проф. Амнон Карми [Amnon Carmi]

Председател на Ръководството на ЮНЕСКО по биоетика (Хайфа)

Главен редактор

amnoncarmi@gmail.com

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Алесандра Пентоне [Alessandra Pentone], Международен Консултант

firstsyllabus@gmail.com